

David Movrin

Katarina, dominikanec in kartuzijan

Kartuzijanski generalni prior v Žičah Štefan Maconi in njegova vloga pri kanonizaciji svete Katarine Sienske

Človeška radovednost preiskuje preteklost in prihodnost
in se oklepa tega obsega. Toda razumeti
točko, kjer se križa brezčasno
s časom, je zaposlitev za svetnika.
Thomas Stearns Eliot, The Dry Salvages V

1. Uvod

Kodeks, ki ga na rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani hranijo pod signaturo številka 12, je povezan z malone borgesovsko zgodbo. *Legenda beate Caterine Senensis*, imenovana tudi *Legenda maior*, je hagiografski spis Rajmunda iz Kapue (1330–1399), generalnega priorja dominikancev in osebnega spovednika svete Katarine Sienske (1347–1390), ene najpomembnejših figur v mističnem in političnem življenju štirinajstega stoletja. Rajmund je svoj tekst dokončal leta 1395; komaj šest let kasneje so v kartuziji Jurklošter izdelali njegov ljubljanski prepis. V tej točki postane pripoved razburljiva. Prior sosednje kartuzije v Žičah je bil takrat Štefan Maconi (1350–1424), kartuzijanski generalni prior. V zadnjih letih Katarininega življenja je bil njen osebni prijatelj in tajnik. Rokopis je naročil on, na robu pa mu je z lastno roko dodal celo nekaj glos, opomb, s katerimi je zapisanemu okrepil veljavnost.

Rokopis je opazil že Milko Kos¹ in ga leta 1931 opisal v katalogu srednjeveških rokopisov v Sloveniji; njegova beležka je tudi izhodišče za spodnjo raziskavo, katere cilj je bil sprva zgolj brskanje po besedilnih značilnostih rokopisa, ene prvih kopij besedila, ki že dolgo kliče po novi kritični izdaji. (Zadnje so očetje bolandisti izdali v svojih *Acta sanctorum* že davnega leta 1866, žal brez resnega kritičnega aparata.) Do tega, kdo je bil Štefan Maconi in kaj je pomenil med učenci svete Katarine, se je bilo treba še prebiti. Toda z vsakim korakom so konture postajale jasnejše; z vsakim novim dokumentom se je Štefan Maconi iz zakulisne sence spreminjal v otipljivo zgodovinsko osebnost. V nekem trenutku je postalo jasno, da je njegova bolj ali manj² neopažena oseba pomembnejša od samega rokopisa. Ko se je izkazalo, da filološka srenja za obstoj ljubljanskega rokopisa številka 12 pravzaprav že dolgo ve, saj jo je nanj opozoril »M. Kos, bibliothécaire à la Bibliothèque d'Etat de Ljubljana«, ³ je tekstu ostala le še vloga wittgensteinovske lestve, ki se jo sme po uporabi zavreči. Štefan Maconi in njegov odnos do svete Katarine sta se preselila v središče obravnave.

¹ Milko Kos in France Stele, *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji* (Ljubljana: Umetnostno-zgodovinsko društvo, 1931), 79–82. (Odslej: Kos-Stele, *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*.)

² Bleščeča izjema je članek, ki ga je napisal Giovanni Leoncini, »Un certosino del tardo medioevo: don Stefano Maconi«, *Die Ausbreitung kartäusischen Lebens und Geistes im Mittelalter 2. Analecta Cartusiana* 63 (1991): 54–107. (Odslej: Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*.)

³ Robert Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne. Essai de critique des sources; t. II, Les oeuvres de Sainte Catherine de Sienne* (Pariz: E. de Boccard, 1930), 363. (Odslej: Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne II*.)

Kakšni so njeni sadovi? Po iskanju v arhivih je že mogoče reči, da gre za pomemben del zgodbe o Katarini sami. Štefan Maconi ni bil le njen učenec, imenovala ga je *il discepolo prediletto*, bil je nekakšen *primus inter pares* v njeni hierarhiji materinske ljubezni. Bil je tudi njen osebni tajnik, eden od pisarjev, ki so le za silo pismeni svetnici pomagali sestaviti njeno mogočno zbirko pisem, še več, zapisoval je njen *Pogovor o božji previdnosti*, ko ga je narekovala v mističnem zamaknjenju. In končno je bil prav Štefan Maconi tisti, ki je poskrbel za vrsto pomembnih korakov po njeni smrti in tako pripravljajal pot za njeno kanonizacijo celo v težkih letih velikega zahodnega razkola.

To se ne ujema z nekaterimi drugimi predstavami o svetniški Sienki; denimo s predstavo, kakršno – *exempli gratia* – izraža Romana Guarnieri v svojem uvodu k delom Angele iz Foligna, kjer Katarini odreka celo njene lastne spise, češ da so jih »prenaredili njeni učeni dominikanski 'tajniki' ter svetničino podobo tako stlačili v vnaprej zasnovan kalup.«⁴ Tudi če pustimo filološke nedoslednosti, ki jih poraja takšna argumentacija, povsem ob strani, je težko spregledati temeljni zgodovinski problem; eden bistvenih predstavnikov Katarininega kroga – in eden njenih tajnikov, oziroma 'tajnikov', kot jim pravi Guarnierijeva – sploh ni bil dominikanec. Ko je Štefan Maconi leta 1380 iz mrtvih ust svoje duhovne matere izpulil zob, da bi ga s pomočjo relikvije njena *praesentia* spremljala še naprej, je bil navaden laik; in ko je leta 1402 poslal dva svoja meniha iz Žič v Rim s prošnjo za njeno beatifikacijo, podprto z vplivom kar dveh kronanih glav, je bil kartuzijanski, ne pa dominikanski generalni prior.

Takšen pogled na skupnost, ki so jo skupaj s Sienko gradili njeni *caterinati*, zato pod drobnogledom hitro izda svoje ideološke predpostavke. Izkaže se, da gre za še en primer zloglasnega *dvotirnega modela*, ki sta ga vpeljala Hume in Gibbon in ki ga je s svojo knjigo o čaščenju svetnikov v pozni antiki temeljito omajal Peter Brown;⁵ za novo inkarnacijo pokroviteljske trditve, da je »laična religioznost« nekaj povsem drugačnega od »religioznosti klera«. Kot je pokazal Daniel Bornstein, je takšno pojmovanje še zlasti zavajajoče pri Italiji v štirinajstem stoletju, ki je bila še posebej pobožna in cerkvena.⁶ Zdi se, da podatki o odnosu Štefana Maconija in njegove duhovne matere potrjujejo Brownovo in Bornsteinovo kritiko tega anahronističnega stališča. Štefan Maconi v virih nastopa kot ponižen Katarinin učenec, ne pa kot njen *censor ex offio*. Zanj je bil nekaj podobnega, kot je bil evangelist Janez, *discipulus ille quem diligebat Iesus*,⁷ za Kristusa; ne le njen *discepolo prediletto*, sprejel je posebno vlogo glasnika, ki širi njeno sporočilo. Kot kaže, so ga tako videli že njegovi sodobniki; Rajmund iz Kapue to vzporednico zapiše kar naravnost:

»On je tudi nekakšna priča te *Legende*, tako da bi lahko skupaj z evangelistom Janezom rekli: On ve, da govori resnico. On, torej kartuzijan Štefan, ve, da dominikanec Rajmund, ki je – dasi brez vsakih zaslug in nevreden – sestavil to legendo, govori resnico.«⁸

Toliko o uvodnih problemih, ki pomenijo okvir za globlje razumevanje naslednjih vrstic. *Incipit liber.*

⁴ Romana Guarnieri, »Preface«, v *Angela of Foligno: Complete Works*, ur. Paul Lachance OFM (New York: Paulist Press, 1993), 7.

⁵ Peter Brown, *The Cult of the Saints: Its Rise and Function in Latin Christianity* (Chicago: The University of Chicago Press, 1981), 17 in nasl.

⁶ Daniel E. Bornstein, *The Bianchi of 1399: Popular Devotion in Late Medieval Italy* (Ithaca in London: Cornell University Press, 1993), 3 in nasl.

⁷ Prim. Jn 13,23; 19,26; 21,7; 21,20.

⁸ »Hic etiam totus quasi Legendae hujus testis est, ita ut dicere possim cum Evangelista Joanne: Ille scit quia vera dicit. Ille scilicet Stephanus Carthusiensis scit, quia vera dicit Raimundus Ordinis Praedicatorum, qui licet immeritus et indignus, composuit hanc Legendam.« Raimundus de Vineis, »Vita sanctae Catharinae Senensis«, *Acta sanctorum, Aprilis tomus tertius*, ur. Joannes Carnadet (Pariz: Victor Palmé, 1866), 939. (Odslej: Raimundus de Vineis, *Legenda maior*.)

2. Viri

2.1. Pregled

Danes ohranjena *Maconiana* so mešanica treh vrst skoraj izključno pisnih virov.⁹ Nekaj jih je že urejenih in izdanih, medtem ko so ostali razpršeni po evropskih arhivih; mnoge je treba še poiskati in določiti njihovo vlogo v mozaiku Maconijeve dejavnosti. Spodnja raziskava se opira tako na prve kot na druge, čeprav si je bilo mogoče s temi zaenkrat pomagati le tu in tam. Razdelitev virov na tri tipe je mišljena takole. V prvem razredu so besedila, ki jih je Štefan Maconi napisal sam; to je zlasti njegovo sodno pričanje o Katarini, poleg tega pa več pisem in nekaj robnih zabeležk, marginalnih glos. V drugem razredu je več raznovrstnih pričevanj njegovih sodobnikov, ki so po strukturi in verodostojnosti primerljiva z omenjenimi; nekatera so nastala v sklopu dejavnosti okrog Katarininega kanonizacijskega procesa, druga odsevajo življenje kartuzijanskega priorja. (Sem sodijo dokumenti kartuzijanskih kapituljev, listine, ki dokumentirajo odnose med posameznimi kartuzijami in krajevnim plemstvom, ter podobni spisi.) Le tretji in zadnji tip virov je docela drugačne vrste; gre za veliko poznejše poročilo o Maconijevem življenju, za hagiografski spis, ki ga je dve stoletji po njegovi smrti napisal kartuzijanski menih. Ta *vita* ponuja obilje podatkov, vendar se po zgodovinski zanesljivosti ne more primerjati z dokumenti prvih dveh razredov. Kljub temu gre v širšem pomenu besede še vedno za avtentičen zapis, za odraz ustnega izročila, ki ga pri iskanju Maconijevega portreta, še posebej pa njegovega odnosa do Sienke, ni mogoče preprosto zanemariti.

2.2. Spisi Štefana Maconija

Daleč najdaljše in najpomembnejše besedilo med Maconijevimi spisi je njegovo pričevanje o življenju svete Katarine, ki ga je poslal v Benetke na *Processo Castellano*, neke vrste kanonizacijski proces za Sienko, ki se je odvijal leta 1411. Besedilo je nastalo istega leta, na prošnjo Maconijevega prijatelja Tomaža d'Antonio Caffarinija, dominikanca, ki je poskrbel za *Processo*.¹⁰ Vsebina docela ustreza strogim pravilom pri kanonizacijskih procesih, ki so bila takrat že dodobra razvita;¹¹ pisanje je opremljeno s podpisi notarjev in več drugih prič. Vsebinsko govori predvsem o Katarini, vendar je obenem prepredeno tudi z avtobiografskimi nitmi, ki razkrivajo piščev osebni odnos do svetnice. Prav ta tekst navaja vrsto pomembnih dogodkov v Maconijevem življenju. Vseeno je treba imeti pri zgodovinski kritiki vira ves čas pred očmi njegov osnovni namen. *Processo Castellano* je predvsem vzpostavljal pravno osnovo za Katarinino kanonizacijo in tudi Štefan Maconi svojega spisa ni pisal *sine ira et studio*, saj je bil v tistem času že več kot tri desetletja *spiritus movens* celotnega podjetja.

Po drugi strani pa obstaja vrsta razlogov, ki verodostojnost tega poročila potrjujejo, in to na osnovi prav istih pravnih okoliščin. Štefan Maconi namreč pri procesu ni bil osebno navzoč; enako velja za vrsto drugih prič. Svoje izjave so spisali vsak posebej, na različnih koncih Evrope, in jih poslali beneškemu škofu. Zaradi tega si niso smeli privoščiti zapletanj v protislovja glede golih dejstev, saj bi to resno ogrozilo njihov lastni položaj in okrepilo stališča

⁹ Resnici na ljubo je na voljo tudi nekaj ikonografskih sledi; ohranjene so v kartuziji v Paviji in so pri rekonstrukciji Maconijeve biografije postranskega pomena. Prim. Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 76, op. 3.

¹⁰ M. H. Laurent, *Il Processo Castellano* (Fontes vitae s. Catharinae Senensis historici 9) (Milan: Fratelli Bocca, 1942), 257–273. (Odslej: Laurent, *Il Processo Castellano*.)

¹¹ Prim. zlasti klasično delo, ki ga je na to temo napisal André Vauchez, *Sainthood in the Later Middle Ages* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), 59–104.

njihovih nasprotnikov na procesu. Ta omejitev je nujno uravnotežila Maconijevo morebitno željo, da bi zaradi pospeševanja kanonizacijskih mlinov Katarinino »nenavadno izkušnjo«, kot to imenuje Robert Fawtier, predstavil na način, ki bi resnico kakorkoli popačil. To je čutiti že za previdnimi izrazi v dolgi pravniški formuli na začetku njegovega pričevanja:

»[...] Štefan iz Siene, po milosti božji prior kartuzijanskega samostana Svete Marije od Milosti pri Paviji, naprošen po pismu, o katerem je podrobneje govor spodaj, <je> na to spodaj omenjeno pismo odgovoril z vsem, s čimer je po pravu, običaju, načinu in obliki to moč kar najbolje storiti, da bi bilo spodnje pričevanje deležno večje in polnejše verodostojnosti. S posebno prisego je zatrdil, da je spodnje pisanje bilo, da bo in da je resnično; v prisotnosti spodaj popisanih notarjev in prič je rekel in pričal, in pravi in priča, da je spodnje pisanje o življenju blažene device Katarine Sienske, ki je nastalo po njem v odgovor na omenjeno pismo, v celoti, prav, popolnoma in pravno resnično.«¹²

Drugo podskupino v tej vrsti primarnih virov predstavljajo Maconijeva pisma, ki so jih prejeli *caterinati*: naslovniki ohranjenih so pesnik Neri di Landoccio Pagliaresi, florentinski duhovnik ser Giacomo, rektor bolnišnice Santa Maria di Misericordia Matteo in Angelo Malavolti, škof v Grossetu. Z izjemo zadnjega so pisma napisana v italijanščini, ne v latinščini kot *testimonium*. Vsa razen enega so na voljo v zbirki Katarininih pisem, ki sta jo uredila Niccolò Tommasèo in Piero Misciattelli;¹³ pismo, ki sta ga urednika iz nejasnih razlogov izpustila, je moč najti v starejši izdaji, ki jo je uredil F. Grottanelli.¹⁴ Pomembnost teh pisem je v njihovi spontanosti; brez Damoklejevega meča notarjev in prič si pisec privoščil nenavadno odkritost, včasih se celo igra z besedami in po ciceronovsko meša jezike. Značilen primer je videti v pismu, ki ga je Maconi poslal svojemu pesniškemu prijatelju Pagliaresiju leta 1381, leto dni po Katarinini smrti, ko se je razkol v Cerkvi bolj in bolj razraščal:

»A questi di ebbi una tua lettera fatta a di 17 d'Aprile, la quale ben che mi fusse di singulare piacere, *tamen confiteor quod commota sunt viscera mea*. [...]«¹⁵

Tretja skupina Maconijevih sledov je manj pomembna od ostalih dveh, vendar nujna za zgodovinsko trdnjše razumevanje toka dogodkov. To so njegove lastnoročne glose na robovih več rokopisov, ki popisujejo življenje svete Katarine. Skozi vse življenje je v različnih kartuzijah pri prepisovalcih naročal najrazličnejša *Catheriniana* ter kodekse po robovih utrjeval s svojo avtoriteto kartuzijanskega priorja. Zapisoval je drobne anekdote iz svojega življenja, potrjeval navedene dogodke in včasih dodal kakšno podrobnost, vedno v značilno ponižnem, skorajda afektirano skromnem slogu. Ko je denimo opazil poročilo Rajmunda iz Kapue v *Legendi maior*,¹⁶ kjer avtor omenja nekega priorja kartuzije v Belriguardu, je Maconi vse skupaj overovil:

¹² Laurent, *Il Processo Castellano*, 258. (Latinski izvirnik Maconijevega pričevanja je na voljo v prilogi, zato ga v teh opombah izjemoma ni.)

¹³ Niccolò Tommasèo in Piero Misciattelli, »Lettere dei discepoli di Santa Caterina«, *Le lettere di S. Caterina da Siena, ridotte a miglior lezione, e in ordine nuovo disposte* (Firenze: C/E Giunti – G. Barbèra, 1940), vol. 6, 43–136. (Odslej: Tommasèo, *Le lettere* VI.)

¹⁴ F. Grottanelli, *Leggenda minore di S. Caterina da Siena e lettere dei suoi discepoli; scritture inedite pubblicate* (Bologna: Gaetano Romagnoli, 1868), 387–389.

¹⁵ »V teh dneh sem prejel tvoje pismo z dne 17. aprila; silno mi je ugajalo, čeprav moram reči, da me v srcu močno skrbi. [...]« Tommasèo, *Le lettere* VI, 91.

¹⁶ Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, par. 320.

»Omenjeni prior v Beriguardu je bil tedaj gospod Krištof, ki je pozneje postal gospod (sc. generalni prior) kartuzije. Takrat sem za zgoraj zapisane dogodke iz njegovih ust slišal tudi jaz, brat Štefan, nevredni kartuzijanski prior.«¹⁷

Kakorkoli že, vsebina glos v splošnem ni posebej pretresljiva; njihov pomen je drugje. Kot zgodovinski viri prvega razreda včasih potrjujejo druga, manj nepristranska pričevanja o dejavnostih Štefana Maconija, zlasti tista izpod peresa Tomaža d'Antonio Caffarinija in navedbe v hagiografiji Bartolomeja Sienskega. Večino teh glos je objavil že Robert Fawtier;¹⁸ tiste iz ljubljanskega rokopisa je vestno prepisal Milko Kos.¹⁹

Obstaja še ena vrsta virov, ki se jih doslej raziskovalci še niso lotili; vseeno jih je treba tu vsaj omeniti. To so spisi, ki jih je Štefan Maconi ustvaril kot Katarinin tajnik. Analize o tem, katere dele njenega opusa je v resnici zabeležil on, še vedno ni; skupaj z njim so to službo namreč opravljali tudi Neri di Landoccio de' Pagliaresi, Barduccio di Piero de' Canigiani in Cristofano di Gano Guidini. Maconi o tej nenavadni vlogi poroča sam, v pričevanju za *Processo Castellano*:

»Vmes me je blago poprosila, če bi hotel zapisati nekaj pisem, ki jih je na čudovit način narekovala s svojimi deviškimi usti. To sem z velikim veseljem sprejel, saj sem čutil, kako se v meni srce vsak dan z novim žarom vžiga za nebesa ter zavrača svet in vse, kar je od njega, s tolikšnim odporom do nekdanjega življenja, da sem celo samega sebe komaj še prenašal. V sebi sem začutil takšno in tolikšno spremembo, da je tudi od zunaj ni bilo mogoče ublažiti, tako da se je čudilo malone vse mesto.«²⁰

V tej točki se odpira vrsta novih problemov. Kakšna je bila pravzaprav Maconijeva vloga pri pisanju teh pisem? Spomniti se je treba, da ni bila Katarina deležna nobene formalne izobrazbe, brati se je naučila komaj nekaj pred dvajsetim letom, pisati pa šele nekaj pred tridesetim; malo verjetno je, da je Štefan Maconi zgolj mehanično in stenografsko zapisoval že izoblikovane stavke, ne da bi imel vsaj nekaj opraviti tudi s samo formulacijo, ne toliko vsebinsko kot slogovno in slovnično. To vprašanje zahteva posebno obravnavo, zlasti v luči kasnejšega obdobja, ko je Maconi sodeloval tudi pri pisanju Katarinine edine knjige, njenega *Pogovora o božji previdnosti*, v še dosti manj konvencionalnih okoliščinah. Kot poroča sam, je svetnica knjigo narekovala sredi zamaknjenja, še več, pri tem sploh ni stala na tleh, temveč so jo mnogi videli, kako je lebdela v zraku, »vzdignjena od zemlje«:

¹⁷ »Prior predictus Beriguardi tunc erat dominus Christoforus qui postea fuit dominus Karthusiensis. Et tunc ab eius ore eciam audiui suprascripta ego frater Stephanus prior Karthusiensis licet indignus.« Ljubljanski Ms 12, f. 75. Na tem mestu je treba opozoriti, da je besedilo v *Acta sanctorum* po vsem sodeč vzeto iz poznejšega rokopisa, ki je nastal po predlogi enega izmed teh, ki jih je razširjal Maconi. Ljubljanski rokopis, očitno zanesljivejši, pove naslednje: »Sed mox uestibus depositis affuit quidam prior Berriguardi Carthusiensis ordinis mihi notus et amicitia non parua coniunctus rogans me quod facerem eum loqui cum Katherina virgine.« Maconijev avtograf je nato pripisan na dnu strani.

Besedilo v AASS, ki je že nekoliko okvarjeno, ta odlomek podaja takole: »Sed mox vestibis depositis, affuit quidam, Prior B. Rignardi. Iste Prior B. Rignardi fuit Dominus, Christophorus post Prior Carthusiae, (prout ipse narravit successori suo, Domino videlicet Stephano priori Carthusiensis ordinis) mihi notus, et amicitia non parva conjunctus, rogans me quod facerem eum loqui cum Catharina virgine.«

Urednik AASS se je v zagati od besedila v oklepaju distanciral, in sicer v opombi na strani 944: »Parenthesis haec deest in MS. Leodiensi: et videtur ex margine irrepsisse in textum; an ab auctore ipso addita aut ab alio, ignoro.« Na manj previdno uredniško presojo lahko naletimo pri narobe razumljenem imenu kartuzije v Belriguardu zraven Siene, *ibid.*: »De B. Rignardo, cuius non tantum ecclesia, sed etiam ipsa appellatio hactenus nobis ignota fuit: libenter discemus locum ac diem cultus, et quidquid de ejus vita aut miraculis, scripto aut memoria est conservatum.«

¹⁸ Robert Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne. Essai de critique des sources*; t. I, *Sources hagiographiques*. (Pariz: E. de Boccard, 1921), 109–117. (Odslej: Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne I.*)

¹⁹ Kos-Stele, *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*, 79.

²⁰ Laurent, *Il Processo Castellano*, 260.

»Tako so jo premnogi večkrat videli, kako v molitvi lebdi nad zemljo, in med njimi sem jo z nemajhnim občudovanjem nekajkrat videl tudi jaz. Kako se to lahko zgodi, je odkrito popisano v knjigi, ki jo je sveta devica sestavila sama, deloma pa sem jo zapisal jaz, ko jo je na čudovit način narekovala z deviškimi usti.«²¹

Na tem mestu se ni mogoče spuščati v pomen zapletenega vprašanja o Katarinini levitaciji, njeni simboliki in različnih vzporednicah v krščanskem hagiografskem izročilu.²² Gre za to, da postane v tej optiki prvotno vprašanje še pomembnejše: je Katarina svojo knjigo res narekovala, besedo za besedo, ali pa si je njen tajnik lahko pri zapisovanju vzel nekoliko svobode? Še več, morda si jo je celo moral vzeti, če je hotel priti do količkaj jasnega in tekočega besedila. In če je bilo tako, kako bi se dalo v virih odkriti sledi teh anonimnih piscev, določiti, kateri del besedila je napisal ta ali oni med Katarinini tajniki, morda celo opredeliti drobne slogovne razlike med omenjenimi štirimi posamezniki? Gre za vprašanje, ki ga po vsebini lahko primerjamo s homerskim.²³

Čeprav tu za kaj takega ni prostora, je vseeno treba sliko nekoliko uravnotežiti; od takšne analize ni mogoče pričakovati kakšnih večjih novosti glede vsebine Sienkinih spisov. Raziskovalci se namreč strinjajo v tem, da diha iz njenih pisem presenetljiva vsebinska ubranost, obilici tajnikov navzlic. Kot pravi Hanno Helbling v svoji knjigi, dajejo Katarinina pisma predvsem »vtis dvojne enovitosti; vedno govori isto – in to vsem pove na isti način.«²⁴ Do enake ugotovitve je prišel Robert Fawtier:

»Običajno ji pojemo hvalo, brez dvoma upravičeno, vseeno pa je treba priznati, da je ta čudoviti slog nenavadno monoton. Tudi če pustimo v celoti podvojene odlomke tu povsem ob strani, bomo v vseh pismih še vedno naleteli na iste izraze; ti so pogosto prelepi, vendar njihovo ponavljanje tej lepoti ni v korist. Katarina Benincasa je bila otrok ljudstva, njena vzgoja in izobrazba sta bili silno omejeni – in z njenim besediščem je bilo enako.«²⁵

Ta ugotovitev kaže, da pri Katarininih pisarjih pravzaprav ni mogoče iskati individualne kreativnosti. Čeprav je veliko možnosti za to, da se v njenih pismih, nemara pa tudi v *Pogovoru*, skriva vsaj sled Maconijeve roke, bi bile posledice takšnega odkritja najbrž predvsem jezikovne narave, brez vpliva na pomembnejša vsebinska, kaj šele doktrinalna vprašanja.

2.3. Drugi sočasni viri

Druga skupina virov, ki Maconijevo življenje odražajo v pisanju njegovih sodobnikov, je tipološko najbolj raznovrstna, hkrati pa v nekaterih primerih tudi zgodovinsko najzanesljivejša. Tu so najprej pričevanja, zbrana za *Processo Castellano*, podobna že omenjenemu; mnoge izmed prič so v besedilu omenjale tudi Maconijevo delovanje. Sledijo pisma, ki jih je svojemu učencu pisala sveta Katarina sama; v Volpatovi izdaji jih je mogoče najti pod zaporednimi številkami 195, 319, 320, 324, 332, 365, 368 in 369. Njihov značaj je sporadičen, saj so nastajala le v obdobjih, ko je bil naslovnik iz tega ali onega razloga odsoten; večinoma je šlo

²¹ Laurent, *Il Processo Castellano*, 263–264.

²² Temeljit pregled tega pojava daje William K. Mahony v svojem članku »Flight«, objavljenem v *The Encyclopedia of Religion*, ur. Mircea Eliade (New York: Macmillan Publishing Company, 1987), vol. 5, 349–353.

²³ Prav v zadnjem času se nemara odpira pot do rešitve tega problema. Pred časom so Katarinina zbrana dela (torej pisma, kot jih je izdal Antonio Volpato, ter *Pogovor* in molitve, ki jih je uredila Giuliana Cavallini) izšla na zgoščenki. Ta prvič doslej omogoča vrsto računalniških slogovnih analiz: prim. *Santa Caterina da Siena: Opera Omnia*, ur. P. Fausto Saffroni, OP (Pistoia: Provincia Romana dei Frati Predicatori, 2002). Glede na to, da je raziskovalec na voljo precejšnja količina Maconijevih besedil v italijanščini, bi italijanska filologija z nekaj računalniškega znanja morda v svetničinem pisanju znala poiskati sledi njenega učenca.

²⁴ Hanno Helbling, *Katharina von Siena: Mystik und Politik* (Munich: C. H. Beck, 2000), 10–11.

²⁵ Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne II*, 320.

za družinske zadržke. To z raziskavo povezuje še dve drugi pismi, nemara še poučnejši od tistih, ki so bila namenjena Maconiju – pismi 241 in 247, ki ju je od Katarine dobila Štefanova mati, »monna Giovanna, donna di Corrado di Leoncino da Siena«. V njih se zrcali drama premožne družine iz zgornjega razreda, ki se ji sin počasi odmika, na poti za klicem, ki zahteva od njega celo življenje.²⁶ Pisma kažejo, da Katarina položaj razume, da pa nikakor ni pripravljena na kompromis. Gospe Giovanni pove takole:

»Hočem, da si slečete vsako lastno in čutno ljubezen, ki jo gojite do sebe, do svojih otrok ali do katerekoli ustvarjene reči, razen do Boga; ljubiti ne smete ne sebe ne kakšne druge stvari, razen Boga, saj je nemogoče, da bi človek služil dvema gospodoma – saj bo, če bo enemu služil, drugega zaničeval: ni namreč mogoče hkrati služiti Bogu in svetu, saj nimata ničesar skupnega.«²⁷

Še en niz virov pomenita hagiografska spisa dveh Maconijevih dominikanskih prijateljev, Rajmunda iz Kapue z njegovo *Legendo maior*²⁸ in Tomaža d'Antonio Caffarinija, ki je napisal njeno nadaljevanje, *Libellus de supplemento*.²⁹ Ne le, da obe deli Štefana Maconija večkrat omenjata, v dobršni meri je pripomogel tudi k njenemu nastanku. Čeprav se ne da več ugotoviti, pri katerih delih besedila je sodeloval, pa njegovo vztrajno pomoč odkrito potrjuje Rajmundova javna zahvala:

»[...] Štefan Maconi, ki sem ga omenil že zgoraj in ki ga obširneje ne hvalim le zaradi tega, ker je še vedno živ, takšnih pa ni mogoče varno hvaliti. A naj ga vendar vsaj označim: bil je eden od tajnikov svete device in je deloma zapisal tako pisma, ki jih je narekovala, kot knjigo, ki jo je sestavila. Nanjo se je navezal do te mere, da je zapustil oba starša, tri brate in celo lastno domovino ter devici sledil, kamorkoli je šla. [...] On je zabeležil in zapisal nekaj stvari, ki so se pripetile ob odhodu svete device, ter me obširno oskrbel s podatki.«³⁰

Zdi se tudi, da je Štefan Maconi, prav kot Caffarini, tudi sam napisal nekakšno *Legendo minor*, povzetek obsežnega Rajmundovega spisa. Kakorkoli že, ta teza je le na stopnji domneve, *sub iudice*.³¹

Ostaja še zadnji sklop sočasnih podatkov o Maconijevem življenju, zgodovinsko med najbolj prepričljivimi, a doslej skoraj docela prezrt. To so uradna poročila o njegovi dejavnosti v kartuzijah; mnogo je bilo uničenih v viharjih stoletjih, ki so sledila, nekaj pa jih je kljub vsemu

²⁶ Ta fenomen je v svoji knjigi natančneje raziskal Alessandro Barbero, *Un santo in famiglia: Vocazione religiosa e resistenze sociali nell'agiografia latina medievale* (Turin: Rosenberg & Sellier, 1991).

²⁷ »[...] voglio che vi spogliate d'ogni amore proprio e sensitivo che aveste a voi o a' vostri figliuoli o a veruna cosa creata, fuore di Dio; non dovete amare né voi né veruna altra cosa fuore di Dio, però che è impossibile che l'uomo serva a due signori – però che se elli serve all'uno, elli è in contempto all'altro -: neuno è che possa servire a Dio e al mondo, però che non anno neuna conformità insieme.« Pismo 247, kot ga je izdal Antonio Volpato, »Le lettere di Santa Caterina da Siena«, v *Santa Caterina da Siena: Opera Omnia*, ur. P. Fausto Sbaiffoni, OP (Pistoia: Provincia Romana dei Frati Predicatori, 2002).

²⁸ Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, 862–967.

²⁹ Thomas Antonii de Senis »Caffarini«, *Libellus de supplemento legende prolixie virginis b. Caterine de Senis*. Ur. I. Cavallini in I. Foraloso (Rome: Edizioni Catheriniane, 1974). (Odslej: Caffarini, *Libellus de supplemento*.)

³⁰ »[...] Stephanus de Maconibus, de quo superius memoriam feci: quem idcirco diffuse non laudo, quia adhuc est in via, in qua nemo tute laudatur. Sed ut saltem designem eum, hic fuit unus de scriptoribus virginis sacrae, qui tam epistolas quas dictabat, quam librum quem composuit, pro parte conscripsit: et in tantum ei adhaesit quod utroque parente tribusque germanis relictis, una cum propria patria, virginem sequebatur quocumque iret. [...] Hic notavit et scripsit quaedam, quae contigerunt in transitu sanctae virginis, meque verbo plenarie informavit.« Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, par. 342.

³¹ F. Grotanelli je domneval, da je avtor *Legende minor* Maconi; R. Fawtier mu je nasprotoval, toda E. Franceschini je kasneje njegove argumente zavrnil. Prim. Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 94–95, op. 91.

ostalo. Za svojo monografijo o kartuzijah Žiče in Jurklošter je Jože Mlinarič zbral tista, ki se nanašajo na Maconijevo obdobje v Žičah; te so bile v tem času nič manj kot sedež generalnega priorja urbanističnega, z Rimom povezanega dela kartuzijanskega reda.³² Najpomembnejšega med temi dokumenti, namreč zapisnike urbanističnih generalnih kapitljev, zbranih pod naslovom *Charta Capitulorum generalium celebratorum a pp. Italis et Germanis tempore schismatis in obedientia Urbani VI et successorum ab anno 1386 usque ad annum 1410*, danes hranijo v Veliki kartuziji.³³ Ker je Maconi tem kapitljem predsedoval od leta 1399, ko so ga izvolili, pa vse do združitve kartuzijanskega reda, pomeni to besedilo sistematičen in zgodovinsko zanesljiv prikaz celega desetletja njegovega življenja. Več drugih zapisov iz tega obdobja hranita *Steiermärkisches Landesarchiv* v Gradcu in *Zgodovinski arhiv* v Celju. Ti poročajo predvsem o ekonomskih vidikih življenja v Žičah; nekateri nadrobno opisujejo kupovanje zemlje in stavb, drugi hranijo najrazličnejše oporoke ali plemiške zapuščine samostanu. Nič posebnega, a dovolj, da lahko za črkami zaslutimo stvarno naravo novega priorja; samostan, ki je ob njegovem prihodu že razpadal,³⁴ se je pod novo upravo začel počasi razcvetati.

2.4. Bartolomej Sienski in njegova Vita

Zadnjo skupino primarnih virov predstavlja Maconijeva lastna *vita*, ki jo je spisal Bartolomej Scala iz Siene, menih iz florentinske kartuzije, vendar šele leta 1626, torej dvesto let po Maconijevi smrti.³⁵ Pokojni prior se je tako nenadoma znašel na drugem koncu procesne palice; knjiga pobožnega kartuzijana je pomenila korak v neuspelem poskusu, da bi čast oltarja dosegel on. Pri zanašanju na njeno verodostojnost je treba imeti ta namen ves čas pred očmi. Prinaša sicer nekaj novih dokumentov, ki druge niso na voljo, vendar ne omenja virov zanje in je zato ni mogoče obravnavati kot primarni vir s prepričljivostjo, s kakršno se lahko ponasajo zgoraj omenjene skupine. Kot piše Giovanni Leoncini, je zavajajoče zlasti Bartolomejevo vzporejanje nekaterih nesporno avtentičnih dokumentov z drugimi, katerih pristnost je dosti manj zanesljiva.³⁶ Hkrati pa se je treba izogniti tudi hiperkritičnemu stališču. Bartolomej Sienski omenja vrsto dogodkov, za katere obstajajo tudi neodvisna, sočasna poročila. Resnejša primerjava navadno pokaže, da je njegova inačica v bistvu točna, čeprav se včasih v podrobnostih ne more pobahati z ravno lekarnarsko natančnostjo.

Zadostoval bo primer: pri opisovanju Maconijevih prehranjevalnih navad omenja običaj, ki je menda izhajal iz nekega praznovanja velike noči, ko so bili Katarina in njeni *caterinati* brez vsake hrane in jim je za praznovanje vstajenja ostal samo še – fižol. Bartolomej pripoveduje, kako globok vtis je ta gostija naredila na Štefana Maconija:

»<Stročnice in kuhano zelje> je pobožni mož vzljubil kot vsakdanji obrok. Kadar je sedel k takšnim dobrotam, se je namreč spomnil na neko čudovito in razkošno pripravljeno

³² Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter* (Maribor: Založba Obzorja, 1991), 135–172. (Odslej: Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*.)

³³ *Charta Capitulorum generalium celebratorum a pp. Italis et Germanis tempore schismatis in obedientia Urbani VI et successorum ab anno 1386 usque ad annum 1410*. Archives du monastère de la Grande-Chartreuse, 1 M 18. To dokumentacijo je pred kratkim uredil in objavil John Clark, *The Urbanist Chartae, including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410*. Vol. 1–3. *Analecta Cartusiana* 100:25 (1997). (Odslej: Clark, *The Urbanist Chartae*.)

³⁴ Generalni kapitelj se je leta 1397 pritoževal, da se je samostan v Žičah zaradi svoje dotrajanosti že skorajda podrl: »ex nimia antiquitate facta sit ruina.« Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, 150.

³⁵ Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi Senensis Cartusiani, Ticinensis cartusiae olim coenobiarchae libri quinque* (Siena: Hercules de Goris, 1626). (Odslej: Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*.)

³⁶ Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 55.

kosilo pri serafski materi Katarini, ki se je takrat mudila v Rimu. Pri tem kosilu je bil kot gost navzoč tako Štefan kot tudi ostali verni možje in žene, ki so živeli z blaženo devico; bilo jih je veliko, saj je šlo prav za dan Kristusovega vstajenja, jedli pa so navaden fižol, pripravljen kot za slavnostno gostijo, saj ni bilo v hiši ničesar drugega, s čimer bi lahko postregli; tako je šlo evangelijsko uboštvo ubogim v duhu v slast.«³⁷

Nedoslednost te nekam protipitagorejske zgodbe je že davno tega opazila Augusta Drane v svoji monografiji o Katarininem krogu. Zaporedje dogodkov, kakršnega podaja Bartolomej iz Siene, preprosto ne drži, ko ga postavimo ob bok sočasnim poročilom:

»Bodisi oče Bartolomej o fižolovi gostiji poroča z več netočnostmi bodisi je bilo takšnih pojedin dvoje. Tista, o kateri smo že pripovedovali, se je zgodila v Sieni na vnebohoda leta 1373, še preden je Štefan svetnico sploh spoznal. Bartolomej *svojo* zgodbo postavlja v Rim, za veliko noč, le nekaj pred Katarinino smrtjo. Kakorkoli že, posledica tega dogodka je bila, da so Štefanovi kartuzijanski bratje za veliko noč vedno jedli fižol.«³⁸

Ta pragmatični sklep velja upoštevati kot splošno načelo pri zanašanju na dele Bartolomejeve pripovedi, ki jih drugi viri ne omenjajo. Zdi se, da se je pisec močno zanašal na kartuzijansko ustno izročilo; zamislili sta ga dve stoletji časovne razdalje, vendar je očitno ohranilo vsaj nekaj zanesljivosti. Bartolomeja ni posebej zanimalo, ali se je dogodek odvijal v Sieni ali v Rimu, še manj, če je do njega prišlo štirideset dni oziroma par let prej ali pozneje. Zanimalo ga je zgodovinsko jedro obreda, ki se je v kartuzijanski skupnosti ohranil vse do njegovega časa. In prav v tolikšni meri se je mogoče opreti na njegovo poročilo – nič bolj, pa tudi nič manj.

3. Štefan Maconi in sveta Katarina

3.1. »Il discepolo prediletto«: mladost in *caterinati*

Štefan Maconi se je rodil v Sieni, verjetno leta 1350, morda že leto prej.³⁹ Tako njegov oče, Corrado di Leoncino di Squarcialeone dei Maconi, kot mama, Giovanna di Stefano Bandinelli, sta prihajala iz vrst sienskega plemstva. Poleg njega sta imela še tri sinove in hčer.⁴⁰ To je malodane vse, kar je znanega o Maconijevem otroštvu. V šolo je hodil skupaj s

³⁷ »Haec cibaria [sc. legumina vel elixa olera] veluti quotidianas epulas plurimum adamavit Vir Pius, recordatus vel maxime quotiescunque ad has cupedias accumberet magnificum illud, opipareque instructum quondam convivium apud Seraphicam Matrem Catherinam Romae tunc versantem; ad quod convivium ipse Conviva Stephanus una cum aliis divinae Virginis culturae subiectis viris, feminisque religiosis discubuit ipso die Christi resurgentis celebritate insigni, fabaceo duntaxat divinis quasi dapibus paratum edulio, cum nihil aliud domi tunc esset, quod apponere-tur; adeo paupertas evangelica pauperibus spiritu erat in deliciis.« Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 268–269.

³⁸ Augusta Theodosia Drane, *The History of St. Catherine of Siena and Her Companions* (London: Burns and Oates, 1880), 626.

³⁹ Bartolomej si v svoji legendi že na samem začetku privoščí hagiografski topos, češ da se je Štefan rodil hkrati s Katarino, leta »1347, eo fere tempore quo in lucem suscepta est augustissima illa, ac Seraphica Virgo Catharina Senensis, cui Stephanus hic noster arcano Numinis consilio in ipso suae flore iuventae epistolis conscribendis operam praestitit, eique egregie carus fuit« (Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 1). Caffarini poroča drugače: »Hic (sc. Stephanus de Maconibus) modo michi coetaneus, utpote ut ego annorum sexaginta septem vel circa existens, et ut ipse ita et ego de Senis oriundi, necnon et ibidem a pluribus annis pariter eisdem in scholis grammaticalibus imbuti« (Caffarini, *Libellus de supplemento* 3,6,14). Ker je to pisal leta 1417, je mogoče pomenljivo ujemanje Katarinine in Štefanove rojstne letnice razumeti le kot Bartolomejevo pobožno željo.

⁴⁰ Prim. Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 57.

Caffarinijem in nato ostal *in prefatis scholis et in seculo* tudi potem, ko se je njegov prijatelj Tomaž pri štirinajstih pridružil dominikancem.⁴¹

Naslednji dogodek v njegovem življenju, ki ga je mogoče opreti na verodostojna poročila, je že njegova dramatična spreobrnitev, do katere je prišlo po srečanju s sveto Katarino. Ozadje te zgodbe ni povsem jasno. Njegov življenjepisec poroča o potovalni žilici (*susceptum consilium peregrinas lustrandi regiones*), ki se je pri mladem Štefanu začela kazati kmalu po letu 1360, vendar jo je njegov pragmatični oče spretno premagal in sina z obljubo razkošnega življenja obdržal doma. To razkošje je kmalu začelo najedati tako družinsko premoženje⁴² kot mladeničev značaj.⁴³ Čeprav vzporednica ni izrecno nakazana, se vse skupaj ujema z zgodbo o Katarinini materi Lapii, ki je hčer skušala pregovoriti k svetnemu življenju in jo je s pomočjo svoje starejše hčere Bonaventure ukanila do te mere, da se je začelo dekle vdajati lišpanju. *Consensit virgo dare corporis ornatui operam*, poroča Rajmund iz Kapue; kasneje je imela svetnica svojo mladostno nečimrnost za enega svojih najhujših grehov.⁴⁴ Vzporednico je mogoče najti celo v obrnjenih starševskih vlogah. Pri Katarini je otroka v posvetnost silila mati Lapa, medtem ko je oče na koncu vendarle priznal in sprejel hčerino poklicanost; pri Štefanu se je moževemu dvomljivemu pristopu upirala mati, ki se je za sina bala, da ne bi »zaradi zrahljane uzde domačega strahu zabredel v slepo zablodo«. ⁴⁵ In kot poroča Caffarini, je bil njen strah še kako upravičen:

»Sčasoma pa je omenjeni tovariš v Sieni zabredel v kopico težav, med katere je spadal tudi začetek sovraštva in celo vojne na življenje in smrt z nekaterimi plemiči iz istega mesta, čeprav ne po lastni krivdi, temveč po krivdi očeta ter nekaterih drugih iz njegove hiše. Ker je v tem času glas o svetosti omenjene device začel že močno naraščati, je odšel k njej, da bi ga rešila te vojne, kot mu je nekdo svetoval. Ko je bil nato po božjem posredovanju skupaj s svojci te vojne rešen, prav kot mu je devica obljubila, ga je prevzela tolikšna gorečnost, da je ostal pri njej, zavrnil vse posvetno ter poslej neutrudno sledil samo njej in postal celo neločljiv spremljevalec te device.«⁴⁶

Maconi, ki tudi v lastnem pričevanju trdi, da se je vse skupaj zgodilo *sine culpa nostra*,⁴⁷ dodaja še datum, češ da ni Katarine nikoli videl *usque ad annum Domini 1376 vel circa*. Očitno je njuno znanstvo trajalo le štiri leta, saj je umrla že leta 1380.

⁴¹ »Huc usque, Domino disponente, perstetimus in mutua amicitia precipue caritatis, sepe dicta alma virgine mediante, ita quod ego quartum decimum vel circa agens annum, ibidem in Senis ordinem Predicatorum intravi, ipse [sic!] tunc in prefatis scholis et in seculo remanente« (Caffarini, *Libellus de supplemento* 3,6,14).

⁴² Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 8.

⁴³ Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 8–14. Temeljiti zgodovinski pregled sienskega plemstva ponuja Odile Redon, *L'espace d'une cité: Sienne et le pays siennois (XIIIe–XIVe siècles)* (Rome: École française de Rome, 1994).

⁴⁴ Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, par. 42.

⁴⁵ Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 8.

⁴⁶ »In processu vero temporis contigit prefatum consocium in Senis quam plura pati displicentia, inter que unum fuit odii et guerre mortalis incursus cum certis eiusdem civitatis nobilibus, licet non ratione sui, sed genitoris et aliorum eiusdem sue domus. Quo utique tempore, cum ibidem fama sanctitatis virginis de qua supra invalescere plurimum iam cepisset, pro remedio dicte guerre, prout sibi consultum fuerat, accessit ad virginem, per quam ipse cum suis ab ipsa guerra, prout sibi virgo promiserat, divinitus liberatus, tanta ex tunc devotione affectus remansit ad illam quod, spretis mundialibus cunctis, ipsam deinceps indefectibiliter est secutus, necnon et socius ipsius virginis individuus est affectus.« Caffarini, *Libellus de supplemento* 3,6,14. O dogodku poroča tudi Štefan Maconi v spisu za *Processo Castellano*, kjer med drugim popisuje tudi lastne motive za spreobrnjenje: »Visitavimus igitur eam, que me recepti non ut verecunda virgo, sicut existimabam, sed affectuosissima caritate, veluti si germanum a remotis partibus redeuntem gratiose suscepisset. De quo fui miratus, et attendens efficaciam sanctorum verborum quibus me non tantum induxit, verum etiam compulit ad confessionem et ad virtuose vivendum, dixi: 'Digitus Dei est hic'«. Laurent, *Il Processo Castellano*, 259.

⁴⁷ Laurent, *Il Processo Castellano*, 259.

Njegovo srečanje s svetnico, ki ga je prijazno sprejela, in njegovo nenadno spreobrnjenje sta dovolj natančno opisana v pričevanju za *Processo Castellano*; na tem mestu si velja ogledati položaj te spreobrnitve v razmerju do ostalih, zaradi katerih so se začeli okrog svoje duhovne matere zbirati *caterinati*. Zdi se, da je bila bistvenega pomena prav Katarinina posredniška vloga; mnogo njenih privrženecv se ji je pridružilo, ker je naredila konec pogubnim prepirom, pravim družinskim vojnám, v katere so se zapletli, in poskrbela za trajen mir. Evangeljski model iz Kristusovega govora na gori, *beati pacifici*, je zaznamoval vse njeno javno delovanje. Nekatere izmed teh zgodb so povezane z dominikanci. Francesco Saracini, star plemič in tast Katarinine tretjerredniške tovarišice Alesse, se je pobotal s svojim smrtnim sovražnikom in kasneje sam spokojno umrl, spravljen s svetom in seboj. Jacomo Tolomei, dvakratni ubijalec in brat dveh drugih tretjerrednic, Ghinoccie in Francesce, je šel po njegovi poti; njegov brat Matteo Tolomei je celo pristal med *caterinati* in kasneje vstopil k dominikancem.⁴⁸ Toda bilo jih je še več; krog nikakor ni bil omejen samo na dominikansko sfero. Neri di Landoccio Pagliaresi je bil pesnik, prav kot Maconi rojen v plemiški rodbini; kot Maconi je tudi sam pristal med Katarininimi tajniki. V njen krog je pripeljal še enega plemiča, imenoval se je Francesco Malavolti, in v njegovem pričevanju za *Processo Castellano* je ohranjeno obširno poročilo o tovrstnih spreobrnitvah. Neri di Guccio degli Ugurghieri, član ene najstarejših fevdalnih rodbin v Sieni, in njegov tovariš Niccolò di Bindo Ghelli; Gabriele di Davino Piccolomini in Nigi di Doccio Arzocchi, še dva plemiča; Andrea di Vanni, slikar in pomembna osebnost v javnem življenju; Gabriele da Volterra, frančiškan, in Giovanni Terzo, avguštinec. Terzo je v Katarinino družbo pripeljal vrsto drugih avguštincev iz bližnjega Convento di Selva; med njimi so bili William Flete, Felice de' Tancredi, Antonio da Nizza in Giovanni Tantucci.⁴⁹

Posebej opazna lastnost te družbe je prav njena raznolikost. Seveda je mogoče zaznati močan dominikanski vpliv, vendar nikakor ne gre izključno zanj; dominikanci so pomešani z drugimi redovi, s kartuzijani, frančiškani in avguštinci, če jih navedemo le nekaj, in laikov je morda več kot vseh ostalih skupaj. Druga pomembna lastnost Katarininega kroga je socialni položaj, ki so ga uživali *caterinati*; videti je, da eden za drugim prihajajo iz premožnih sienskih družin, tudi Štefan Maconi ni nobena izjema. Težko je razložiti, kaj je razvajeno siensko mladino iz višjih krogov gnalo k preprosti barvarjevi hčeri; morda pojav ni brez podobnosti s pojavom svetega Frančiška, trgovčevega sina, ki je zavrnil bogastvo in sprejel uboštvo. Tretja zanimiva in pomembna posebnost te družbe je njena umeščenost v srednjeveški socialni kontekst. Krog privrženecv, ki se zbirajo okrog svojega svetniškega zgleda, najdemo že pri svetem Bernardu, sveti Hildegardi Bingenski in svetem Frančišku; vzorec postane še jasnejši pri Angeli iz Foligna in sveti Klari iz Montefalca, medtem ko je pri sveti Katarini – ter pri sveti Brigiti – že popolnoma razvit.

Štefan Maconi omenja le Katarinino obljubo: »Pojdi, predragi sin, in zaupaj v Gospodu, da bom rade volje napela vse sile, dokler ne dosežeš popolnega miru; pusti, da to breme v celoti prevzamem na svojo glavo.«⁵⁰ Podrobnosti mirovnega procesa nato taktno spusti, *causa brevitatis*. Zdi se, da tudi Bartolomej ni vedel ničesar drugega; poroča samo o spektakularnem dogodku, ko so se podivjani in trmasti nasprotniki tedaj že skesanega Štefana nenadoma znašli v cerkvi, navkljub zavračanju Katarininih ukazov:

⁴⁸ Edmund G. Gardner, *Saint Catherine of Siena: A Study in the Religion, Literature and History of the Fourteenth Century in Italy* (London: J. M. Dent & Co., 1907), 84. (Odslej: Gardner, *Saint Catherine of Siena*.)

⁴⁹ Gardner, *Saint Catherine of Siena*, 85–99.

⁵⁰ Laurent, *Il Processo Castellano*, 259.

»Ko je devica izvedela za to, je rekla: »Mene nočejo poslušati, ko pa bo spregovoril Bog, ga bodo hočeš nočeš slišali.« S temi besedami se je napotila naravnost k svetemu Krištofu, kjer so se po dogovoru že zbrali Štefan, njegov oče Konrad ter ostali najbližji sorodniki. V tem svetišču je serafska devica leže molila pred velikim oltarjem. In glej, čudež! Ko je tako molila in bila zaradi molitev v zamaknjenosti, se je v svetišču v kratkem pojavilo pet nasprotnikov, ki niso vedeli za prihod drug drugega, temveč jih je zbral tisti, ki ga je Katarina rotila v gorečih prošnjah.«⁵¹

Videti je, da je pisec v stiski z dejstvi ves dogodek napletel iz Maconijevega molčečega stavka, ki omenja le zasluge, ne pa podrobnosti: »Kasneje se je v resnici izkazalo, da smo se po njenem posredovanju po čudežu spravili, celo proti volji naših nasprotnikov samih.«⁵² Kakorkoli že, očitno je Katarina poskrbela za Štefanov notranji mir, če ne celo za njegovo preživetje.

Ko mu je pomagala do sprave z družinskimi sovražniki, je postal njen osebni tajnik;⁵³ ta dolžnost ga je nanjo še bolj navezala.⁵⁴ Njun odnos se je hitro razvijal in čeprav je bila Katarina le nekaj let starejša, je prevzela vlogo Štefanove duhovne matere. Istega leta 1376 ga je povabila, naj se ji pridruži na potovanju v Avignon; hotela je doseči mir med Firencami in papežem, hkrati pa Gregorja XI. prepričati, naj se vrne v Rim. Maconi v čustvenem opisu dogodka poroča, da ga je tja gnala ena sama želja: »Resnično, ljubljena mati, v sebi ne morem najti večje želje kot je ta, da bi bil neprestano poleg vas.«⁵⁵ Želja se mu je izpolnila in postal je Katarinina desna roka. Metaforo je treba tu razumeti dobresedno; kot rečeno, ni zapisoval le njenih pisem, temveč tudi njeno edino knjigo, *Libro della divina Dottrina* (imenovano tudi *Dialogo della divina Provvidenza*):

»Iz opisanega je moč razumeti, da sem nekaj let bolj kot kdo drug užival karseda prijateljsko znanstvo z njo, z njenimi pismi in zasebnostjo, poleg tega pa sem zapisal in iz njenih ust razbral del njene knjige; z materinsko ljubeznijo me je namreč več kot pristržno ljubila bolj, kot bi zaslužil, tako da so mnogi od sinov to težko prenašali in so mi celo nekoliko zavidali.«⁵⁶

Ljubosumni Katarinini učenci niso bili edini, ki jim sinovski odnos Štefana do svetnice – ta je hitro postala njegova »dolce mamma« – ni bil preveč všeč; njegovemu novemu življenju je nasprotovala tudi družina. To je razmeroma dobro dokumentirano; doma so mu večkrat preprečili, da bi po mili volji ostajal v Katarinini družbi, tako da sta si morala v teh obdobjih dopisovati. Vrsta pisem je ohranjena, predvsem Sienkina pisma njemu, pa tudi tista njegovi materi Giovanni. Zaskrbljenost njegovih domačih ni bila zgolj načelna, temveč tudi praktična; ceste so bile nevarne in eno od Maconijevih potovanj h Katarini, ki je bila takrat v Firencah, ga je malodane stalo glave. Zajela ga je tolpa florentinskih razbojnikov in ga izpustila šele, ko jim je njegov oče Corrado plačal odkupnino, ogromno vsoto denarja, pravzaprav vso

⁵¹ »Quod ubi Virgo animadvertit, Me, inquit, audire nolunt; Deo, velint, nolint dicto audientes erunt: iisque prolatis, recta ad Divi Christophori contendit, quo ex conducto Stephanus una cum Conrado Patre, caeterisque sibi cognatione proximis iam convenerant. Ea in aede Seraphica Virgo ante Aram maximam in preces effusa procubuit. Rem dictu miram! Ea orante, atque extra se vi precum rapta, adversarii quique, alio aliorum adventum ignorante, sed eos cogente, quem ardentibus precibus urgebat Catherina, in templo brevi adesse conspiciuntur.« Bartholomeus Senensis, *De vita*, 19.

⁵² Laurent, *Il Processo Castellano*, 259.

⁵³ Njeni drugi tajniki so bili Neri di Landoccio de' Pagliaresi, Barduccio di Piero de' Canigiani, morda pa tudi Cristofano di Gano Guidini. Prim. Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne II*, 10–14.

⁵⁴ Prim. njegovo lastno pričevanje, Laurent, *Il Processo Castellano*, 260.

⁵⁵ Laurent, *Il Processo Castellano*, 260.

⁵⁶ Laurent, *Il Processo Castellano*, 262.

Štefanovo dediščino. Dokaz za ta dogodek je ohranjen v sienskih arhivih: gre za Štefanovo izjavo po Katarinini smrti, da se zaradi vstopa v kartuzijanski red odreka pravici do dediščine.

»Štefan, 'sin Konrada Leoncina', s soglasjem slednjega zagotavlja, da je imel in dobil več kot štiristo florintov iz premoženja omenjenega Štefana, ko so ga v bližini Firenc zajeli razbojniki. In da ta znesek ustreza deležu, ki ga je imel podedovati po omenjenem Konradu, če ta ne bi zapustil oporoke. Zagotavlja tudi, da hoče sprejeti redovno oblačilo in da noče, da bi se njegovim bratom odrekalo premoženje omenjenega Konrada, če bi prišlo do dedovanja po omenjenem Konradu, ali da bi se jim delež ali dediščina zmanjšala zaradi osebe omenjenega Štefana; z omenjenim Konradom, ki poleg sebe zastopa tudi svoje sinove Baptista, Iva in Leoncina, zato sklepa dogovor, da se odreka dediščini po omenjenem Konradu, če ta ne bi zapustil oporoke, in da ne bo sprožal tožbe, pod kaznijo tisoč liber itd., in prisega itd.«⁵⁷

Datacija tu ni povsem neproblematična, vendar je videti, da je do tega ujetništva prišlo maja ali junija 1378, torej v letu razkola. Konec tega leta se je Katarina že preselila v Rim, ki ga nato ni več zapustila. Zgodovina se je začela zgoščevati; svet, ki sta ga poznala Katarina in njena *famiglia*, je začel hitro in uničujoče razpadati prav v trenutku, ko se je vroča želja bratovščine, konec papeževe avignonske sužnosti, za kratek hip uresničila. Čeprav je avignonsko potovanje glede svojega osnovnega cilja, sprave med papeštvom in Firencami, ostalo brez uspeha, je pomenilo prelomnico glede tega, kje bo poslej prebival *dolce Christo in terra*,⁵⁸ tudi zaradi Katarininega prepričevanja se je Gregor XI. odločil preseliti se nazaj v Rim.⁵⁹ Ne za dolgo; v večno mesto je prišel v začetku leta 1377, tam pa po kratkem letu umrl.

Konklave se je aprila 1378 zbral pod silnim pritiskom; drhal pod okni je zahtevala papeža, ki mu ne bo prišla vrnitev v Avignon niti na misel. Dobila ga je, toda Urban VI. si je s svojim trmastim in vzkipljivim značajem hitro nakopal zamero francoskih kardinalov. Trinajst jih je razglasilo neveljavnost aprilskega konklava, zastrašenega od uličnih nemirov, ter izvolilo novega papeža, Klemen VII.; to dejanje je pomenilo začetek velikega zahodnega

⁵⁷ »Stephanus filius Corradi Leoncini cum eius consensu asserens se habuisse et ad se pervenisse ultra quatuorcentum florenos ex bonis dicti Stephani, quando captus fuit a latronibus in Comitatu Florentiae. Et ipsam quantitatem equivalere parti, in qua successurus esset ab intestato dicto Corrado. Asserensque se velle habitum religionis assumere, et nolens quod fratres eius priventur bonis dicti Corradi in casu, quod locus esset successioni dicti Corradi, vel diminuat portio, vel successio ob personam dicti Stephani, per pactum convenit cum dicto Conrado recipienti pro se et Baptista, Ivo, et Leoncino filiis dicti Corradi non venire ad successionem ab intestato dicti Corradi, et litem non facere sub pena mille librarum etc. et iuravit etc.« A. S. S., *Patrimonio resti*, 1990, c. 107, navedeno v Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, p. 82. Leoncini upravičeno korigira Bartolomeja Sienskega (57–58), ki je ta dogodek umestil v obdobje po Katarinini smrti (in kreativno navedel celo molitev, ki jo je Maconi namenil domnevno mrtvi svetnici v uri preizkušnje); dogodivščina z razbojniki je omenjena že v spodbudnem Katarininem pismu 365: »Tu fusti preso, sicondo che mi scrivi: ma non nel tempo della notte, ma nel tempo del di. Puoi, adoparando la clemenza dello Spirito santo, apparbe l'aurora ne' cuori de' dimoni incarnati, unde tu fusti lassato.« Prim. Volpato, *Le lettere*.

⁵⁸ Prim. pismo 109, Volpato, *Le lettere*.

⁵⁹ Tu ni bistvenega pomena, v kolikšni meri gre zasluga za to selitev prav sami Katarini. Hanno Hebling, *Katharina von Siena*, 10, podpira mnenje, ki ga je Léon Mirot izrazil v knjigi *La politique pontificale et le retour du Saint-Siège à Rome* že na začetku devetnajstega stoletja. »On prête d'ordinaire à sainte Catherine un rôle considérable dans la décision prise par Grégoire XI de ramener la Papauté à Rome; la plupart des auteurs cependant reconnaissent très justement que la sainte ne fit que conforter et encourager le Pape dans un projet depuis longtemps arrêté. Son influence n'en fut que plus grande.« Naj bo tako ali drugače, *caterinati* so dogodek razumeli kot Katarinin dosežek, do katerega je prišlo zaradi njene trmaste podpore omahljivemu papežu, ki so ga mrcvarili Rimu sovražni francoski kardinali. Caffarini, *Libellus de supplemento* 2,1,1: »[...] cum supradicta alma virgo Catherina de Senis Ianuam advenisset cum domino Gregorio XI°, tempore quo dictus summus pontifex recessit de Avinione ad instantiam dicte virginis, ut dicebatur, et accessit ad urbem, ipsam virginem cum ibidem, scilicet in Ianua, residentiam faceret, per pluries dies visitare curavit accedendo ad domum sue habitationis de nocte, quia de die non poterat ad ipsam habere decentem accessum et hoc propter multitudinem populi concurrentis ad eam.«

razkola. Urbana VI. so podprle Anglija, Češka, Sveto rimsko cesarstvo, Poljska, Ogrska, Flandrija in večina Italije. Klemen VII. je dobil podporo Francije, Škotske, Savoje, Portugalske, Aragonije, Kastilje in Navare. Zaveznitva so se od časa do časa spreminjala, toda v splošnem je katoliška Evropa ostala razcepljena za dolga štiri desetletja.⁶⁰ Katarina je pobesnела; vse, za kar si je prizadevala, se je podrla. V svojem pismu upornim kardinalom ni izbirala besed: zanjo so bili to demoni, ne pa ljudje, *non uomini ma più tosto dimoni visibili*.⁶¹

V skladu s svojimi poprejšnjimi stališči je podprla urbaniste; to je močno vplivalo na njene učence. Urban VI. je hitro dojel strateško vrednost svetničine odločitve in jo takoj poklical v Rim. Prišla je v novembru 1378, »z nemajhnim spremstvom obojega spola – prišlo pa bi jih še veliko več, če jim ne bi tega sama prepovedala.«⁶² Štefan, ki so ga družinske zadeve spet zadržale doma, ji je sledil kasneje, tako da je bil lahko prisoten ob njeni smrtni postelji, 29. aprila 1380.⁶³ Ta dan ga je globoko zaznamoval.

3.2. *Prior licet indignus: kartuzijanska leta*

Katarinina smrt je namreč obenem pomenila rojstvo Maconijevega kartuzijanskega poklica. Kot poroča sam, je z nekaterimi učenci je stal ob njeni postelji, ko jim je dajala še zadnje napotke. Za *Processo Castellano* je ta pretresljivi trenutek popisal s skoraj filmsko natančnostjo:

»V svojih poslednjih trenutkih je nekaterim naročala, kaj je treba storiti po njenem odhodu. Nato se je obrnila k meni in z iztegnjenim prstom dejala: »Tebi pa v kreposti svete pokorščine po božjem sklepu zapovedujem, da greš v kartuzijanski red, saj te je Bog poklical in izbral za tjakaj.«⁶⁴

Ta zapoved, ne od nje, temveč od Boga, ga je popolnoma pretresla; kartuzijanski red, pravzaprav katerikoli meniški red ni bil nekaj, o čemer bi sploh razmišljal.⁶⁵ Imel jih je kakih trideset; viri ne poročajo, kaj je nameraval s svojim življenjem, jasno pa je, česa ni imel v mislih:

»Ko mi je namreč iz poslušnosti do Boga naročila, naj vstopim v kartuzijanski red, si nisem želel ne tega ne kakega drugega reda; toda ko se je preselila v nebeška bivališča, mi je v srcu vzplamtela tolikšna želja po tem, da bi zapoved izpolnil, da bi mi lahko nasprotoval ves svet, pa ga ne bi poslušal, kot se je pokazalo. Vendar zdaj ni čas, da bi pripovedoval o tem, koliko in kaj je v tem redu dosegla in še vedno dosega s svojim – dasi nekoristnim – sinom.«⁶⁶

⁶⁰ Gardner, *Saint Catherine of Siena*, 252–280.

⁶¹ Pismo 312; prim. Volpato, *Le lettere*.

⁶² »[...] cum comitiva utriusque sexus non pauca; sed et longe plures venissent, nisi quia ipsa prohibuit.« Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, par. 333.

⁶³ Bartolomej Sienski ponuja mistično razlago za njegov odhod. »Ad aures enim eius nocte quadam orantis cum magna spiritus anxietate ob diuturnam sui absentiam a pia Matris conspectu, apud sodales Societatis Deiparae in Magno Nosocomio Senensi constitute, cui ipse Conradi Parentis secutus exemplum nomen iam dederat, haec divinitus prolapsa vox est eiusmodi verba promens. I Romam, festina; instat enim tempus Carae Matris abscensus. Quae cum ille ad sodales ipsos, atque ad alios spectatae religionis viros gravi anxius cura retulisset, concti una convenere, e coelo nimirum delapsum ad Stephanum id admonitum, ne moras videlicet neceretur, quin statim Romam advolaret. Igitur bona cum suorum venia parentum se dat in viam, longum iter brevi temporis spatio emensus ad piam Matrem singula per momenta aspirans.« Prim. Bartholomeus Senensis, *De vita et moribus Stephani Maconi*, 49.

⁶⁴ Laurent, *Il Processo Castellano*, 261.

⁶⁵ Podrobna predstavitev položaja, v kakršnem so bili takrat kartuzijani, je skupaj z mnogimi viri na voljo v zgodovini reda v desetih zvezkih. Objavil jo je Benedetto Tromby, *Storia critico-cronologica diplomatica del patriarca S. Brunone e del suo ordine Cartusiano* (Neapelj: Vincenzo Orsino, 1773–1779); pred časom je fotomehanični reprint tega monumentalnega dela spet izšel v *Analecta Cartusiana* 84 (1982–1983).

⁶⁶ Laurent, *Il Processo Castellano*, 261.

Slika 1. Sveti Bruno in Štefan Maconi na naslovnici Maconijevega življenjepisa, ki ga je leta 1626 izdal kartuzijan Bartolomej Scala iz Siene.

La dolce mamma je očitno govorila z dovolj prepričljivim glasom, da je njen sicer *negligente e ingrato*⁶⁷ discepolo vstopil v kartuzijo v Pontignanu zraven Siene, in sicer takoj naslednjega leta, verjetno v marcu 1381.⁶⁸ Prvo presenečenje je sledilo leto zatem, ko je bil izvoljen za samostanskega priorja, čeprav je *regula* terjala triletno poskusno obdobje, preden je bilo komu mogoče zaupati tak položaj. (Postopek kljub vsemu ni bil nezakonit; *regula* je omogočala tudi izjeme.⁶⁹) Giovanni Leoncini Maconijev vzpon povezuje z nemirnimi časi; Cerkev je tičala sredi razkola, tako da je potreba po Katarinini pravni dediščini postajala vedno bolj pereča in očitna. Maconi je očitno veljal za naslednika sienske svetnice in njene goreče obrambe Rima kot svetega sedeža; njegova pisma iz prvih let shizme to jasno odslikavajo.⁷⁰ Odražajo tudi nezadovoljstvo glede dogodkov, ki so počasi oblikovali njegovo življenjsko pot – pot, ki je že odsevala življenje svetnice, ki jo je spodbudila. Ko se je Katarina leta 1363 zaprla v svojo sobo in vrsto let govorila samo še s svojim spovednikom, ni imela nobenega namena postati *éminence grise* papeške politike v naslednjem desetletju;⁷¹ podobno se je tudi Štefan Maconi pridružil kartuzijanom z mislijo na asketsko življenje, ki ga je ta red utelešal v večji meri kot vrsta drugih, manj kontemplativnih redov – z mislijo na samoto, tišino in molitev. Njegovo skorajda otožno pismo, ki ga je po izvolitvi na položaj priorja pisal prijatelju Pagliaresiju, zato zveni vse prej kot neiskreno:

»Da ne bom predolg, te prosim, moj sladki brat, da se me usmiliš in mi tudi ti pomagaš s sveto molitvijo ter prosiš Boga, naj mi da milost, popraviti svoje življenje, tako da bom njegov pravi služabnik vse do konca; in da bom breme, ki se mu ga je zdelo primerno naložiti mi na rame, nosil vredno njegove slave in svojega odrešenja. Ko sem oblekel sveti habit, sem se hotel zahvaljevati Bogu in prepevati skupaj s psalmistom, zlasti ko pravi: *Glej, daleč sem pobegnil, ostal sem v samoti*, itd. Toda pokorščina, nevesta, ki mi jo je dala sveta Mama, hoče, naj bom bolj koristen in naj prepevam z besedami: *Pri tebi sem postal kot vprežna živina*, itd.«⁷²

Težko je reči, v kakšni meri lahko te besede vzamemo *prima facie*. Sveta Katarina, ki se je ves čas zavzemala za temeljito reformo Cerkve *in capite et in membris*, je imela to zelo verjetno pred očmi tudi v trenutku, ko je svojega najljubšega učenca spodbudila k vstopu v red, o katerem je sama vedela zelo veliko; njena korespondenca z vrsto kartuzijanov je namreč ohranjena. Je mogoče domnevati, da ni ta učenec o njenih upih vedel ničesar? Vprašanje je treba na tej točki pustiti odprto.

⁶⁷ Ta igriva oznaka je ohranjena v enem Katarininih pisem Maconiju (320). Prim. Volpato, *Le lettere*.

⁶⁸ Tega ne pravi le Bartolomej Sienski, temveč tudi drugi, neodvisni kartuzijanski kronisti. Prim. Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 60. Še vedno ni jasno, zakaj je Maconi izbral prav ta samostan; v bližini Siene so bili namreč kar trije, Belriguardo, Maggiano in Pontignano. Prim. Giovanni Leoncini, *Le certose della »Provincia Tusciae«*, 2 vol., *Analecta Cartusiana* 60 (1989).

⁶⁹ »Nullus absque licentia prioris cartusie vel capituli generalis possit prefici in priorem, quoadusque in ordine nostro steterit laudabiliter per tres annos.« *Statuta nova* 2,2,10. Prim. J. Hogg, »The Evolution of the Carthusian Statutes from the 'Consuetudines Guigonis' to the 'Tertia Compilatio'«, II, *Analecta Cartusiana* 99 (1989), kot navaja Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 84.

⁷⁰ Prim. pismo XII. Tomassèo, *Le lettere* VI, 69–72.

⁷¹ Gardner, *Saint Catherine of Siena*, 1–26.

⁷² »E per non troppo stendermi, io fratel mio dolce t'invito ad avermi compassione, et anco aitar mi con l'orazione santa, pregando Dio che mi dia grazia di correggere la vita mia, e ch'io sia a lui vero servo infino al fine; e che 'l peso che s'è degnato di ponermi su le spalle, mi conceda ch'io el porti quanto e come sia di suo onore e salute mia. Quando presi el santo abito, mi pensai ringraziando Dio, di cantare col Salmista, singolarmente quando dice: *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine*, etc. Ma la sposa che la santa Mamma mi diè de l'obediencia, vuol che per più mia utilità, canti dicendo: *Ut iumentum factus sum apud te*, etc.« Pismo 25. Prim. Tomassèo, *Le lettere* VI, 98. Tomassèo sicer navaja očitno napačno besedilo za Ps 55,8, »*Ecce elongavi fulgens*«; Maconijev naslednji citat, »*ut iumentum factum sum apud te*«, je iz Ps 73,22.

Leta 1389 so Štefana spet izvolili za priorja, tokrat kartuzije v Garegnanu pri Milanu. Šlo je za pomembno mesto, saj tam začel graditi samostan v Paviji, ki se je kasneje razvil v eno največjih kartuzij.⁷³ Red je bil takrat že razklan; ko je prior Velike kartuzije stopil na stran protipapeža Klemenca VII., so priorji rimske obediencie nehali sodelovati na njegovih kapitljih. Izvolili so lastnega generalnega priorja in leta 1391 določili lasten sedež, kartuzijo v Žičah, verjetno predvsem zaradi geografske ustreznosti in nevtralne lege, približno na sredi med italijanskimi in nemškimi redovnimi postojankami.⁷⁴ Tja je bil Štefan poslan po desetletju v Garegnanu, leta 1398; izbrali so ga menihi v Žičah, ker je dotedanji generalni prior umrl.⁷⁵ Ohranjeni dokumenti pričajo, da je ponujeno mesto večkrat zavrnil in da so ga na koncu prepričali priorji v jurkloštrski, mauerbaški in bolonjski kartuziji.⁷⁶ Za Štefana in njegove sodobnike je bila to še zadnja potrditev božjega glasu, ki je zazvenel iz Katarininega zadnjega naročila; potrditev, ki jo je Rajmund iz Kapue zapisal že nekaj let prej:

»Toda iz očitnih dejstev se je pokazalo in se vsak dan bolj kaže, da je to naročilo prišlo iz ust Najvišjega. Kajti ne pomnim, da bi v kateremkoli redu videl ali slišal za tako slovito napredovanje v kreposti pri enem samem pristopniku. Že kmalu po zaobljubah je namreč postal prior – in pri tem prioratu se je tako izkazal, da ni bil poslej nikoli več brez njega.«⁷⁷

V Žičah je Maconi lahko v polnosti razvil nastavke diplomatskega poklica, ki jih je v njem pustilo Katarinino posredniško potovanje v Avignon, Firence in Rim dvoje desetletij prej. Čakal ga je razcepljen red, ki ga je bilo v neugodnih okoliščinah razklane Cerkve še toliko težje spraviti nazaj skupaj. Za cilj si je zadal predvsem notranjo, redovno edinstvo, ki je bila zanj hkrati pot do širše, cerkvene edinstvi. Njegovo predanost tej nalogi ter njegove razloge za sprejem visokega položaja je mogoče videti v pismih iz tega obdobja:

»S silovitim hrepenenjem pričakujem edinstvo svete Cerkve, za katero pravijo, da je že blizu, da bi vsaj takrat lahko odložil to svoje neznosno breme in se v celici sam s seboj tiho trudil za svoje zveličanje.«⁷⁸

Kot je pokazala njegova vloga pri združevanju, ni šlo le za prazne besede. Ko je do združitve končno prišlo, je odstopil z mesta predstojnika; to dejanje je v ostrem nasprotju s kratkovidnim ravnanjem večine takratnih papežev, ki so se svojega položaja ves čas krčevito oklepali. Maconijeva dejavnost v tem obdobju je bila sila živahna; bil je nekakšen katalizator, z ustanavljanjem novih redovnih postojank – med drugim tudi kartuzije v Pleterjah⁷⁹ – je krepil

⁷³ Prim. James Hogg, *La Certosa di Pavia (The Charterhouse of Pavia), Volume I: Text*, objavljeno v *Analecta Cartusiana* 52 (1994). Fotografsko gradivo je v isti seriji izšlo že dve leti prej.

⁷⁴ Prim. tudi Jože Mlinarič, *Kartuzija Pleterje 1403–1595* (Pleterje: Kartuzija Pleterje, 1982), 79. Dodaten razlog za izbiro je bila tudi starodavnost samostana; šlo je za najstarejšo kartuzijo v srednji Evropi, prvo zunaj Francije in Italije. (Prav tam, 57.)

⁷⁵ Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, 135–153.

⁷⁶ Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, 153. O kartuzijah na tem področju prim. James Hogg, ur., *Die Kartäuser in Österreich*, objavljeno v dveh zvezkih v *Analecta Cartusiana* 83 (1980).

⁷⁷ »Sed patentibus factis ostensum est, et quotidie ostenditur amplius, praeceptum illud de ore Altissimi processisse: numquam enim me recole in Ordine ullo vidisse vel audivisse tam celebrem profectum virtutum in uno ingrediente. Mox namque ut fecit professionem, factus est Prior: taliterque in illo Prioratu se habuit, quod postea non vacavit a Prioratu.« Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, par. 342.

⁷⁸ »Expecto cum desiderio maximo Ecclesie sancte unitatem que dicitur esse propinqua, ut saltem illo tempore deponere valeam importabilem huiusmodi sarcinam, et in una cellula quiete mecum habitando, propriam operari salutem.« F. Grotanelli, *Leggenda Minore di S. Caterina da Siena e Lettere dei suoi Discepoli* (Bologna: Gaetano Romagnoli, 1868), 387–389; pismo, brez vsake razlage izpuščeno v izdaji, ki jo je pripravil Tommasèo, je v celoti objavil Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 87–88.

⁷⁹ Prim. Mlinarič, *Kartuzija Pleterje 1403–1595*, 99 in nasl. Ustanovitelj pleterske kartuzije je bil Celjan Herman II.

svoj položaj, obenem pa znova in znova navezoval stik z Veliko kartuzijo in se zavzemal za sklic koncila.⁸⁰ Po desetletju trdega dela je do odločilnega trenutka prišlo februarja 1410, po koncu mrtvorojenega koncila v Pisi, kjer so sodelovali tudi kartuzijanski predstavniki tako rimske kot avignonske obediencie. Maconi je sklical zasebni kapitelj v kartuziji v Strasbourgu; kapitelj je določil pogoje za redovno združitev in jih poslal v Veliko kartuzijo, kamor jih je odnesel Janez Griffenberški, prior kartuzije v Parizu.

Do generalnega kapitlja je prišlo aprila, v Veliki kartuziji. Na njem so kartuzijani razglasili polno podporo papežu Aleksandru V., ki je bil izvoljen v Pisi. Štefan Maconi in Bonifacij Ferrer, prior avignonskega dela reda, sta hkrati odstopila s svojega položaja in za novega generalnega priorja združenega reda je bil izvoljen Janez Griffenberški. Za kartuzijane je bilo razkola s tem konec.⁸¹ Kot kažejo dokumenti, so ga imeli za najsramotnejše obdobje v zgodovini reda, ukazali so, da se ga ne sme več omenjati, ne pisno ne ustno, za morebitne kršitelje te prepovedi pa so določili celo kazen.⁸²

Maconija so na istem generalnem kapitlju izvolili za priorja kartuzije v Pontignanu. Naslednjega leta je zaradi izrednih razmer spet postal prior v Paviji, kartuzijanom je namreč povzročal težave tamkajšnji vojvoda. Štefan je tam ostal do leta 1421, ko mu je generalni kapitelj vendarle dovolil početi to, kar je sam hotel že od vsega začetka – *proprium operari salutem*. Umrli je v svoji celici, 7. avgusta 1424.⁸³

Dokumenti v tem poglavju kažejo, kako močan je bil vpliv Katarininega zgleda na Maconijevo življenje. Zdi se, da je bila njegova zgodba zrcalni odsev njene; spreobrnitev, ki ji je sledila odločitev za globoko kontemplativno pot, se je v obeh primerih nepričakovano prepletla z družbeno in celo politično dejavnostjo. Sam Štefan Maconi je svetničin vpliv razumel kot svojo ključno formativno izkušnjo:

»Ne morem pa mimo tega, da sem za Bogom in preblazeno devico Marijo omenjeni sveti devici Katarini po lastni presoji dolžan več kot kateremukoli bitju na svetu, in če je v meni količjak dobrega, to vse pripisujem njej, za Bogom itd.«⁸⁴

Iz tega vzroka je precejšen del svojega časa posvetil prav širjenju svojega pričevanja. To je morda najzanimivejši del njegovega portreta; prikaz njegove dejavnosti v obdobju po Sienkini smrti, njegov trud za uradno kanonizacijo.

4. Pot do kanonizacije

4.1. *Processo Castellano*

Osrednji dogodek med prizadevanji Katarininih učencev za njeno beatifikacijo je zelo dobro dokumentiran; ohranjen je na skoraj 600 straneh sodnega postopka, ki ga je leta 1942 uredil in izdal M. H. Laurent.⁸⁵ Ta tekst skupaj s pričevanjem Tomaža d'Antonio Caffarinija v njegovem *Libellus de supplemento* podrobno opisuje, kaj se je dogajalo v beneški škofiji po 24. maju 1411, ko se je proces začel.

⁸⁰ Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurkloster*, 167.

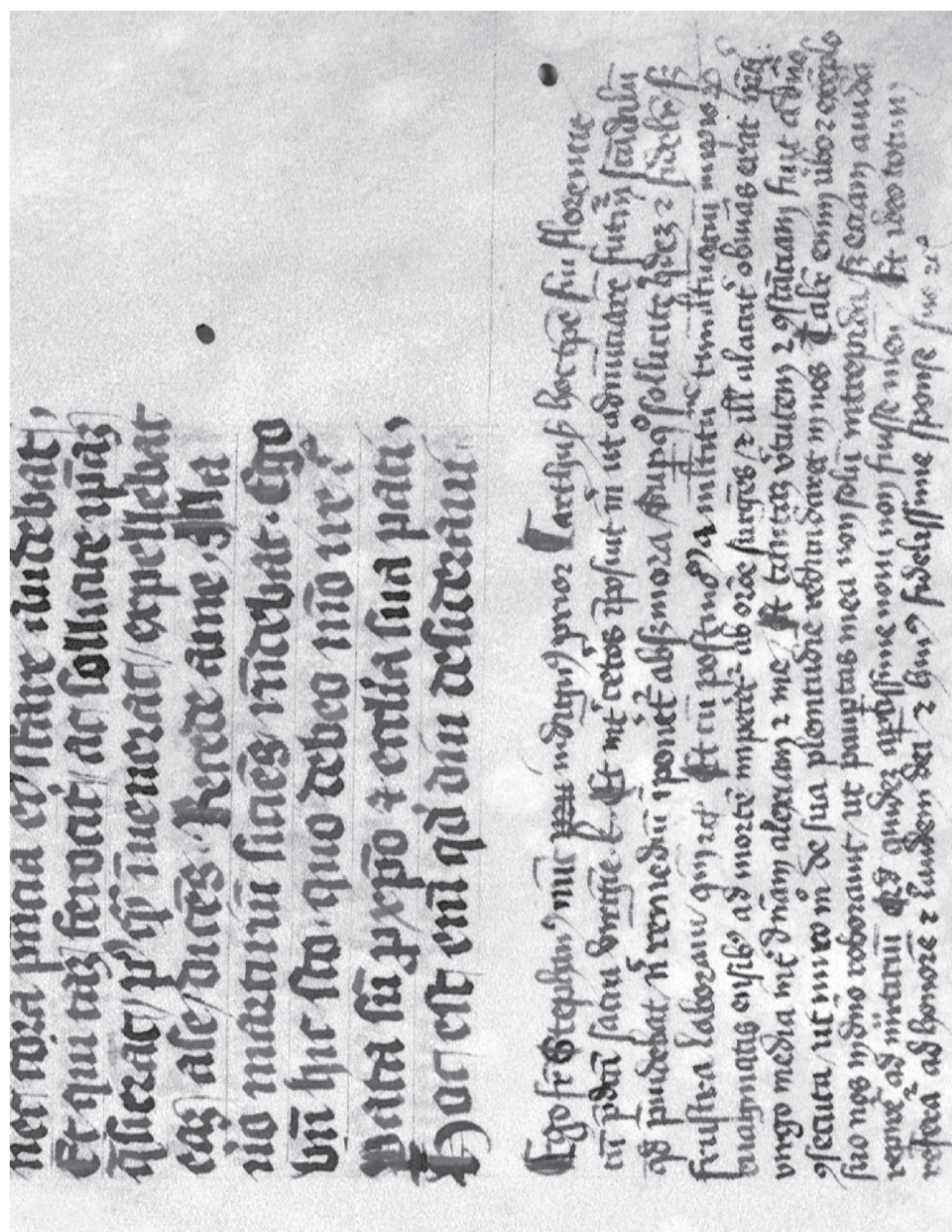
⁸¹ Prim. I. M. Gomez, »Los Cartujos y el Cisma de Occidente«, v: *idem, La Cartuja en España, Analecta Cartusiana* 114, 107–160 (Salzburg: Universität Salzburg, 1984).

⁸² To je razvidno iz rokopisa z zapisnikom s tega generalnega kapitlja, danes v Veliki kartuziji (1 M 18, 325). Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurkloster*, 169; Clark, *The Urbanist Chartae, passim*.

⁸³ Leoncini, *Un certosino del tardo medioevo*, 63–64.

⁸⁴ Laurent, *Il Processo Castellano*, 261.

⁸⁵ Laurent, *Il Processo Castellano*.

Slika 2. Primer Maconijeve glose v ljubljanskem rokopisu Rajmundove Legende maior (Ms 12, f. 99).

Po Katarinini smrti se je poglobitna nadloga njenega časa izkazala tudi kot poglobitna ovira za tiste, ki so jo želeli videti na oltarju; Cerkev se je otepala z globokim razkolom, ki se je dve leti prej, leta 1378, komaj začel in je imel trajati še skoraj štiri desetletja. Kot rečeno, ni imel nobeden od obeh papežev splošne podpore – tako Urban VI. v Rimu kot Klemen VII. v Avignonu sta imela zelo omejeno avtoriteto in polne roke drugih, bolj perečih težav, zato so se morali kanonizacijski procesi po sili razmer pomakniti v ozadje. A ker je bila pravna forma že razvita, si Katarinini zagovorniki niso mogli privoščiti nobene zamude. Proces se je moral začeti čim prej, sicer ne bi nikdar uspel; priče Sienkine svetosti, na katere se je postopek po definiciji zanašal, niso postajale nič mlajše. *Caterinati* so zato sprožili široko razvejano dejavnost.

Do prvega večjega uspeha je prišlo leta 1395, ko je Rajmund iz Kapue, Katarinin spovednik in takrat že dominikanski generalni prior, končal svojo *Legendo maior*. *Vita* je pomenila osnovo za beatifikacijo, pa tudi sredstvo za širjenje Katarininega čaščenja. Njen obstoj je bil temeljni pogoj za pripravo procesa; tega se je lotil Tomaž d'Antonio Caffarini iz Siene, prav tako Katarinin učenec in takrat že beneški dominikanec. Bil je nekoliko mlajši od Katarine, redu se je pridružil pri štirinajstih, še preden je k tretjerednicam vstopila sama, kasneje pa je z njo vzdrževal redne pisne stike. Po njeni smrti se je loteval različnih poklicev, nekaj časa je učil teologijo v Genovi, odpravil se je celo na romanje v Sveto deželo. *Porro unum erat necessarium*; leta 1397 se je ustalil v Benetkah, postal je dominikanski provincial in preostala štiri desetletja svojega življenja je posvetil predvsem zavzemanju za Katarinino beatifikacijo. Ustanovil je poseben *scriptorium*, kjer so prepisovali in razširjali Rajmundovo *Legendo maior* in Katarinin *Epistolario*.

Vseeno se niso v Rimu stvari nič hitreje premikale. Glavne priče Katarininega brezgrajnega življenja so imele zdaj na ramenih že po šest križev, časa je naglo zmanjkovalo. In v tej točki je Caffarini položaj rešil z bleščečim pravnim manevrom. Dominikanci v beneški cerkvi San Giovanni e Paolo so začeli pri maši javno praznovati obletnico Katarinine smrti; na ta dan so imeli posebno pridigo in še nekaj drugih spominskih dogodkov. Nekaterim faranom to ni bilo všeč, Sienka takrat še ni bila razglašena za svetnico in zdelo se je, da dominikanci kršijo ustaljena pravila.⁸⁶ Caffarini je naglo ukrepal; 24. maja 1411 se je sedem faranov, ki so bili sicer z brati v dobrih odnosih, odpravilo v Castello h krajevnemu škofu Francescu Bembu in obtožilo dominikance, da v svoji cerkvi javno častijo Katarino Siensko, čeprav ni bila nikoli kanonizirana. Zahtevali so preiskavo, ki naj pokaže, kakšne kreposti je pokojna *mantellata* sploh imela, češ da razburjenje med župljani lahko s svojo avtoriteto pomiri samo še škof. Škof je pritožbi prisluhnil in povabil dominikance, naj povejo svojo plat zgodbe. Ti se niso pustili prositi; Caffarini je zbral vrsto prič in jih zaprosil za pisne izjave, tako da je sodišču lahko razmeroma hitro predložil kar 23 uradnih dokumentov. Priče so bile zbrane z vseh vetrov; šlo je za dva laika,⁸⁷ šestnajst dominikancev,⁸⁸ dva kartuzijana,⁸⁹ dva benediktinca, enega cistercijana⁹⁰ in enega frančiškana.⁹¹

Proces, ki ga danes raziskovalci imenujejo *Processo Castellano*, je bil v svojem bistvu nekakšen nadomestek za kanonizacijski proces, ki se ga v tistih razmerah ni dalo doseči. Kot

⁸⁶ Obširno poročilo o teh dogodkih prinaša uvodno poglavje v izdajo virov, prim. Laurent, *Il Processo Castellano*, vi-xiv.

⁸⁷ Pietro di Giovanni Ventura in Mino di Giovanni di ser Mino.

⁸⁸ Bartolomeo da Ferrara, Tommaso da Siena, Bartolomeo di Domenico, Domenico da Scutari, Filippo delle Puglie, Martino di Polonia, Agostino da Pisa, Giovanni da Lucca, Giovanni d'Ivrea, Francesco da Lucca, Tommaso Paruta, Antonio di Conte, Paolo d'Orvieto, Antonio della Rocca, Giovanni Dominici in Simone da Cortona.

⁸⁹ Štefan Maconi in Bartolomeo da Ravenna.

⁹⁰ Baronto di ser Dati.

⁹¹ Angelo Salvetti.

pravi Robert Fawtier, je šlo za proces le po imenu, saj je imela vsaka izmed vpletenih strani, torej ne le obtoženci, temveč tudi tožniki in celo sodniki, pred očmi isti cilj – priskrbeti cerkvenopravno osnovo za čaščenje Katarine Sienske. To jim je več kot uspelo. *Processo Castellano* je za seboj pustil ogromno podatkov, zbranih po vseh najstrožjih sodnih predpisih, z notarji in pričami. Zaradi cerkvenega razkola do kanonizacije ni prišlo takoj,⁹² vendar to konec koncev ni bilo bistvenega pomena. Dokumentacija je bila zbrana in čez pol stoletja, ko je čas dozorel, so jo v Rimu znali uporabiti. Papež Pij II., Aeneas Silvio Piccolomini, ki je bil prav tako rojen v Sieni, se je lahko leta 1461 javno razveselil, ker za svetnico razglša svojo rojakinjo – hkrati pa je poudaril, da ni imelo skupno poreklo ničesar opraviti pri samem postopku; ta je bil izpeljan *rite et honeste*.⁹³ Obenem je odkrito pohvalil trud beneških dominikancev; prav ti so poskrbeli za izjave prič in za potrebne korake, ki so kanonizacijo omogočili. »Poverjeniki so več kot leto dni [...] razpravljali o stvari, pregledali stare procese, ki so jih imeli v Benetkah in drugje, na novo zaslišali priče [...] in nam po resnici poročali o vsem, kar so našli.«⁹⁴ Še več, liturgične eksperimente beneških dominikancev je Pij II. navajal kot nujno potrebni *vox populi*, torej nič manj kot dokaz za Katarinino svetost: »Zato v Benetkah, kjer ni devica sama nikoli bila, ter v mnogih drugih krajih njeno ime sprejemajo s čaščenjem ter ji namenjajo številne zaobljube.«⁹⁵ Za skupnost v cerkvi San Giovanni e Paolo je bil to resnično dan zaslužnega veselja.

Zasluge za ta uspeh zgodovinarji običajno pripisujejo Caffariniju, »ki je imel od samega začetka v rokah niti tega dogajanja.«⁹⁶ Toda po natančnem pregledu primarnih virov, *examinatis de novo testibus*, kot bi rekel Piccolomini, se v ozadju pojavi nekoliko zastrta, a vseeno dovolj razločna postava Štefana Maconija; ne pri samem procesu, zato pa v središču toka dogodkov, ki so do procesa vodili.

4.2. Obseg Maconijevih prizadevanj za kanonizacijo

Morda najprimernejši – in predvsem najzanesljivejši – vir za tako raziskavo je prav sam Caffarini. Mož, ki so ga zgodovinarji razglasili za nekakšnega gospodarja lutk pri Sienkini kanonizaciji, se namreč sam ni videl v tej luči. To postane jasno pri branju njegovih lastnih zapisov; iz drugih sočasnih virov je razvidno, da pri njegovih ocenah ne gre le za lažno, afektirano skromnost.

V Tomaževem glavnem hagiografskem delu, imenovanem *Libellus de supplemento*, se Štefan Maconi pojavlja ves čas. Že na začetku postane jasno, da je pravzaprav poskrbel za

⁹² Ta razlog je posebej navedel tudi Pij II. v buli, s katero je razglasil Katarinino svetništvo; edini razlog, da do tega ni prišlo že po njeni smrti, je bila »perturbatio schismatis«. »Verum Catharina, quamvis Angelicam vitam in terris egerit, et ante annos octoginta decedens ad caelum migraverit, multisque signis et gloriosis miraculis claruerit, non tamen adhuc inter sanctas Christi Virgines a militante Ecclesia recepta erat: neque enim Romani Pontifices, qui ante nos fuerunt, id decreverant. Voluerat Urbanus sextus hunc ei honorem impertiri, et post eum Innocentius septimus, ac deinde Gregorius duodecimus, qui hujus Virginis et sanctae conversationis ejus praecipuam habuere notitiam. Sed vexati perturbatione schismatis, quod eorum tempore viguit, et multis bellorum turbinibus ac molestiis agitati, divino (ut diximus) consilio id omiserunt, ne saeviente divisionis procella, quod sanctum una obedientia decrevisset, prophanum altera censisset. Dilata est res usque ad tempora nostra, nobisque hujus sacerrimae Virginis canonizatio reservata, tamquam conterraneae nostrae atque concivis: ut Senensis virginis sanctitas, decreto Senensis hominis, in Romana Sede sedentis, prodiret in lucem.« Pij II., »Misericordias Domini«, v *Acta sanctorum, Aprilis tomus tertius*, ur. Joannes Carnadet (Pariz: Victor Palmé, 1866), 974–975. (Odslej: Pij II., *Misericordias Domini*.)

⁹³ Pij II., *Misericordias Domini*, 975.

⁹⁴ »Commissarii per annum et ultra [...] rem discutientes, inventis processibus antiquis, apud Venetos et alibi habitis, examinatisque de novo testibus [...] omnium quae invenerant veracem nobis relationem fecissent [...]« *Ibid.*

⁹⁵ »Propterea Venetiis, ubi numquam Virgo ipsa fuerat, et multis in locis nomen ejus cum veneratione receptum est, et vota ei plurima fiunt.« Pij II., *Misericordias Domini*, 976.

⁹⁶ Prim. Laurent, *Il Processo Castellano*, viii.

nastanek celotnega dela; Caffarini pripoveduje, kako ga je k pisanju spodbudil eden od Maconijevih menihov. V uvodu navaja pismo, ki mu ga je poslal *domnus Stephanus domus Vallis Omnium Sanctorum ordinis Cartusiensium* in zaradi katerega se je knjige lotil; mišljena je bila kot dodatek k *Legendi maior*, ki jo je napisal Rajmund iz Kapue.⁹⁷ V osrednjem opisovanju svojega kartuzijanskega prijatelja Caffarini nastopi na bolj neposreden način. Ko razlaga njegov položaj med *caterinati*, ga označi za Sienkega »najpomembnejšega« učenca.⁹⁸ Nato omeni njuno dolgo skupno zgodovino; pove, da sta s Štefanom istih let, da sta hodila v iste šole in, *Domino disponente, perstetimus in mutua amicitia precipue caritatis*.⁹⁹ Ko se je kasneje Caffarini odločil za vstop k dominikancem, je Štefan ostal *in prefatis scholis et in seculo*. Nekakšen plemiški spor ga je nato potisnil k sveti Katarini in njenemu krogu. Sienka ga je rešila iz klobčiča, v katerega se je zapletel, zato je ostal z njo.¹⁰⁰ Caffarini nato omeni Maconijevo posebno tajniško vlogo¹⁰¹ in poudari, kako ga je Katarina ozdravila težke bolezni, ki ga je v Genovi prikovala na posteljo; to omenja tudi Maconi sam v pričevanju za *Processo Castellano*. Na koncu se spomni še trenutka, ko je Katarina Štefanu svetovala kartuzijanski red.

Doslej ni v Caffarinijevi pripovedi ničesar pretresljivega; zgodba se bolj ali manj ujema s tem, kar je mogoče razbrati iz ostalih sočasnih primarnih virov. Toda na tej točki pisec nastopi s podatki zaupnejše narave:

»On je ta, ki je po devičinem odhodu skupaj z menoj znova in znova terjal od mojstra Rajmunda, naj dokonča devičino legendo, ki jo je začel in kjer tega tovariša omenja na več mestih. Sčasoma je postal prior milanske hiše svojega reda in ko sem mu prenesel omenjeno legendo, dokončano, kot sem jo dobil v roke, je ni dal le prepisati, temveč je ukazal, naj jo iz latinščine prevedejo v ljudski jezik, v tolažbo neukim, prevedeno pa je nato poslal nekemu gospodu Frančišku Sandejskemu iz svojega reda, častilcu omenjene device, v Benetke. Poleg tega je zbral najdragocenejša pisma te device v eno knjigo in jih lastnoročno prepisal; ko mi je to poslal, sem dal knjigo v prepis, v tolažbo osebam obojega spola, zlasti tistim iz dominikanskega tretjega reda.«¹⁰²

⁹⁷ Ta »domnus Stephanus« je bil vikar mauerbaške kartuzije pri Dunaju, tesno povezan s samostanom v Žičah; bil je tudi Maconijev naslednik, po njegovem odstopu je postal prior v žičkem samostanu. Njegovo pismo poroča o čudežu, ki se je zgodil na priprošnjo svete Katarine in pisca rešil iz nerodnega položaja. Prim. Caffarini, *Libellus de supplemento*, Prol.

⁹⁸ »Sciendum quod habuit hec virgo quemadmodum Christus suo modo de omni statu discipulos atque discipulas prout ex dictis et aliis multis apparet. Et inter alia ex epistolis directis per eandem virginem ad ipsos, qui omnes quasi ad Dominum transierunt, et ex quibus duo secundum famam principales adhuc supersunt, quorum unus hic pro isto articulo tamquam de uno principali eiusdem virginis discipulo adduci potest, qui dicitur domnus Stephanus de Maconibus de Senis, nunc prior domus sancte Marie de Papia, ordinis Cartusiensis.« Caffarini, *Libellus de supplemento*, 3,6,14.

⁹⁹ »[...] po božji volji vztrajala v vzajemnem prijateljstvu in posebej trdni ljubezni.« *Ibid.*

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ »Hic etiam fuit unus de principalibus scriptoribus virginis, qui multa scripsit dum virgo ageret in humanis, prout ab ipsa accipiebat oraculo vive vocis, et in abstractionibus constituta, et tam de libro quam de epistolis quas virgo direxit hinc inde per orbem. Fuit etiam hic primus cui virgo propria manu scripsit postquam ipsa miraculose scribere quemadmodum et legere didicisset.« Caffarini, *Libellus de supplemento*, *ibid.*

¹⁰² »Hic est qui, post virginis transitum, una mecum apud magistrum Raymundum instetit quam pluries ut legenda virginis, per eundem incepta, compleretur, in qua pluribus vicibus de dicto consocio fit etiam mentio. Et in temporis processu factus prior domus Mediolani sui ordinis, cum eidem dictam legendam iam completam, ut que ad manus meas pervenerat, transmissem, non solum illam transcribi fecit, sed ut transferretur de latino in vulgari pro solatio illiteratorum ordinavit, ipsamque translata cuidam domno Francisco de Sandeis, sui ordinis et dicte virginis devoto, Venetias destinavit. Item hic epistolas magis precipuas ipsius virginis in unum collegit volumen et illas in eodem propria manu transcripsit, et cum illud mihi transmisisset, in solatium personarum utriusque sexus et presertim ordinis de Penitentia sancti Dominici, transcribi feci.« Caffarini, *Libellus de supplemento*, *ibid.*

Podoba je dovolj zgovorna. Maconi se v teh vrsticah razkrije kot *spiritus agens* celotnega procesa. Prav zaradi njega se *magister Raymundus*, ki ima sicer vedno polne roke drugega dela, vendarle osredotoči in dokonča *Legendo maior* – in čisto nič prezgodaj; le nekaj let po koncu pisanja je avtor knjige za vedno odložil pero in se odpravil za svetnico, o kateri je pisal. Jasno je, da Štefan Maconi vsega tega ni počel sam, Caffarini trdi, da je deloval *una mecum* – toda vsaj v tej začetni dobi je dominikančeva vloga nekako pomožne narave. Ko Rajmund svoj veliki tekst vendarle dokonča in odda, ga Caffarini takoj izroči Maconiju, *ut que ad manus pervenerat*, ne da bi se ga sploh dotaknil. Maconi se nato loti odločilnih nadaljnjih korakov; naroči prevod dela za »nepismene« in nato osebno sestavi cvetober Katari-ninih pisem.¹⁰³ Oboje pošlje v Benetke, kjer Caffarini poskrbi za ostale korake pri razširjanju vseh teh knjig.

Ko tako kanonizacijski proces z objavo svetničinega življenjepisa dobi svojo trdno osno-vo, se Maconi ne obotavlja več. S svojim vplivnim položajem kartuzijanskega generalnega priorja sklene poskrbeti za začetek uradnega postopka. Caffarini spet ponuja podroben opis:

»Nato je bil leta 1400 ali tam okrog soglasno izvoljen za generala svojega reda; menihi in njegovi bratje so menili, da se je to zgodilo po devičinem posredovanju. To je bilo v njihovi redovni hiši svetega Janeza v Žičah, ki stoji na ozemlju avstrijskih vojvod; tam je po njihovem redovnem običaju prebival vse obdobje do določenega časa, kot se bo poka-zalo spodaj, in od tam je poskrbel za prepisovanje devičine legende ter za njeno razširjanje po svojem redu. Poleg tega je dosegel, da ni prišla le do omenjenih vojvod ali do enega izmed njih, temveč je uredil, da je dosegla tudi angleškega kralja. Nato je dosegel, da sta gospod Albert, vojvoda avstrijski, ter kralj Madžarske in Apulije poslala slovesno pisanje o kanonizaciji device k papežu Bonifaciju IX. in kardinalom; z omenjenim pisanjem je poslal tudi par svojih častitljivih menihov, mene pa skupaj še z nekom od naših v pismu opozoril, kaj naj storiva. On je tudi naročil nekemu svojemu prizadevnemu in izobražene-mu menihu, naj devičino knjigo prevede iz ljudskega jezika v latinščino, ter po svojih močeh oznanjal devičino svetniško življenje in nauk po različnih koncih krščanstva, še zlasti po samostanih svojega reda, kjer je med drugim svetničina legenda še posebej sprejeta in priljubljena, menihom v nemajhno tolažbo ter korist.«¹⁰⁴

¹⁰³ Dogodek potrjuje in razlaga Caffarini 3,6,15: »Item infra supradictum tempus, utpote 1395, adveniens supra-dictus magister Raymundus de Cicilia Venetias, inter alia presentavit michi singulariter legendam istius virginis per ipsum ad complementum perductam. Qua habita, de mandato eiusdem transcripta, feci consequenter aliquas copia-re, primamque transmissi supradicto consocio domno Stephano tunc priori domus Mediolani ordinis sui, qui ipsam statim copiare fecit; ac etiam unam de latino sermone in vulgarem propter ydiotas translatari, et ita per suum ordinem dilatari, ut superius est prefatum.«

¹⁰⁴ »Item consequenter M^oCCCC^o concurrente vel circa, hic concorditer in generalem sui ordinis est creatus, et per monachos et fratres suos existimatus fuit virgine interveniente sic evenisse, et hoc apud domum sancti Iohannis in Seys sui ordinis existentem in territorio ducum Austrie, ubi iuxta morem ordinis eiusdem immobiliter residens usque ad certum tempus, ut infra patebit, supradictam virginis legendam hinc inde per suum ordinem divulgare curavit et multiplicare curavit. Et adhuc ulterius, ipso mediante, non solum ad dictos duces, aut alterum ipsorum, sed ut ad regem Anglie perveniret ordinavit, necnon et per dominum Albertum ducem Austrie, et per regem Ungarie et regem Apulie, super canonizatione virginis apud summum pontificem Bonifatium nonum et cardinales ut solemni-ter scriberetur ordinavit, quosdamque ex suis venerandis monachis super dicta materia tunc deputavit, et quod idem ego et quidam ex nostris facere deberemus per suas litteras informavit. Hic librum virginis per quendam suum monachum devotum et litteratum de vulgari sermone in latinum translatari mandavit et pro viribus virginis sanctam vitam atque doctrinam per diversas christianitatis partes dilatavit, et presertim apud monasteria sui ordinis, apud que inter alia liber legende virginis est singulariter acceptus et gratus, monachisque non parum consolatorius atque proficiuus.« *Ibid.*

V tem opisu se Maconi končno izkaže za gibalo celotnega procesa. Po izvolitvi na novi položaj, ki so ga vsi menihi pripisovali posredovanju svete Katarine, je takoj začel z razširjanjem rokopisov po redu, katerega generalni prior je postal.¹⁰⁵ Za kritje finančnih stroškov je pridobil podporo plemstva; v tem obdobju so bili kanonizacijski procesi že dolgi, zapleteni in predvsem dragi. Albert IV., avstrijski vojvoda, in ogrski kralj Sigismund¹⁰⁶ sta tako poslala uradno prošnjo – *solempniter scriptum* – za začetek procesa Bonifaciju IX., in pri tem delu so jima pomagali Maconijevi menihi. Da bi uskladi skupno delovanje, je Štefan Maconi navodila poslal tudi beneškim dominikancem; očitno so ga imeli za logistično vozlišče celotnega procesa. Ko so ti postopki že tekli, je poskrbel za nov prevod, tokrat *de vulgari sermone in Latinum*; Katarinin *Dialogus*, ki ga je v mladosti pomagal zapisovati, je potreboval latinsko jezikovno preobleko, da bi ga evropska javnost lahko razumela. Zanj je spet poskrbel eden od menihov, Maconi pa je vse skupaj hitro razposlal *urbi et orbi*.

Hkrati si je ves čas prizadeval tudi za zbiranje in širjenje podatkov o Katarininih relikvijah in čudežih. V enem svojih pisem poroča Caffariniju o bolezni, ki je izginila takoj, ko se je Katarini zaobljubil obiskati *eius sacrum caput*; to so takrat že odnesli v dominikansko cerkev v Sieni. Maconi je tako odpotoval v Sieno, kjer so mu dominikanci razkazali vse potrebno, *omnes libros et omnia alia que spectabant ad honorem predictae virginis*, hkrati pa mu obljubili vsakršno pomoč *de aliquibus reliquiis ipsius virginis*.¹⁰⁷ Relikvij je bilo namreč več; Štefan je za eno ob njeni smrti poskrbel kar sam in za častilce ohranil njen zob.¹⁰⁸ Razširjal je tudi kose njenih oblačil, ki so ljudem pomagali pri premagovanju najrazličnejših bolezni.¹⁰⁹ Zdi se celo, da mu je prav ta skrb za relikvije in čudeže zagotovila plemiško podporo pri začetku kanonizacijskega procesa leta 1402.¹¹⁰

V naslednjem, zadnjem odstavku svojega opisa Maconijevih dejavnosti se Caffarini osredotoča na rezultat vseh teh naporov, torej na papežev odziv, ki ga je Pij II. v svoji buli kasneje označil za *vexatum perturbatione schismatis*. Caffarinijeva slika je nekoliko bolj zapletena, saj nakazuje, da *perturbatio schismatis* papeža pri začetku procesa pravzaprav ni tako zelo ovirala. To je vrhunec njegove hvalnice, pri katerem pa je treba že nekaj branja med vrsticami.

¹⁰⁵ Ljubljanski rokopis je le boren ostanek tega delovanja. Obstajajo pričevanja o tem, kako so v Žičah še dosti kasneje hranili *Catheriniana* v veliko obsežnejši zbirki. Prim. Kos-Stele, *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*, 81.

¹⁰⁶ Iz nejasnih razlogov Sigismunda Caffarini ne navaja po imenu. Iz odnosa, ki ga je imel omenjeni *rex Hungariae* do Alberta IV. je vseeno razvidno, da se je kartuzijanskemu projektu pridružil prav on. Prim. Pál Engel, *The Realm of St Stephen: A History of Medieval Hungary, 895–1526* (London: I. B. Tauris Publishers, 2001), 207.

¹⁰⁷ Caffarini, *Libellus de supplemento*, 3,4,3.

¹⁰⁸ Za ta nenavadni dogodek vemo iz Caffarinijevega pričevanja za *Processo Castellano*. Prim. Laurent, *Il Processo Castellano*, 61.

¹⁰⁹ V pismu Caffariniju Maconi poroča o vojaku, ki je trpel »infirmate gravissima.« Maconija je zato prosil za pomoč, »quod indilate feci, mittens per conversum meum ad augmentum fidei sue partem mantelli virginis; quam cum super infirmo posuisset, obdormivit aliquantulum, et evigilando statim in presentia conversi et aliorum plurium, ab infirmitate sua fuit indelate sanatus, omnibus admirantibus atque laudantibus Deum in ista sancta virgine.« Na podoben način Maconi posreduje ganljivo poročilo o materi umirajočega otroka, »incessanter, prout poterat, clamantis atque dicentis: 'Oimé! Oimé!'«, ki je kasneje popolnoma ozdravel, »assumpta medietatis clamidis virginis parte et super puerulum posita.« Caffarini, *Liber de supplemento*, 3,4,3.

¹¹⁰ »Nec pretermittendum quomodo tunc, tam ex dictis miraculis quam ex aliis que in supradictis partibus Austrie contigerunt meritis virginis huius sacre, illustrissimus princeps dominus Albertus dux Austrie, cum ad ipsam devotionem permaximam concepisset, induxit regem Ungarie ad scribendum summo pontifici, et consimiliter eidem et dominis cardinalibus scripsit ipse, ac etiam generali ordinis Predicatorum, videlicet magistro Thome de Firmo, ac etiam cuidam magistro Bartholomeo de Senis et michi, super petitione et materia canonizationis virginis prelibate, quamvis pro tunc, propter quedam occurrentia, de dicta materia non fuerit prosecutum, prout plenius sibi explicatur. Sunt tamen copie dictarum litterarum in Venetiis, in conventu Sanctorum Iohannis et Pauli ordinis Predicatorum, et apud sorores de penitentia beati Dominici de Venetiis.« Caffarini, *Libellus de supplemento*, 3,5,14.

»Ta <sc. Štefan> je kasneje, ko ga je Gregor XII. – ta je bil takrat v Sieni, nato v Luci, še kasneje pa v mestu oglejskega patriarhata – poklical in se z njim večkrat pogovoril, taiste-ga papeža spodbudil, naj odstopi in naj sploh stori vse zoper nepreštevno zlo, ki se pripra-vlja Cerkev v škodo. Ko se je od njega končno ločil in prišel na generalni kapitelj svojega reda, je v korist združitve omenjenega reda tudi sebi naložil to, kar je dopovedoval omenjenemu Gregorju XII., in zato na istem kapitlju odstopil s položaja generalnega priorja. Ko je nato na podoben način odstopil tudi tisti, ki se je imel za generala drugega dela reda, in ko so za ves red izvolili tretjega, je ostal njegov red po glasovanju združen, sam pa je ostal vikar za italške pokrajine. Nato je postal prior hiše svojega reda v Paviji, kjer je med drugim devici v hvalo spisal tudi vdano in enkratno pričevanje o svetosti njenega življenja in nauka ter ga obelodanil pred javnostjo.«¹¹¹

Na tem mestu vzporednice v življenju Katarine Sienske in njenega najljubšega učenca dosežejo svoj dramatični zenit; prav kot njegova duhovna mati tri desetletja prej se tudi Šte-fan Maconi sreča s papežem, skuša vplivati na njegovo ravnanje in doseči reformo docela ohromljene Cerkve. Bistvo je tu skrito v podrobnostih; glavno vprašanje je, kako je kartu-zijanski generalni prior sploh dosegel, da ga je sporni *vicarius Christi* sprejel, in kaj je bil pri tem njegov glavni cilj. Caffarini je tu lahko s svojim pisanjem v poučno pomoč. Ko se je Gregor XII. mudil v Sieni, se mu je več Katarininih učencev približalo s prošnjo za njeno kanonizacijo; obljubil jim je, da se bo dela lotil po koncu razkola. Eden od učencev, Chri-stopher Ghani, je takoj poklical Maconija in Caffarinija, – očitno ju je imel za ključna igralca v drami Katarininega uradnega svetništva, – naj prideta k papežu v Sieno.¹¹² Toda vtis, da so Maconija iz Žiž v Sieno priklicali *caterinati* s svojim naglim ukrepanjem in trdnim name-nom, da za svojo učiteljivo vendarle dosežejo čast oltarja, se nekoliko razblini spričo ohranjene-ga papeškega pisma, ki ga navaja Bartolomej Sienski. Ta Caffarinijevo trditev potrjuje, hkrati pa poroča o papeževi želji, da bi videl Štefana Maconija, ki ga je na podlagi v Rim poslanih pisem razumel kot glavno osebo v celotnem procesu. Bartolomej nato navaja nekoliko dvo-umno besedilo pisma:

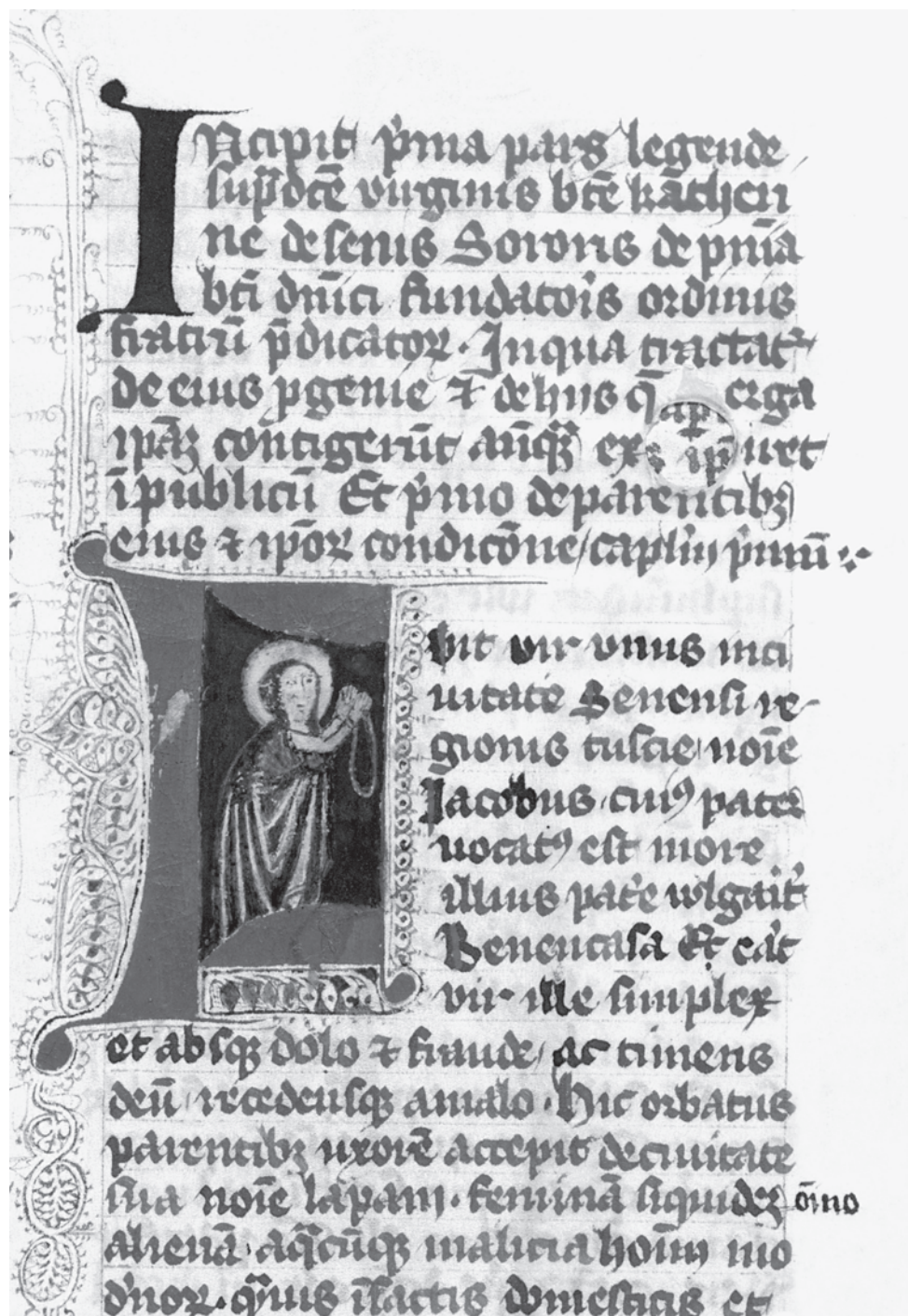
¹¹¹ »Hic post hec, requisitus a Gregorio XII° tunc in Senis existente et postmodum in Luca et deinde in civitate patriarchatus Aquilegensis tunc residente, et habito cum eodem summo Pontifice quam pluries colloquio, eundem exhortatus est ad renuntiationem et ad omnem provisionem possibilem contra mala innumera in detrimentis Ecclesie preparata. Tandemque ab eodem discedens et ad capitulum generale sui ordinis deinde accedens, pro unione dicti sui ordinis reportanda, quemadmodum dicto Gregorio XII° persuaserat, ita et sibi ipsi consimiliter consulens in ipso capitulo sui generalatus officio resignavit. Et modo consimili, etiam alio qui pro alia parte generalem se reputabat resignante, ac electo per totum ordinem altero, remansit suus ordo iuxta votum unitus, ipse in partibus ytalicis remanente vicario. Consequenter vero factus est prior domus Papie sui ordinis, ubi inter alia in commendationem virginis fecit contestationem devotam atque precipuam de sanctitate vite atque doctrine eiusdem, ipsamque reduxit in publicis.« Caffarini, *Libellus de supplemento*, *ibid.*

¹¹² Caffarini, *Libellus de supplemento* 3,6,11: »Unde cum tempore Gregorii XII, quando dictus summus Ponti-fex in Senis se reperit, ipse [sc. ser Christophorus Ghanim notarius de Senis] signanter cum supradicto domno Paulo, rectore maioris hospitalis de Senis superius nominato, domno Ragusino ac nonnullis aliis, apud dictum Gregorium XII^m multipliciter insteterunt pro canonizatione prefata, in tantum quod ab ipso responsa gratissima receperunt, eisdem promittendo super dicto negotio libenter intendere, peracta – secundum quod tunc de proximo superabatur a cunctis – ecclesiastica unione. Hic etiam ob dicte canonizationis causam, tam michi dicto tempore in Venetiis exi-stenti quam etiam domno cuidam Stephano, huius virginis precipuo filio, tunc generali ordinis Cartusiensium et in partibus Austrie commoranti, quam plures litteras scripsit super accessu nostro ad civitatem Senarum, ut videlicet ibidem pariter essemus pro eadem prefata causa antequam dictus summus pontifex inde recederet. Qui tamen acces-sus, propter multa hinc inde discurrentia, executionem habere non potuit. Cum autem, non magna in Senis contracta mora, dictus summus pontifex discessisset ab inde, contigit modicum post hunc dilectum huius virginis filium [sc. Christophorum] languorem mortalem incurrere, unde [...] feliciter migravit ad Dominum.«

»Škof Gregor, služabnik božjih služabnikov, dragemu sinu Štefanu iz Siene, generalnemu priorju kartuzijanskega reda, pozdrav in apostolski blagoslov. Ker smo v mestu Siena, kjer se zdaj mudimo, opazili ljubečo vdanost ter zvestobo do svetega rimskega sedeža, smo radi sprejeli prošnje, s katerimi se je na nas obrnilo nekaj uglednih meščanov in plemenitih mož. Ti so v imenu celotnega mesta ponižno prosili, da bi z apostolsko dobrohotnostjo dopustili možnost, začeti ter v zboru naših bratov, kardinalov svete rimske cerkve, tudi nadaljevati s kanonizacijo blažene device Katarine, ki je nekdaj prišla iz tega mesta ter za katero vemo, da si se nekoč v Gospodu vzgajal v njenem nauku. Nadvse radi bi z Gospodom ustregli temu ljudstvu v tako hvalevredni prošnji, kolikor je to le mogoče, tako zaradi tega, da bi se božja slava pomnožila v njegovih svetih, kot tudi zato, ker smo že v mladosti videli, kako sta svetniško življenje te device preizkusila naša predhodnika Gregor XI. in Urban VI., pa tudi sami smo jo poznali. Da pa bi to delo lahko začeli in nadaljevali po ustaljenem cerkvenem postopku, ti naročamo, da nam skupaj z ostalimi stojiš ob strani, saj lahko pri tem tako svetem opravilu koristiš bolj kot mnogo drugih. Zaradi tega ti na lastno pobudo in spodbujeni s prošnjami številnih meščanov naročamo, da se čimprej odpraviš k nam in se sestaneš z nami, kjerkoli že bomo. S teboj, sin, bi se namreč radi srečali in pogovorili, saj te v Gospodu nadvse ljubimo, skupaj s celo kartuzijansko družino, zaupano tvojemu vodstvu, kot z zaščitnico in ne nasprotnico tega apostolskega sedeža. Bodi pozdravljen – in pridi. Dano v Sieni, sedmega dne pred januarskimi idami [= sedmega januarja] v drugem letu našega pontifikata [= 1408].«¹¹³

V pismu se skriva več, kot je mogoče videti na prvi pogled. Papež ne navaja, zakaj naj bi se pravzaprav pri njem oglasil ravno Maconi; vlogo postulatorja bi nenazadnje lahko prevzel tudi kdo drug, ki bi bil poleg tega bližje Rimu in manj obremenjen z drugimi obveznostmi, Maconiju ob vodenju kartuzijanskega reda časa najbrž ni ravno preostajalo. Po drugi strani pa Caffarinijevo poročilo zatrjuje, da je bila Maconijeva navzočnost projektu v veliko korist, saj se je Gregor XII. odločil, da se bo postopek uradno začel šele po koncu shizme, *peracta ecclesiastica unione*. Caffarini poleg tega pove, da je šlo v pogovorih, ki sta se jim rimski papež in kartuzijanski prior posvetila *quam pluries*, predvsem za vprašanje razkola. O Katarinini kanonizaciji ni nobene besede, zato pa najdemo presenetljivo opombo, kako je Maconi spodbudil – *exhortatus est* – Gregorja XII., naj odstopi in naredi vse, kar je v njegovi moči, da bo znova dosegel cerkveno edinost, *ad renuntiationem et ad omnem provisionem possibilem contra mala innumera in detrimentis Ecclesie preparata*. Šlo je torej za vse kaj drugega

¹¹³ »Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei. Dilecto filio Stephano de Senis Priori Generali Cartusiensis Ordinis Salutem, et Apostolicam Benedictionem. Attendentes Civitatis Senarum, in qua nunc commoramur devotionis affectum, et constantiam, quam erga Sanctam Romanam Sedem exhibet, et libenter preces admissimus, quas honesti aliquot cives, et nobiles viri nobis porrexerunt, humiliter postulantes totius Civitatis nomine, ut de benignitate Apostolica concederemus facultatem tractandi, et in Consistorio fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium promovendi Canonizationem Beatae quondam Virginis Catherinae ex hac Civitate oriundae, in cuius te disciplina novimus in Domino olim educatum, et libentiori animo cupimus quantum cum Domino poterimus huic populo in tam laudabili petitione gratificari, tum ad Divinam gloriam in sanctis eius amplificandam, tum etiam quia in minoribus constituti eiusdem Virginis Sanctam conversationem a Summis Pontificibus praedecessoribus nostris Gregorio xi. et Urbano Sexto probari percepimus, nosque pariter eius notitiam habuimus. Sed tali operi inchoando, et prosequendo solito Ecclesiae ritu, te duximus inter alios nobis adesse, qui instar multorum huic tam sancto negotio prodesse poteris. Nos ergo motu proprio, et non nullorum etiam Civium permoti precibus tibi mandamus, ut quam primum ad nos te conferas, nosque convenias ubicunque fuerimus. Te enim, Fili, videre, et alloqui cupimus, quem plurimum in Domino amamus una cum tota Familia Cartusiana tuo regimini commissa, tanquam tutrice, et non oppugnatrice huius Apostolicae Sedis. Vale, et veni. Datum Senis 7. Idus Ianuarii Pontificatus nostri anno secundo.« Bartholomeus Senensis, *De vita*, 181–182.

Slika 3. Inicialka F v ljubljanskem rokopisu (Ms 12, f. 6'); Katarina je naslikana z verigo v rokah. (Rajmund je pri svojem pisanju rad posegel po pomenljivi etimologiji: Etenim si Catherina cum syncopa dixeris, Catenam habebis; et si Catenae unicam superinserueris syllabam, Catherinae nomen accipies.)

kot le za položaj svetovalca pri kanonizacijskem procesu; za tančico časa in skupimi dokumenti lahko zaslutimo Štefana Maconija, ki hodi za Katarininimi stopinjami ter papeža pazljivo vodi k rešitvi navidezno brezizhodnega pata na cerkveni šahovnici.

Zdi se, da je Gregor XII. Maconija poklical k sebi prav zaradi tega. Njegova obljuba Katarininega svetništva je bila prazna in se ni izpolnila; šele zaključne vrstice kažejo na osnovno težavo, na papeževo zaskrbljenost glede stališč kartuzijanskega generalnega priorja *cum tota Familia Cartusiana, tanquam tutrice, et non oppugnatrice huius Apostolicae Sedis*. V obdobju številnih menjav strani in sklepanja novih zavezništov je takšen strah lahko razumeti; pomaga tudi pri razlagi nepotrpežljivega podtona v zaključnih besedah – *tibi mandamus, ut quam primum ad nos te conferas, nosque convenias ubicunque fuerimus*. Celo končni pozdrav je čudno oster in jedrnat: *Vale et veni*. S primerjavo z ostalimi ohranjenimi viri je to napetost kaj lahko razumeti; ko so pismo prejeli, so se kartuzijani namreč trezno odločili, da naj Maconi, če bo to le mogoče, *ne odpotuje*, če pa ne gre drugače, naj vsaj počaka na drug, primernejši trenutek.

»Našemu prečastitemu očetu gospodu kartuzije se usmiljenje ne izkaže. [Sc. še naprej ostaja na svojem položaju priorja.] In spodbujamo ga v Gospodu itd. In ker smo videli apostolsko bulo, s katero presveti oče v Kristusu in naš gospod papež omenjenega našega prečastitega očeta gospoda kartuzije nadvse prijazno kliče k sebi, se je po tehtnem in zrelem premisleku izkazalo za primerno, da se naš prečastiti oče – če tega poziva z milostjo apostolskega sedeža ne bo mogel zavrniti – kot sin svete pokorščine tja odpravi ob primernem času ter posluša in po svojih močeh izpolni to, kar mu bo naloženo; izvršitev vsega tega v celoti prepuščamo njegovi sveti presoji.«¹¹⁴

Obema papežema je podpora namreč naglo padala, Cerkev je bila vse bolj sita razkola in trdovratnih Petrovih naslednikov, ki sta ga ohranjala pri življenju. Maconijevo stališče na srečanju s papežem, ko je do tega vendarle prišlo, to razlago potrjuje; spodbujanje k odstopu je težko razumeti kot znamenje podpore. Na tem mestu se odpira vrsta novih vprašanj. Je skušal Gregor XII. morda kupiti Maconijevo podporo s kanonizacijo, za katero si je ta že tako dolgo prizadeval? Mu je to kanonizacijo nato diplomatsko odrekel, ko se je izkazalo, da je za trmastega kartuzijana *salus Ecclesiae* še vedno *suprema lex*, ne glede na njegove osebne želje? Takšna trditev bi pomenila vnaprej postavljen sklep; vseeno lahko služi kot izhodišče za nove raziskave.¹¹⁵

¹¹⁴ »Reverendo patri nostro Donno Cartusiae non fit misericordia. Et hortamur illum in Domino, &c. Et quia vidimus Apostolicam bullam in qua sanctissimus in Christo pater ac dominus noster Papa valde gratiose vocat ad se praedictum Reverendum patrem nostrum Donnum Cartusiae, cum bona et matura deliberatione praehabita, congruum videbatur quod si Reverendus pater noster hanc vocationem cum gratia Sedis Apostolicae non possit declinare, velut sanctae obedientiae filius ad eandem se transferat tempore opportuno, auditurus et iuxta possibilitatem impleturus ea quae sibi fuerint iniuncta, quod totum sanctae suae discretionis committimus ad implendum.« Clark, *The Urbanist Chartae*, vol. 3, 393–394. Prim. tudi Mlinarič, *Kartuziji Žiže in Jurklošter*, 165–166.

¹¹⁵ Pomembno vprašanje je seveda avtentičnost pisma, ki ga navaja Bartolomej Sienski. V aprilu 2003 sem ga skušal najti v vatikanskih arhivih. S požrtvovalno pomočjo dr. Ivana Rebernika, vodje katalogov v knjižnici *Biblioteca Apostolica Vaticana*, in p. Sergia Pagana, prefekta arhivov (*Archivio Segreto Vaticano*), ter njunega osebja je postalo jasno, da v tamkajšnjih zbirkah pisma ni. (Preiskava je bila opravljena po fondih: *Schedario Garampi, Instrumenta miscellanea, Archivum arcis, Sovrani e particolari*.) To žal ne dokazuje ničesar, saj so vatikanski arhivi za obdobje srednjega veka zelo pomanjkljivi; v kasnejših stoletjih se je namreč pripetila vrsta katastrof, najhujša med njimi je bil nemara obisk Napoleonove vojske. Da je pismo nekoč obstajalo, pa navedeni zapisnik kartuzijanskega generalnega kapitlja leta 1408 nesporno potrjuje.

Slika 4. Katarinina grobnica je v neposredni bližini rimskega Panteona, v baziliki svete Marije nad Minervo, kamor jo je Štefan Maconi lastnoročno – propriis manibus – odnesel pokopat.

5. Zaključek

Pri razumevanju nakazanih zaključkov utegne pomagati sodobna vzporednica, nenavadno doživetje francoskega zgodovinarja Roberta Fawtierja. Fawtier je bil v prvi polovici dvajsetega stoletja pravi *enfant terrible* raziskav o Sienki. Po treh letih, ki jih je prebil na *École française de Rome*, je objavil temeljito in neusmiljeno kritiko zgodovinskih virov; izšla je v dveh zajetnih zvezkih, v letih 1921 in 1930.¹¹⁶ Njegove ugotovitve so do temeljev pretresle celotno področje. V kasnejših letih so jih kritiki sicer v dobršni meri popravili in prilagodili, vendar v celoti še vedno veljajo za zgleden dosežek, ki je njegovim naslednikom šele omogočil današnjo raven raziskav.

Toda za omenjeno ponazoritev je pomembnejše kasnejše dogajanje. Po nemški okupaciji Francije se je Fawtier pridružil francoskemu Odporu. Sam doživeto pripoveduje, kaj se je zgodilo potem.

»Devetindvajsetega aprila 1942 je moj spanec prekinilo zlovešče zvonjenje in trije gestapovski biriči so me prišli pobrat z doma. Oni so opravljali svoj posel; jaz sem storil svojo dolžnost. Ob devetih zvečer so se za mano zaprla vrata neke celice zopora v Fresnesu. V desetih mesecih popolne samote, ki jim je nato sledilo šest mesecev v dostikrat precej nemikavni družbi, sem imel dovolj časa za razmišljanje o težavah, ki jih prinaša upiranje okupatorju. Toda ko sem bil sam s seboj, sem se spomnil, da prav devetindvajsetega aprila, na dan moje aretacije, Cerkev obhaja praznik svete Katarine Sienske, obletnico njene smrti v Rimu leta 1380.

To čudno naključje mi je dalo misliti (saj v zaporu ni mogoče početi dosti drugega); kako bi se lahko prepričal, ali sem pri svojem kritičnem delu v svetničinah očeh počel nekaj hvalevrednega ali ne? Če se iz vsega skupaj izvlečem živ, bom imel razlog za prepričanje, da sem imel prav. In sklenil sem: če mi bo dano ohraniti življenje in svobodo, bom napisal življenjepis svete Katarine Sienske, ki sem se ji zavezal s to tvegano obljubo.«¹¹⁷

Po treh letih kalvarije po zaporih in po grozljivi izkušnji koncentracijskih taborišč v Saarbrücknu in Mauthausnu je bil Fawtier leta 1945 spet prost. Držal je besedo in napisal svojo knjigo, eno najboljših na to temo, *La double expérience de Catherine Benincasa*.

Isti hermenevitični princip izredne izkušnje, ki človeka trajno zaznamuje, se ujema tudi z nenavadno in zapleteno potjo do kanonizacije Katarine Sienske. Predpostavka, ki se še vedno pojavlja v literaturi¹¹⁸ – da so besedila, po katerih slovi *virgo Seraphica*, nastala v kotlu nekakšnega dominikanskega velikega inkvizitorja, ki na čuden način spominja na tistega v *Bratih Karamazovih* – se ob pregledu dejstev izkaže za globoko nezgodovinsko. Dejstva so namreč bolj zapletena. Prvič, ključni zapisovalec Katarininih besedil ni bil dominikanec, temveč kartuzijan. Drugič, ko mu je bila ta naloga zaupana, je bil njegov miselni svet, njegovo teološko ozadje pa še posebej, daleč od kakega inkvizitorstva. Kolikor je mogoče razbrati danes, je bil Štefan Maconi prevzet od občudovanja svoje duhovne matere; domnevati, da je njen nauk prikrojil lastnim potrebam, v resnici pomeni prikrajati dejstva lastnim zgodovinskim teorijam. Morebitnim očitkom o metodološki nemarnosti navkljub je treba reči, da je pesniški uvid Algernona Charlesa Swinburna – vsej svoji brezupni viktorijanskosti navkljub – dosti bolj prepričljiv od takšnega tendencioznega zgodovinopisja; zdi se, da Štefana Maco-

¹¹⁶ Fawtier, *Sainte Catherine de Sienna I, II*.

¹¹⁷ Robert Fawtier, *La double expérience de Catherine Benincasa*, 10.

¹¹⁸ Prim. zgoraj, *Uvod*.

nija v neskončno iskanje Sienkine kanonizacije ni silil pohlep po tem, da bi svetnico izkoristil za lastne namene, temveč je bilo prej obratno, gnil ga je spomin na njeno osebnost, ki je oživel vsakič, ko se je vrnil v Sieno in videl

»tam hišo, ki čez pot visi,
kjer Katarina svoje dni
drsela z nogo je prek tal
in ji ljubezni žar sijal
v očeh je, čudno tuje lep.«¹¹⁹

Reči je še treba, da je to samo eden od načinov, kako je mogoče razumeti zgornje podatke. Nenavadna osebnost Štefana Maconija lahko osvetli vrsto vidikov poznega štirinajstega in zgodnjega petnajstega stoletja; v njej se prepletajo zgodovina cerkvenih redov in njihovih medsebojnih odnosov, pojav duhovnih družin, razvoj kanonizacijskih procesov, čaščenje relikvij, in nenazadnje, na presenetljiv način, zgodovina velikega zahodnega razkola.

Pisanje tega besedila bi bilo nemogoče brez zanašanja na pregovorna velikanova ramena. Šele po *bon trouvaille* Leoncinijevega članka se je odprla pot do tolikšne količine podatkov v razmeroma kratkem času. Vseeno lahko s teh ramen tudi pritlikavec vidi nekoliko dlje; Leoncini ni vedel za arhivski material o Maconiju, ki je na voljo v Celju in Gradcu in ki ga je obdelal Jože Mlinarič. Tudi objava dokumentov urbanistične veje kartuzijanov, do katere je prišlo leta 1997,¹²⁰ pomeni velik, zaenkrat v pretežni meri neizkoriščen korak naprej; možnosti še vedno čakajo. Pot do novih, zgoraj samo zaslučenih podatkov, je odprta; kartuzijanski arhivi v krajih, kjer se je Maconi nekoč gibal, utegnejo razkriti vrsto doslej nepričakovanih virov. Še ena stranska ugotovitev tega raziskovanja je pomembnost ljubljanskega Ms 12, enega najstarejših ohranjenih rokopisov *Legende maior*, besedilno zanesljivejšega od tistih, na katere se opira izdaja v *Acta sanctorum*. To bo treba pri novi kritični izdaji vsekakor upoštevati.

Ta raziskava pomeni zgolj začetek. Čeprav predstavlja zaključeno celoto, jo gre razumeti le kot prvi korak na poti k resni, kompleksni študiji o življenju Štefana Maconija; zbiranje, urejanje in interpretacija primarnih virov je le nujna osnova zanjo. Za takšno nalogo so potrebna leta; kljub temu že njeni začetki kažejo, da se je je vredno lotiti. Za dogodivščino brskanja po sledih Sienkinega najljubšega učenca je namreč mogoče uporabiti kar verze, ki jih je Domenico di Giovanni posvetil Katarinini grobnici,

»slavnemu grobu, ki več kot dovolj mu je v kras Katarina,
deva, ki k zborom nebes končno prišteta je vmes.
Več o njej govoriti le knjižice kratkost pretesna
brani mi, dasi lahko čuda bi tu razodel.«¹²¹

¹¹⁹ Algernon Charles Swinburne, *Songs before Sunrise* (Siena).

¹²⁰ Clark, *The Urbanist Chartae*, *passim*.

¹²¹ »Quem satis exornat celebri Catharina sepulcro, / nuper sidereis addita virgo choris, / de qua plura loqui brevis angusta libelli / me prohibet, quamvis dicere mira queam.« Laurent, *Il Processo Castellano*, xxxvi.

6. Bibliografija

6.1. Viri

Anselmus – Maria, ed. *Nova collectio statutorum ordinis cartusiensis, Ea quae in Antiquis et Novis Statutis, ac Tertia Compilatione dispersa et confusa habebantur simul ordinate disposita complectens, a. S. Sede Apostolica examinata atque in forma specifica confirmata editio quinta*. Monstrolii: Typis Cartusiae Sanctae Mariae de Pratis, 1879.

Bartholomeus Senensis. *De vita et moribus Stephani Maconi Senensis cartusiani, Ticiensis cartusiae olim coenobiarchae libri quinque*. Siena: Apud Herculem de Goris, 1626.

Cavallini, Giuliana. »Orazioni di Santa Caterina da Siena.« V *Santa Caterina da Siena: Opera Omnia*, ed. P. Fausto Sbaiffoni, OP. Pistoia: Provincia Romana dei Frati Predicatori, 2002.

_____. »Dialogo di Santa Caterina da Siena.« V *Santa Caterina da Siena: Opera Omnia*, ed. P. Fausto Sbaiffoni, OP. Pistoia: Provincia Romana dei Frati Predicatori, 2002.

Clark, John, ed. *The Urbanist Chartae, including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410*. Vol. 1–3. Analecta Cartusiana 100:25 (1997).

Grottanelli, F. *Leggenda minore di S. Caterina da Siena e lettere dei suoi discepoli; scritture inedite pubblicate*. Bologna: Presso Gaetano Romagnoli, 1868.

Laurent, M. H. *Il Processo Castellano*. Fontes vitae s. Catharinae Senensis historici 9. Milan: Fratelli Bocca, 1942.

Pij II. »Misericordias Domini.« V *Acta sanctorum, Aprilis tomus tertius*, ed. Joannes Carnadet, 981–985. Pariz: Victor Palmé, 1866.

Raimundus de Vineis. *Legenda beate Caterine Senensis*. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Ms 12.

_____. *Legenda beate Caterine Senensis*. Biblioteca Nazionale di Brera Milano, Ms AD IX 38.

_____. *Legenda beate Caterine Senensis*. Biblioteca Vaticana, Ms 10151.

_____. »Vita sanctae Catharinae Senensis.« V *Acta sanctorum, Aprilis tomus tertius*, ed. Joannes Carnadet, 862–967. Pariz: Victor Palmé, 1866.

Thomas Antonius de Senis »Caffarini.« *Libellus de supplemento legende prolixae virginis b. Caterine de Senis*. Ed. I. Cavallini in I. Foralosso. Rim: Edizioni Cateriniane, 1974.

Tommasèo, Niccolò, in Piero Misciattelli. »Lettere dei discepoli di Santa Caterina.« V *Le lettere di S. Caterina da Siena, ridotte a miglior lezione, e in ordine nuovo disposte*. Vol. VI, 43–136. Firenze: C/E Giunti – G. Barbèra, 1940.

Volpato, Antonio, ed. »Le lettere di Santa Caterina da Siena.« V *Santa Caterina da Siena: Opera Omnia*, ed. P. Fausto Sbaiffoni, OP. Pistoia: Provincia Romana dei Frati Predicatori, 2002.

6.2. Literatura

Bell, Rudolph M. *Holy Anorexia*. Chicago: The University of Chicago Press, 1985.

Boesch Gajano, Sofia, in Odile Redon. »La Leggenda Maior di Raimondo da Capua, costruzione di una santa.« V *Atti del simposio internazionale Cateriniano-Bernardiniano*, ed. D. Maffei in P. Nardi, 15–35. Siena: Accademia Senese degli Intronati, 1982.

Boesch Gajano, Sofia. *La santità*. Rim: GLF Editori Laterza, 1999.

Bornstein, Daniel E. *The Bianchi of 1399: Popular Devotion in Late Medieval Italy*. Ithaca: Cornell University Press, 1993.

_____. »Women and Religion in Late Medieval Italy: History and Historiography.« V *Women and Religion in Medieval and Renaissance Italy*, ed. Daniel Bornstein in Roberto Rusconi, 1–27. Chicago: The University of Chicago Press, 1996.

- Brown, Peter. *The Cult of the Saints: Its Rise and Function in Latin Christianity*. Chicago: The University of Chicago Press, 1981.
- . »The Rise and Function of the Holy Man in Late Antiquity.« *The Journal of Roman Studies* 61 (1971): 80–101.
- Bynum, Caroline Walker. *Holy Feast and Holy Fast: The Religious Significance of Food to Medieval Women*. Berkeley: University of California Press, 1987.
- Drane, Augusta Theodosia. *The History of St. Catherine of Siena and Her Companions*. London: Burns and Oates, 1880.
- Engel, Pál. *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary, 895–1526*. London: I. B. Tauris Publishers, 2001.
- Fawtier, Robert. *Sainte Catherine de Siene. Essai de critique des sources; t. I, Sources hagiographiques*. Pariz: E. de Boccard, 1921.
- . *Sainte Catherine de Siene. Essai de critique des sources; t. II, Les oeuvres de Sainte Catherine de Siene*. Pariz: E. de Boccard, 1930.
- Fawtier, Robert, in Louis Canet. *La double expérience de Catherine Benincasa (Sainte Catherine de Siene)*. Pariz: Librairie Gallimard, 1948.
- Gardner, Edmund G. *Saint Catherine of Siena: A Study in the Religion, Literature and History of the Fourteenth Century in Italy*. London: J. M. Dent & Co., 1907.
- Geary, Patrick. *Furta Sacra: Thefts of Relics in the Central Middle Ages*. Princeton: Princeton University Press, 1978.
- Goodich, Michael. *Violence and Miracle in the Fourteenth Century: Private Grief and Public Salvation*. Chicago: The University of Chicago Press, 1995.
- Goodich, Michael. *Vita Perfecta: The Ideal of Sainthood in the Thirteenth Century*. Stuttgart: Hiersemann, 1982.
- Grundmann, Herbert. *Religious Movements in the Middle Ages: The Historical Links Between Heresy, the Mendicant Orders, and the Women's Religious Movement in the Twelfth and Thirteenth Century, with the Historical Foundations of German Mysticism*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1995.
- Guarnieri, Romana. »Preface.« *V Angela of Foligno: Complete Works*, ed. Paul Lachance OFM, 5–11. New York: Paulist Press, 1993.
- Helbling, Hanno. *Katharina von Siena: Mystik und Politik*. München: C. H. Beck Verlag, 2000.
- Hogg, James, ed. *Die Kartäuser in Österreich*. 2 Vol. *Analecta Cartusiana* 83 (1980).
- . *La Certosa di Pavia (The Charterhouse of Pavia)*. Vol. 1: Text. *Analecta Cartusiana* 52 (1994).
- Klaniczay, Tibor. »La fortuna di Santa Margherita d' Ungheria in Italia.« *V Spiritualità e lettere nella cultura italiana e ungherese del basso medioevo*, ed. Sante Graciotti in Cesare Vasoli, 3–27. Firenze: Leo S. Olschki, 1995.
- Kleinberg, Aviad M. *Prophets in Their Own Country: Living Saints and the Making of Sainthood in the Later Middle Ages*. Chicago: The University of Chicago Press, 1992.
- Kos, Milko, in France Stele. *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*. Ljubljana: Umetnostnozgodovinsko društvo, 1931.
- Laurent, M. H. »Un légendier dominicain peu connu.« *Analecta Bollandiana* 58 (1940): 28–47.
- Le Couteulx, Carolus. *Annales ordinis cartusiensis ab anno 1084 ad annum 1429*. 8 vol. Monstrolii: Typis cartusiae S. Mariae de Pratis, 1887–1891.
- Le Goff, Jacques. *Saint Louis*. Pariz: Gallimard, 1996.
- Le Vasseur, Leo. *Ephemerides ordinis cartusiensis; volumen tertium*. Monstrolii: Typis Cartusiae S. Mariae de Pratis, 1891.

Leoncini, Giovanni. *Le Certose della »Provincia Tusciae.«* 2 vol. Analecta Cartusiana 60 (1989).

_____. »Un certosino del tardo medioevo: Don Stefano Maconi.« V *Die Ausbreitung kartäusischen Lebens und Geistes im Mittelalter* 2, 54–107. Analecta Cartusiana 63 (1991).

Mahony, William K. »Flight.« V *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade, Volume 5, 349–353. New York: Macmillan Publishing Company, 1987.

Marolt, Janez. »Kartuzijani na Slovenskem do začetka reformacije: zgodovinski oris in pomen.« Licencijska naloga, tipkopolis. Ljubljana: Teološka fakulteta, 1971.

Mlinarič, Jože. *Kartuzija Bistra*. Ljubljana: Družina, 2001.

_____. *Kartuzija Pleterje 1403–1595*. Pleterje: Kartuzija Pleterje, 1982.

_____. *Kartuziji Žiže in Jurklošter*. Maribor: Založba Obzorja, 1991.

Paterna, Maria Carlotta. *Bibliografia analitica di S. Caterina da Siena 1986–1990*. Rim: Centro nazionale di studi cateriniani, 2000.

Paciocco, Roberti. *Sublimia negotia. Le canonizzazioni dei santi nella curia papale e il nuovo ordine dei Frati Minori*. Padova: Centro Studi Antoniani, 1996.

Redon, Odile. *L'espace d'une cité: Sienne et le pays siennois (XIIIe–XIVe siècles)*. Rim: École française de Rome, 1994.

Rybář, Miloš. *Bibliographia cartusiana Sloveniae (Iugoslavia)*. Tipkopolis v NUK, signatura B II 228566. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1969.

Tromby, Benedetto. *Storia critico-cronologica diplomatica del patriarca S. Brunone e del suo ordine Cartusiano*. 10 vol. Neapelj: Vincenzo Orsino, 1773–1779. Reprint v Analecta Cartusiana 84 (1982–1983).

Sorelli, Fernanda. »La production hagiographique du dominicain Tommaso Caffarini, exemples de saintité, sens et visées d'une propagande.« V *Faire croire: modalités de la diffusion et de la réception des messages religieux du XIIe au XVe siècle*, ed. André Vauchez, 189–200. Rim: École française de Rome, 1981.

_____. »Imitable Sanctity: The Legend of Maria of Venice.« V *Women and Religion in Medieval and Renaissance Italy*, ed. Daniel Bornstein in Roberto Rusconi, 165–181. Chicago: The University of Chicago Press, 1996.

Valli, F. »La mentalità agiografica del beato Raimondo da Capua.« *La Diana* 8 (1933): 191–208.

Van Ree, A. »Raymond de Capoue. Éléments biographiques.« *Archivum Fratrum Praedicatorum* 33 (1963): 159–241.

Vauchez, André. *Sainthood in the Later Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Summary

**Catherine, the Dominican and the Carthusian:
Carthusian Prior General from Žiže Stephen Maconi and His Role in the Canonisation Process
of Saint Catherine of Siena**

David Movrin

Stephen Maconi (1350–1424), a disciple of Saint Catherine of Siena and later prior general of the Urbanist faction of the Carthusian Order during the Great Western Schism, was one of the persons actively promoting the canonisation of his spiritual mother. His role has been mostly neglected in the literature so far, as the *communis opinio* holds the Dominicans to be the ones who managed to get Catherine Benincasa on the altar; she was, after all, a Dominican Tertiary. The »Dominican« from the title is Thomas d'Antonio Caffarini, Stephen's childhood friend, later a member of the same *caterinati* circle, who likewise played a major part in the process.

Stephen Maconi joined Catherine's circle in 1376, after she settled a life-threatening feud in which his family was entangled. He quickly became her secretary, even her »beloved disciple«, as she used to call him; he helped her with her correspondence as well as with her book, *Dialogo della divina Provvidenza*. He followed her to Rome in 1380 and at her deathbed he was sent to join the Carthusian order: a command that he duly heeded. Within the order he rapidly rose to the position of a prior and was eventually elected prior general in 1398. This brought him to the Charterhouse Žiže near Celje in present-day Slovenia. From there he directed a broader action of disseminating Catherine's works and building the ecclesiastical as well as political support for her canonisation – while at the same time striving to unite the divided order. He managed to establish firm foundations for the first project, perhaps sacrificing its immediate outcome in order to achieve the completion of the second. And indeed, the Carthusian order managed to overcome its schism in 1410.

An inspection of the details in this case allows a further step in the interpretation of the relationship between Stephen Maconi and Saint Catherine. Maconi appears to have been the crucial person among those responsible for her beatification, seemingly staying in the background yet at the same time coordinating the entire gamut of activities related to the promotion of her cult. What is more, his efforts for her canonisation seem to have been fascinatingly intertwined with his struggle for ecclesiastical unity, mirroring Catherine's own mission and reaching all the way to the pope, although with less effect than she had managed to achieve in her time in Avignon. *Non est discipulus super magistrum*.

Štefan Maconi

Pričevanje o Katarini Sienski¹

In nomine Domini nostri Ihesu Christi et beatissime virginis Marie:

Cum iuxta dictum evangelicum² »nemo accendat lucernam et ponat eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt« et dignum sit et congruum, ut illis adhibeatur honor, quibus ad id propria virtutum merita laudabiliter suffragantur, dicente Propheta:³ »Exultate iusti in Domino, rectos decet colaudatio,« ea propter universis et singulis presentes inspecturis notum sit et manifestum quod religiosus et ven. pater dnus Steffanus de Senis, Dei gratia prior monasterii S. Marie de Gratia ordinis Cartusie siti prope Papiam, requisitus per litteras, de quibus infra seriusus mentio habetur, omnibus iure, modo, via et forma, quibus hec melius fieri possunt, ipsis litteris infrascriptis respondendo, ad hoc ut infrascriptis maior et plenior fides adhibeatur, infrascripta eius proprio sacramento vera fuisse, fore et esse affirmando, in presentia notariorum et testium infrascriptorum dixit et protestatus fuit et est, ac dicit et protestatur, quod infrascripta de vita B. virginis Catherine de Senis per ipsum in responsione facta predictis litteris fuerunt sinceriter, rite, recte et legaliter vera. Tenor quorum inferius per singula describitur hoc modo, videlicet:

Venerando religioso sibi que peramabili corde sincero fratri Thome Antonii de Senis ordinis Predicatorum in conventu SS. Iohannis et Pauli Venetiis immoranti, frater Steffanus de Senis, prior licet indignus domus S. Marie de Gratia Cartusiensis ordinis prope Papiam, salutem in eo qui est omnium vera salus.

Litteras vestras affectuose recepi et attente perlegi, per quas me valde requiritis atque rogatis ut veridicam informationem vestre caritati dirigere debeam etiam in publica forma, de gestis, moribus et doctrina famose sanctitatis virginis Catherine de Senis, cuius conversationem aliquando merui, dum ageret in humanis, ut asseritis; et presertim occasione cuiusdam querele facte Venetiis in episcopali palatio circa celebrationem festi sive commemorationis eiusdem virginis, quia multi credere recusant veras esse virtutes, que de ipsa veridice predicantur.

Ut verum aperte fatear, facies ipsius virginis cum omni genere suo mihi et omni generi meo penitus ignota fuit, licet in eadem civitate Senarum oriundi fuerimus usque ad annum Domini 1376 vel circa, nec etiam illo tempore velut immersus in fluctibus vite presentis, eius habere notitiam exoptabam, nisi quod eterna bonitas, que neminem vult perire, per hanc virginem animam meam de faucibus inferni liberare disposuit. Accidit igitur illo tempore sine culpa nostra nos incurrere quamdam guerram cum valde potentioribus nobis, in qua cum plurimi magni cives fuissent occupati atque fatigati, nullam omnino spem alicuius bone voluntatis vel pacis ab illis adversariis nostris habere potuerunt.

Tunc sancta virgo predicta florebat quasi per universam Tusciam et magnis virtutum preconiis a quamplurimis extollebatur et opera valde miranda referebantur. Unde mihi suggestum extitit, quia si rogarem illam de tali negotio, sine dubio pacem haberem, quia multa similia fecerat. Quare consilium habui cum quodam vicino nostro viro nobili, qui longo tempore portaverat odium contra quosdam, et postea pacem fecerat, eiusque sacre virginis conversationem habebat. Qui sicut motivum meum audivit, illico respondit: »Indubitatum habeas, quia nul-

¹ Kritično izdajo besedila je oskrbel M. H. Laurent, *Il Processo Castellano* (Fontes vitae s. Catharinae Senensis historici 9) (Milan: Fratelli Bocca, 1942), 257-273.

² Mt 5,15.

³ Ps 33,1.

lam in ista civitate personam invenies, que sit aptior ipsa pro tali pace,» subiungens: »Ultra non differas, et ego te sociabo.« Visitavimus igitur eam, que me recepit non ut verecunda virgo, sicut existimabam, sed affectuosissima caritate, veluti si germanum a remotis partibus redeuntem gratiose suscepisset. De quo fui miratus, et attendens efficaciam sanctorum verborum quibus me non tantum induxit, verum etiam compulit ad confessionem et ad virtuose vivendum, dixi: »Digitus Dei est hic.« Et audita causa mee visitationis, absolute respondit: »Vade, fili carissime, confidens in Domino, quia libentissime laborabo donec habebis optimam pacem, et huiusmodi pondus omnino super caput istud habere me sinas.« Et ita postea rei probavit eventus, quia miraculose postmodum, ipsa mediante, pacem habuimus, etiam contra voluntatem ipsorum adversariorum nostrorum: et hec omitto causa brevitas.

Interim ego sollicite desiderans huiusmodi pacem, visitavi pluries eam, et cottidie propter efficacissima verba sua et exempla perfectissima sentiebam interiorem hominem in melius conscientia compellente reformari.

Interim me benigne rogavit, ut aliquas epistolas quas ore virgineo mirabili modo dictabat, scribere vellem: quod valde gratanter acceptavi, sentiens cottidie in me per novum fervorem ad celestia cor accendi, vilipendendo seculum et omnia sua cum tanta displicentia vite pristinae, ut vix me tollerare valerem; et tantam atque talem in me persensi mutationem, ut etiam ab extra temperari non posset, ita ut fere tota civitas miraretur. Et quanto plus attendebam vitam, exempla, verba et mores predictae sacre virginis, tanto maius augmentum in me percipiebam divini amoris atque seculi contemptus.

Post modicum temporis prefata sacratissima virgo mihi dixit in secreto: »Noveris, dilectissime fili, quia cito implebitur maius desiderium quod habeas.« Quo percepto fui aliquantulum stupefactus, quia nesciebam invenire quid in mundo vellem habere, ymo potius omnia sua recusabam. Ideo dixi: »Obsecro, carissima mater, quod est maius desiderium quod habeam?« Et ipsa: »Queras in corde tuo.« Ad quam ego: »Vere, mater amantissima, nescio in me maius desiderium invenire, quam esse iugiter iuxta vos.« Et illa subito respondit: »Et hoc erit.« Ego vero nesciebam intelligere modum qualiter commode fieri posset ista propter dissimiles conditiones et statum. Ille vero, cui nihil est impossibile, per modum admirabilem ordinavit ipsam ad Avenionem, videlicet ad dnum Gregorium XI, dirigere gressus, et ita, licet indignus, acceptatus fui comes tam sancte societatis, parvipendens atque derelinquens utrumque parentem, germanos, sororem, aliosque consanguineos, me beatum reputans esse pro virginea presentia et familiaritate.

Post hec vero ipse summus pontifex venit ad urbem Romanam, ipsa virgine sacratissima solummodo confortante, tamen ex divino precepto, prout apertissime mihi constat. Denique prefatus summus pontifex eam destinavit pro factis ecclesie sancte ad civitatem Florentie, que tunc rebellis erat ecclesie, ubi multa mirabilia Deus operatus est per eam, ut aliquantulum patet in sua legenda et ibi secum adhuc esse merui. Tandem etiam fui in Roma secum, ubi post multos labores infatigabiliter ad honorem Dei deportatos diem felicissime clausit extremum in presentia mea, quam etiam propriis manibus ad Minervam, videlicet Predicatorum ecclesiam, detuli tumulandam, ymmo verius in capsula cedrina et honorabili tumultu conservandam.

Dum vero laboraret in extremis, ordinavit cum aliquibus quid agere deberent post eius transitum. Postea faciem ad me vertens, ait digitum suum protendendo: »Tibi autem in virtute sancte obedientie precipio ex parte Dei, ut vadas ad ordinem Cartusiensem, quoniam ad illum ordinem te vocavit et elegit.« Et videndo nos plorantes, ait: »Filii carissimi, nullo modo plorare debetis, ymmo potius in Domino gratulari, et agere festivum diem, quia carcerem istum egredior hodie vadens ad amantissimum sponsum anime mee. Vobis autem indubitissime promitto quod magis incomparabiliter vos adiuvo postea, quam umquam adiuvere

potuerim dum fui sic incarcerata.« Et sicut ore promisit et verbo sic opere perfectissime adimplevit, immo cottidie adimplere non cessat; et ut hec aliquali pateat exemplo, proferam unum ad honorem Dei et ipsius virginis, quamvis ad verecundiam meam accedat: quia quando mihi precepit ex obedientia Dei, ut irem ad ordinem Cartusiensem, ego non optabam illum, vel etiam alium ordinem, sed ex quo migravit ad ethereas mansiones, in corde meo tale desiderium iussa perficiendi succensum extitit, ut si totus mundus mihi contradicere voluisset, ego non attendissem, sicut experientia declaravit, ubi quantum et quid operata iam fuerit et etiam operatur cum filio suo, licet inutili, non est huius temporis enarrare. Hoc autem intactum preterire non patiar, quia post Deum atque beatissimam virginem Mariam, ego magis me obligatum existimo prefate sancte virgini Catherine quam alicui creature mundi, et si quid boni foret in me, totum attribuo ipsi post Deum, etc.

Per suprascripta comprehendi potest aliquibus annis habuisse me supra ceteros familiarissimam conversationem eius, litteras atque secreta sua, et partem sui libri scribendo et ab ore virgineo percipiendo, quia supra merita me nimis affectuose caritate materna dilexit, ita ut multi filiorum egre portarent et quamdam emulationem haberent. Ego tamen attente cum diligentia magna considerabam verba, mores et actus eius in omnibus et per singula; et in paucis volendo multa concludere, super conscientia mea coram Deo et universa ecclesia militante veridice sibi prebeo testimonium istud, quia licet ego me peccatorem intelligam, tamen habui, elapsis iam annis sexaginta et ultra, conversationem multorum et valde famosorum servorum Dei, et numquam vidi vel etiam audivi a multis elapsis temporibus aliquem Dei servum, qui esset in omni virtute in tam perfectissimo atque supremo gradu, quare merito reputabatur ab omnibus virtutum simulacrum et speculum servorum Dei lucidissimum.

Non habeo memorie umquam ab ore suo virgineo tanto tempore conversando secum verbum otiosum audivisse, sed verba nostra numquam erant sic inepte prolata, quin ipsa statim ad aliquem spiritualem profectum adduceret. Semper et infatigabili corde loquebatur de Deo vel ad ipsum inducentia. Numquam dormivisset vel comedisset, si auditores habuisset, ut experiebamur in ipsa cottidie. Si vero aliquando compellebatur audire facta seculi vel ad salutem inutilia, subito rapiebatur in extasim et corpus ibi remanebat absque sensu quocumque, velut in oratione sua consistens illo modo cottidie rapiebatur, ut ipsi vidimus, non dico centum vel mille vicibus, sed valde pluries. Membra sua rigida remanebant inflexibilia, ita ut prius ossa frangi potuissent vel a se disiungi quam flecti membra valuissent. Et pro veritate istius passus apertissime demonstranda, ne forte aliquis extimare vellet ipsam ita simulatorie fecisse, unum volo narrare gestum in presentia nostra.

Quando fuimus in Avenione, papa Gregorius XI assignari nobis fecit unam pulcram domum cum ornatissima capella. Soror ipsius domini pape tamquam devotissima domina, postquam aliquando locuta fuit cum suprascripta virgine, magnam affectionem atque devotionem concepit ad eam, et inter cetera dixit in secreto magistro Raymundo confessori suo quod valde peroptabat adesse quando sacra virgo communicaret. Qui promisit ei quod dominica futura sibi notificaret, etc; qua die veniente, hora tertiarum virgo sancta capellam intravit absque sotularibus, sed tantummodo cum pedulibus, et more suo rapta fuit in extasim, communicare desiderans et expectans. Quamobrem me vocavit magister Raymundus et ait: »Vade ad tale palatium ubi moratur veneranda soror pape, dicesque sibi quia Catherine communicabit isto mane.« Hec enim domina missam audiebat, sed sicut intravi quamdam aulam valde magnam, ipsa me consideravit et agnovit esse de familia Catherine, subito personaliter ad me venit, et ait: »Fili, quid queris tu?« Cui dixi que mihi fuerunt iniuncta. Ipsa vero festinavit subito, et venit ad domum nostram cum honorabili societate sexus utriusque, inter quos adduxit secum uxorem nepotis pape, qui vocatur dnus Raymundus de Turena. Iuencula erat dedita vanitati, nihil habens de Deo. Soror autem pape se gessit valde devote; sed illa infelix,

sicut existimo, cogitavit quod virgo simularet, unde celebrata missa, ostendit ex devotione faciem suam superponere pedibus virginis et eam pluribus vicibus in pedibus acerrime perforavit. Ipsa vero stetit immobilis, quemadmodum ita stetisset, etiam si pedes totaliter abscedisset. Sed postquam omnes abscesserant, virgo redit ad sensus proprios et valde cepit dolere pedem, ita quod bene non poterat ambulare; et considerantes socie sue viderunt emortuum sanguinem ex puncturis illatis, et intellexerunt aperte malitiam illius misere et nequissime mulieris. De multis exemplis ad propositum hoc unum existimo sufficere posse fidei viro.

Circa quem extaticum statum eius unum valde mirabile non est omittendum, sed cum debita veneratione recolendum, quia precipue quando pro quibusdam arduis eius anima ferventius in oratione semetipsam excitabat et cum maiori impetu conabatur ascendere, gravedinem etiam corporis a terra sublevabat. Unde multoties a quam pluribus in oratione visa fuit a terra suspensa, quorum ego sum unus qui cum non modica admiratione aliquotiens vidi; qualiter autem ita fieri possit, aperte scribitur in libro⁴ quem ipsa virgo sacra composuit, quem ego pro parte scripsi, dum ore virgineo dictabat illum admirabili modo.⁵

Super qua materia valde notandum est quia divina maiestas isti fidelissime sponse sue tantam auctoritatem atque familiaritatem secum exhibuerat, ut frequenter in oratione sua confidentissime loqueretur dicendo: »Ego volo sic.« Et quando tali modo sponso suo loquebatur, videbatur esse necessarium quod illico suum haberet effectum, ut in multis possemus verissimum exhibere testimonium.

Sed hoc unum quod in me percepi tacere non potero. Cum de Avinione rediremus, fuimus in Ianua per mensem et ultra in domo cuiusdam nobilis et probe domine que dicebatur dna Orietta Scotta, ubi fere tota societas nostra fuit infirmata. Sed illa domina sollicitam de omnibus curam agebat, adducendo cottidie duos medicos valentes viros, cum quibus habui laborem valde magnum volendo satisfacere singulis infirmis, donec ab omnibus de domo quasi mihi prediceretur quod etiam infirmarer. Et infra paucos dies ita subsecutum est. In lectum ergo decidi, multum acutissima febre correptus cum excessivo dolore capitis et vomitu laborioso. Cumque sacra virgo percepisset, ad me personaliter accessit una cum confessoribus atque sociabus suis et a me petivit in quo eram ita gravatus. Ego vero letatus ex eius gratissima presentia, sollatiose respondi: »Aliqui mihi dicunt quod patior, ignoro quid.« Tunc ipsa materna caritate mota manu virginea mihi frontem tetigit, et caput aliquid agitando ait: »Audiatis istum filium, qui dicit: Aliqui mihi dicunt quod patior, ignoro quid; cum ipse patitur acutissimam febrem.« Et subiecit: »Ego non permittam te facere prout agunt ceteri infirmi, sed in virtute sancte obedientie tibi precipio, ut ulterius hanc egritudinem non patiaris. Nam omnino volo te sanum esse, ac ut alios adiuves.« Et hiis dictis iuxta morem suum cepit loqui de Deo. Mirabile dictu, licet valde mirabilius in facto, ipse tunc adhuc ea loquente fui plenissime liberatus, et interrompendo verba sua me liberatum esse clamavi, et annis multis postea cum perfectissima sanitate perseveravi.

Modo simili prefata virgo, videlicet ex precepto potestativo, venerabilem virum dnum Iohannem monachum habitantem in cellis Vallis umbrose liberavit: qui, sicut mihi asseruit, hora tali laborabat in extremis in abbacia Passignani prope Senas. Preceptum autem ab ore virginis audiui, quod in absentia dicti D. Iohannis factum extitit, videlicet in persona duorum discipulorum eiusdem, precipiens illi per eos, ut indilate veniret ad eam, et hec implevit absque mora. Super quo facto admiratione multa digno, ipse postea pulcherrimam epistolam luculenti stylo dictavit ad memoriam tanti miraculi, quam epistolam in cella nostra devote conservavi.

⁴ Cf. Katarina Sienska, *Dialogo*, 79.

⁵ Štefan Maconi je poskrbel tudi za prevod *Pogovora* v latinščino. Cf. Fawtier, *Sainte Catherine de Sienne I*, 109.

Et quamvis universa vita suprascripte virginis tam secundum hominem interiorem quam exteriorem extiterit, ut ita dixerim, inaudita et valde miraculosa, tamen aliqui servi Dei magis excellentes altius unum in ea considerabant in homine viatore valde stupendum et insolitum; quia quicquid ageret, diceret vel audiret inseparabiliter sua sancta mens in Deo semper erat immersa, sibi que actualiter unita. Et quoniam ex habundantia cordis os loquitur,⁶ numquam nisi de Deo loquebatur vel ad Deum inducentia, semper et ubique Deum querebat, inveniebat et possidebat per actuale affectum et unionem. Recolo quod quando videbat in prato flores, in quibus valde complacentiam habebat, cum sancta letitia nos invitabat dicens: »Nonne videtis quod omnia Deum honorant atque clamant? Isti rubei flores rubicundas Yhesu Christi plagas aperte nobis intimant.« Quando videbat multitudinem fornicarum, dicebat: »Ita sunt egressae de sancta mente Dei sicut et ego, qui tantum laboravi ad creandos angelos quantum istos arborum flores.« Et in effectum semper omnes et in omnibus eramus in presentia sua consolati et tantum edificati, quod, ut ita dixerim, absque corporali cibo stetissemus iugiter ad audiendum eam, quantumcumque fuisset aliunde tribulati vel infirmitate gravati. Etiam suspendendi vel decapitandi, quos in carcere visitabat, omnes videbantur oblivioni tradere pro tali tempore penas et afflictiones undecumque venirent.

In eius aspectu mirabili modo temptationes diabolice videbantur omnino cessare, veluti quando sol in virtute sua lucet, tenebre non apparent. Recolo multoties ad eam ivisse cum proposito narrandi plura de statu meo, et postea illi dicens quod oblivioni tradideram; unde solebam ab ea petere qualiter mihi esset, que procul dubio melius exponebat, et in necessitatibus occurrebat, quam ego ipse scivissem exponere vel postulare. Et ne aliquis admiretur de tali modo loquendi, noverint omnes quod ista sacratissima virgo quasi cognoscebat animarum dispositionem, velut nos cognoscimus dispositionem facierum, prout experientia multoties apertissime demonstravit, unde non poteramus eam quoquomodo latere, sed nobis nostra secreta propalabat. Quare quandoque sibi dixi: »Vere, mater, est maius periculum esse iuxta vos quam ambulare per mare, pro eo quod ita videtis omnia nostra.« Et ipsa mihi subintulit in secreto: »Noveris, fili carissime, quod in mentibus eorum precipue super quos amplius invigilare studeo, nulla macula sive nubes alicuius defectus ita cito cadit quod illam subito video, Domino demonstrante.« Et ad maiorem expressionem istius veritatis, apertissime mihi constat quod propter efficacissimas exhortationes eius ipsa confiteri fecit etiam in presentia mea utriusque sexus multa milia hominum quia nullus omnino poterat ei facere resistantiam. Unde propter tantum fructum, quem ipsa faciebat in huiusmodi, papa Gregorius XI⁷ ei gratiose concessit habere secum iugiter tres confessores cum auctoritate valde magna, etc. Quandoque tamen occurrebant ei peccatores aliqui a diabolo tam tenaciter alligati, quod omnino resistebant ei, dicentes: »Vere, domina, si mihi diceretis quod Romam irem vel ad Sanctum Iacobum, infallibiliter adimplerem; super hoc autem articulo confessionis obsecro parcatis mihi, quia non possum.« Tandem quando per alium modum ipsa prevalere non poterat, in secreto dicebat ei: »Si dixeris tibi causam ob quam tu renuis confiteri, numquid postea confiteberis?« Ille tamquam attonitus atque preventus ita facere promittebat. Et ipsa: »Dilectissime frater, oculos hominum aliquando latere possumus, oculos vero Dei numquam. Ideo tale peccatum quod in tali tempore et in tali loco fecisti est illud unde diabolus tali modo mentem tuam ita confundit, quod te confiteri non permittit.« At ille videns ita se deprehensum ad pedes eius humillime se prosternebat, cum habundantia lacrimarum veniam exposcens et indilate confitebatur. Apertissime mihi constat quod pluries et cum pluribus hoc actum est, quorum unus per totam Italiam valde famosus mihi dixit: »Solutus Deus et ego

⁶ Mt 12,34.

⁷ Maconi ima tu v mislih bulo Gregorja XI. z naslovom *Sincere devotionis*.

sciebamus illud quod ista virgo mihi dixit. « Et per hunc modum animas peccatorum de manibus dyaboli prudentissime liberabat. Et ista pro presenti de miraculosa vita sua secundum hominem interiorem dicta sufficiant.

Secundum exteriorem hominem adhuc erat vita ipsius miraculosa, quia sicut habetur in legenda sua,⁸ multo tempore sustentabatur aliquando virgineum corpusculum absque cibo quocumque materiali, etiam abstinendo a gutta aque, quod impossibile iudicarem, nisi vidissem oculis meis in Roma, quando sumendo solummodo venerabile sacramentum. Communis tamen eius vivendi modus, quem multo tempore servavit, ut ego pluribus annis vidi, est iste: Carnes et vinum, et confectiones vel ova multum abhorrebat; ille socie sue preparabant ei communiter herbas crudas, quas insalacium vocamus, quando poterant habere, vel aliquando ferculum olerum cum oleo; de anguilla comedebat solummodo caput et caudam; caseum non comedebat, nisi quando bene putridus erat, et huiusmodi. Neque tamen ista comedebat, sed aliquando cum pane, aliquando sine pane dentibus conterebat, ingerendo succum et omnem bolum quoad materiam grossam expuendo et aquam puram frequentissime bibendo. Et quasi tanto tempore differebat ita facere, quanto socie comedendo stabant in mensa. Postea surgebat dicens: »Vadamus ad iustitiam istius misere peccatricis,« et cum uno virgulto quem ad stomachum immittebat, donec violenter per eandem viam et illum succum et aquam potatam ad extra revocabat. Et aliquando tantam violentiam in hoc actu sustinebat, quod ex ore sanguis vivus exibat.

Confunditur igitur hinc opinio quorundam incredulorum, qui falsissime detrahebant ei, dicentes: »Quamvis ipsa non comedat aperte cum aliis, postea comedit in secreto.« Simplissima veritas est ista, quam apertissime multi vidimus, quod dum in stomacho suo erat aliqua substantia cuiuscumque succi vel aque, sive rei alterius, etiam adinstar unius avellane, corpus eius efficiebatur infirmum et inutile totaliter. Aliquando veniebant ad eam aliqui magistri tempore quo debuisset facere iustitiam illam, ut utar vocabulo suo, et sic ut eis illico satisfaceret, oportebat differre talem actum sed ipsa subito sincopizabat et efficiebatur veluti mortua donec illam evacuationem opere fecisset. Hec vidimus, ut ita dixerim, infinitis vicibus. Quod ego diligenter attendens, valde confidenter aliquando dixi sibi: »Mater amantissima, considero quod refrigerium eius quod sumitis ita modico tempore tenetis in stomacho, quod natura nullum vel modicum subsidium inde potest habere, precipue quia statim revocatis cum tanta difficultate, amaritudine atque pena; quare melius appareret quod abstineretis a tali sumptione.« Que tamquam prudentissima mihi respondit: »Dilectissime fili, plures habeo respectus in ista sumptione mea. Unus est quia rogavi Deum ut in presenti vita me puniret pro peccato gule, itaque libenter accepto disciplinam istam a Deo mihi concessam. Deinde quia conor satisfacere quam pluribus qui videntur in me scandalizari quando non comedebam: dicebant enim quia dyabolus me decipiebat, itaque comedo sicut mihi conceditur. Alius etiam potest esse bonus respectus, quia per istam corporalem penam mens aliquo modo ad corporales potentias revertitur; alius, quia sic est absorta, corpus insensibile remaneret.« Hiis auditis tacui, non habens ad ei replicandum.

Preter hec autem habebat ista sacratissima virgo tantam sapientiam anime sue divinitus infusam quod omnes eam audientes in stuporem vertebantur. Omnem sacram paginam ita lucidissime declarabat et interpretabatur, ut omnes quantumcumque docti nimis admirarentur, et quod etiam apparebat valde mirabile, humana scientia in eius conspectu ita deficiebat, quemadmodum nix vel glacies in adspectu solis ardentissimi liquefieri solet.

Plures fecit efficacissimos et admirando stilo sermones in conspectu prius dni Gregorii pape XI, postea dni Urbani pape VI, atque dominorum cardinalium, dicentium unanimiter

⁸ Cf. Raimundus de Vineis, *Legenda maior*, 904.

admiratione multa suspensi: »Numquam sic locutus est homo, et absque dubio ista non est mulier que loquitur, ymmo Spiritus sanctus, ut apertissime comprobatur.«

Et quia materia se prebet ad propositum, unum volo succincte recitare cui fui presens. In Avinione cum papa Gregorius XI isti sancte virgini multam audientiam exhiberet atque reverentiam haberet ei, tres magni prelati, videant ipsi quo spiritu, super ipsa fuerunt ei locuti, dicentes: »Pater beatissime, numquid ista Catherina de Senis est tante sanctitatis quante dicitur?« Qui respondit: »Vere credimus eam esse sanctam virginem.« Et ipsi: »Visitabimus eam si placet vestre sanctitati.« Et respondit: »Credimus quod eritis bene hedificati.« Venerunt ergo domum nostram statim post nonam in estate. Pulsantibus illis, ego cucurri ad eos; qui dixerunt: »Dic Catherine quod ei loqui volumus.« Quo percepto sacra virgo descendit ad eos una cum magistro Iohanne⁹ confessore et quibusdam aliis religiosis et in aperto loco fecerunt eam in medio sedere. Exordium ipsorum a magna superbia cepit, ipsam irritando mordacibus verbis dicentes: »Ex parte domini nostri pape venimus et audire cupimus, utrum Florentini te mittant uti fama protulit. Et si verum est, numquid non habent aliquem valentem virum, quem pro tanto negotio mittere valeant ad tantum dominum. Si vero te non miserunt, valde miramur, cum tu sis vilis femella, quia presumis de tanta materia loqui cum domino nostro papa,« etc. Ipsa vero velut immobilis columna perseverabat, humiles et efficacissimas exhibendo responsiones, donec illi valde mirabantur. Et cum de tali materia plenissime satisfecisset eis, ei proposuerunt valde magnas et quamplurimas questiones, precipue de istis abstractionibus eius et modo singularissimo vivendi; et cum Apostolus¹⁰ dicat quod angelus sathane se transfigurat in angelum lucis, ad quid ipsa cognoscit utrum a diabolo sit illusa? Et alia multa dixerunt atque proposuerunt et in effectum disputatio protracta fuit usque ad noctem. Aliquando magister Iohannes pro ea respondere volebat, et licet esset in sacra theologia magister, illi tamen erant ita valentissimi quod in paucis verbis confundebant eum, dicentes: »Vos erubescere deberetis in conspectu nostro talia proferre. Permittatis eam respondere, quia valde magis satisfacit nobis quam vos.« Inter illos tres erat unus archiepiscopus ordinis Minorum, qui pharisaico supercilio procedens, ut apparebat, verba sacre virginis non videbatur acceptare. Alii duo tandem insurrexerunt contra eum, dicentes: »Quid ultra queritis ab ista virgine? Sine dubio materias istas explanavit apertius quam umquam invenerimus ab aliquo doctorum, et multo plura signa verissima luculenter expressit.« Et ita schisma fuit inter eos. Postremo recesserunt hedificati pariter et consolati, referentes domino pape quod numquam invenerunt animam tam humilem nec ita illuminatam, etc. Die vero sequenti magister Franciscus noster de Senis,¹¹ qui tunc erat medicus pape, dixit mihi: »Cognoscis tu prelatos illos qui venerunt heri domum vestram?« Cui respondi quod non. Tunc ille: »Noveris quod si scientia illorum trium poneretur in una lance, et in alia poneretur scientia omnium qui sunt in curia Romana, scientia illorum trium valde preponderaret. Et scio tibi dicere quod si non invenissent Catherinam habere solidum fundamentum, ipsa numquam fecisset ita pessimum iter,« etc.

Postremo quis enarrare sufficiat intrinsecas virtutes huius alme virginis cum illarum actuali experimento? Sic humilitatem suam profundissimam, patientiam invictissimam, ita quod numquam visa fuerit in facie semel alterata vel quod unum verbum cum impatientia vel iracundia protulerit. Quis eius ardentissimam caritatem exprimere posset? Quia non solummodo bona temporalia, cum erat in domo paterna, in honorem Dei et consolationem proximorum, sed semetipsam infatigabiliter exhibebat. Unde multa miracula ostendit Deus, quandoque

⁹ Giovanni Terzo, avguštinec; cf. Laurent, *Il Processo Castellano*, 32.

¹⁰ 2 Kor 11,14.

¹¹ Francesco Cassini.

multiplicando vinum in vegete, quandoque panem in capsula, quandoque tribuebat pauperi tunicam suam, postea Salvator ei monstrabat in dorso proprio gemmis ornatam, prout actus iste figuratus est Rome iuxta sepulcrum eius. Alia vice cum confessoribus et sociabus suis ibat ad quemdam locum, et habuit obvium pauperem, ut apparuit, valde procacem, qui petivit elemosinam ab ea; que respondit: »Vere, carissime frater, nullam habeo pecuniam.« Et ille: »Vos potestis mihi dare mantellum quem habetis.« Et illa: »Verum est.« Et illico sibi dedit. Confessores vero sequentes vix cum magno pretio potuerunt ab illo paupere redimere. Que cum argueretur ab eis, quare sine sui ordinis habitu decreverit incedere, respondit: »Ego volo potius inveniri sine habitu, quam absque caritate.« Qui nescierunt ei respondere, perfectionem eius admirantes.

Nunc vero quadam indispositione corporali suadente, simul cum occupationibus occurrentibus, quoniam ex hac amplissima materia multi libri confici possent, volens verbis meis in compositis imponere finem, exhortor in Domino devotos homines, qui delectantur audire virtutes reales, imitabiles, saluberrimas et exemplares istius alme virginis, et ut ita dixerim inauditam familiaritatem, quam etiam dum esset in mortali corpore iugiter habebat cum domino nostro Ihesu Christo atque beatissima virgine Maria, similiter et cum sanctis aliis, non dormiendo vel somnians, sed etiam corporaliter vigilando, legant vitam atque legendam ipsius virginis, editam et ordinatam a reverendissimo patre magistro Raymundo de Capua sacre pagine professore, qui longo tempore confessor eius extitit et post eius felicissimum transitum fuit factus generalis magister¹² sui ordinis, videlicet Predicatorum, ubi multa utilia simul et pulcherrima reperiet. Et quamvis aliqui fastidiosi lectores et ab omni fructu devotionis alieni dicant quia valde prolixè scripsit, hoc apertissime noverint universi, quod in comparatione gestorum ipse nimis abbreviavit vitam ipsius ibi qualicumque modo descriptam, et ea que scripsit indubitanter existimo quia Spiritu sancto dictante scripsit. Hoc verbum hic apposui confidenter, quia longam conversationem immeritus habui secum, et non ignoro vitam eius commendabilem atque dotes odoriferas, videlicet virginitatis, nobilitatis etiam corporee, scientie magne ac aliarum virtutum, quibus a domino Deo nostro fuerat insignitus. Hoc unum in fine tacere non potero quia, sicut optime novi, beatissime virgini Marie devotissimus extitit ut etiam apparet omnibus illum pulcherrimum atque devotum tractatum¹³ quem edidit super »Magnificat« attente legentibus. Et quia, sicut ego pie credo, iam transivit ad vitam,¹⁴ unum secretum hactenus in presenti propulsabo, ut apud me certum habeo, quia per annos plurimos antequam cognosceret almam virginem supra scriptam vel e contra, beatissima virgo Maria corporaliter apparens ipsi sanctissime virgini Catherine promisit ei dare unum fidelissimum devotum suum in patrem et confessorem, qui daret ei valde maiorem consolationem, quam hactenus habuerit a ceteris suis confessoribus, ut postea rei probavit eventus, etc.

Hec ergo pauca nunc occurrunt in testimonium vite sancte virginis Catherine de Senis vestre caritati transmittenda ut a me cum instantia postulastis, que simplici stilo descripsi, et licet in multis occupatus, corde simpliciori dictavi. Et quoniam in litteris vestris notavi vocabulum unum, videlicet quod veridicam informationem vestre caritati dirigerem, hoc intactum omnino preterire non patiar. Absit ab extimatione cuiuscumque precipue sapientis, absit etiam a sinceritate, serenitate atque puritate conscientie mee, ut scienter et contra conscientiam aliquid alienum a simplici veritate permiscere vellem in sermonibus quibuscumque meis, quia novi quod os quod mentitur occidit animam, neque Deus indiget habere mendacia nostra, neque fienda sunt mala ut inde proveniant bona. Certissimum igitur habeatis quia meram

¹² Rajmund je bil za generalnega priorja urbanističnega dela dominikanskega reda izvoljen 12. maja 1380.

¹³ Besedilo je danes izgubljeno.

¹⁴ Rajmund je umrl 5. oktobra 1399 v Nürnbergu.

veritatem protuli supra scripta narrando vel veritatem asserere putavi, pro qua non solum expono iuramentum iuxta petitionem vestram, sed paratum offero me sub quacumque forma fuerit expediens efficacissime iurare, ymmo quod plus est, ut ita dixerim, pro tali veritate confirmanda et ad honorem Dei et hedificationem, consolationem atque salutem proximorum sum paratus etiam in igne ponere manus, ut ille novit qui nichil ignorat, cui est laus, honor et gloria per infinita [secula] seculorum. Amen.

In quorum omnium fidem et testimonium has patentes litteras fieri iussi et registrari, sigillique conventus monasterii Cartusie pre-dicti apensione muniri et per notarios infrascriptos subscribi. Quibus omnibus et singulis suprascriptis nos infrascripti notarii, dum sicut premittitur agerentur, una cum testibus infrascriptis, presentes fuissetus, et ut predictis plena fides ubilibet adhibeatur, nos hic subscripsimus cum signo tabellionatus nostri, prout inferius continetur. Datum et actum Papie anno nativitatis Domini M.CCCC.XI, indictione quarta, die 26 mensis octubris in domo monasterii predicti sita in porta Marencha, in parochia S. Felicis, presentibus dno Petro de Restis Dei gratia abbate monasterii S. Sepulcri, vulgariter vero nuncupati S. Lafranchi, dno Laurentio de Speculo rectore S. Gabrie-lis Papie, presbitero Antonio de Flascis rectore S. Christine Papie, presbitero Guillelmo de S. Mauritio capellano S. Trinitatis, dno Philipino de Strata monacho monasterii nostri Cartusie, fratribus Iohanne et Beltramo conversis prefati monasterii, fratre Guillelmo heremita de la Plebe et quampluribus aliis inde testibus.

Ego Manphynus de Sclasunatis filius quondam dni Nycolle publicus Papiensis ac imperiali autoritate notarius, predictis omnibus et singulis suprascriptis dum sic, ut premittitur, protestarentur interfui et ad fidem premissorum sic protestatorum, ut supra continetur, me hic subscripsi, meum apponens tabellionatus signum consuetum pro maiori verificatione predictorum.

Ego Augustinus de Pozollo ser Symonis publicus Papiensis notarius ac imperiali auctoritate predictis omnibus et singulis suprascriptis dum sic, ut premittitur, protestarentur interfui et ad fidem premissorum sic protestatorum, ut supra continetur, me hic subscripsi, meum apponens tabellionatus signum consuetum pro maiori verificatione predictorum.

Štefan Maconi

Pričevanje o Katarini Sienski

V imenu našega Gospoda Jezusa Kristusa in preblazene device Marije.

Kot pravi evangelij, »nihče ne prižge svetilke in jo postavi pod mernik, temveč na podstavek, da sveti vsem, ki so v hiši«. Zato se spodobi in je primerno, da se izkazuje čast tistim, katerih potrebne zasluge v kreposti so hvalevredno deležne javne podpore, kot pravi prerok: »Vriskajte, pravični, v Gospodu, poštenim pristaja hvala.« Zaradi tega naj bo vsem in vsakomur, ki bo preiskoval te stvari, znano in jasno, da je predani in častiti oče, gospod Štefan iz Siene, po milosti božji prior kartuzijanskega samostana Svete Marije od Milosti pri Paviji, naprošen po pismu, o katerem je podrobneje govor spodaj, na to spodaj omenjeno pismo odgovoril z vsem, s čimer je po pravu, običaju, načinu in obliki to moč kar najbolje storiti, da bi bilo spodnje pričevanje deležno večje in polnejše verodostojnosti. S posebno prisego je zatrdil, da je spodnje pisanje bilo, da bo in da je resnično; v prisotnosti spodaj popisanih notarjev in prič je rekel in pričal, in pravi in priča, da je spodnje pisanje o življenju blažene device Katarine Sienske, ki je nastalo po njem v odgovor na omenjeno pismo, v celoti, prav, popolnoma in pravno resnično. Njegova vsebina je v posameznostih popisana spodaj, in sicer takole.

Častitemu in predanemu ter iz čistega srca ljubljenu bratu Tomažu d'Antonio iz Siene, dominikancu iz samostana svetih Janeza in Pavla v Benetkah, pošilja brat Štefan iz Siene, prior, čeprav nevreden, kartuzije svete Marije od Milosti pri Paviji, pozdrav v Njem, ki je resnično zdravje vseh.

Vaše pismo sem z veseljem prejel in ga pozorno prebral; v njem izrecno želite in prosite, naj vam, ki ste mi pri srcu, tudi v javni obliki pošljem resnične podatke o delih, značaju in nauku po svetosti znane device Katarine Sienske, ki mi jo je bilo nekoč, ko je bila še med ljudmi, dano poznati, kot pravite; še zlasti zaradi nekega spora, do katerega je prišlo v škofijski palači v Benetkah v zvezi z obhajanjem praznika ali spomina na omenjeno devico, saj mnogi nočejo verjeti v resničnost kreposti, ki se po resnici razglasa v zvezi z njo.

Da odkrito povem po resnici, obraz te device, skupaj z vso njeno rodbino, je bil meni in vsej moji rodbini docela neznan tja približno do leta Gospodovega 1376, čeprav sva bila rojena v istem mestu Siena. Tudi v tistem času nisem iskal njenega znanstva, potopljen v tokove vsakdanjega življenja, vendar je večna Dobrota, ki za nikogar noče, da bi se pogubil, sklenila po tej devici mojo dušo rešiti iz peklenškega žrela. Tako se je v tistem času zgodilo, da smo se brez lastne krivde znašli v nekakšnem spopadu z ljudmi, dosti mogočnejšimi od nas; čeprav so bili vanj zapleteni mnogi pomembni meščani, ki so se tako izčrpavali, ni bilo od naših nasprotnikov mogoče pričakovati niti najmanjšega upanja kakšne dobre volje ali miru.

Omenjena sveta devica je tedaj slovela malodane po vsej Toskani; premnogi so jo povzdigovali z glasnimi hvalnicami njenim krepostim in govorilo se je o njenih čudovitih delih. Zato so mi svetovali, naj zastran teh težav povprašam njo, pa bom brez dvoma dosegel mir, saj je storila že veliko podobnega. Posvetoval sem se torej z nekim našim sosedom, plemičem, ki je bil z nekom dolgo v sovraštvu, pa se je nato z njim spravil, in ki je to sveto devico poznal. Ko je ta slišal za moj razlog, je odgovoril takole: »Bodi brez vsakega dvoma, v tem mestu ne boš našel nikogar, ki bi bil za takšno spravo primernejši od nje,« in dodal: »Nič več ne odlašaj, jaz pa te bom spremljal.« Obiskala sva jo torej in ona me ni sprejela kot sramežljiva devica, kot sem pričakoval, temveč z najprisrčnejšo ljubeznijo, kot bi prijazno sprejemala

lastnega brata, ki se vrača iz daljnih krajev. Začuden nad tem in vpričo učinka svetih besed, s katerimi me ni toliko napeljala kot malone prisilila k spovedi in h krepostnemu življenju, sem rekel: »To je prst božji.« In ko je slišala za razlog mojega obiska, je preprosto odgovorila: »Pojdi, predragi sin, zaupaj v Gospoda, da se bom z največjim veseljem trudila, dokler ne boš dosegel popolnega miru; pusti, naj bo to breme v celoti nad mojo glavo.« Kot je nato potrdil tok dogodkov, smo kasneje po njenem posredovanju res dosegli mir, celo proti volji naših nasprotnikov samih. To pa bom zaradi kratkosti izpustil.

Medtem sem jo sam v skrbeh in želji po takšnem miru večkrat obiskal in vsak dan sem zaradi njenih preučinkovitih besed in prepopolnih zgledov čutil, kako se pod pritiskom vesti moj notranji človek preoblikuje na bolje.

Vmes me je blago poprosila, če bi hotel zapisati nekaj pisem, ki jih je na čudovit način narekovala s svojimi deviškimi usti. To sem z velikim veseljem sprejel, saj sem čutil, kako se v meni srce vsak dan z novim žarom vžiga za nebesa ter zavrača svet in vse, kar je od njega, s tolikšnim odporom do nekdanjega življenja, da sem celo samega sebe komaj še prenašal. V sebi sem začutil takšno in tolikšno spremembo, da je tudi od zunaj ni bilo mogoče ublažiti, tako da se je čudilo malone vse mesto. In bolj sem spremljal življenje, zgled, besede in značaj omenjene svete device, bolj sem spoznaval, kako v meni rasteta ljubezen do Boga in prezir do sveta.

Po kratkem času mi je omenjena presveta devica na skrivnem dejala: »Vedi, predragi sin, da se bo tvoja velika želja v kratkem izpolnila.« Ob teh besedah sem bil nekoliko zbegan, saj nisem mogel dognati, česa naj bi si na svetu sploh želel; veliko raje bi zavrnil vse, kar sem imel. Rekel sem torej: »Prosim vas, preljuba mati, kaj je ta velika želja, ki naj bi jo imel?« Odvrnila je: »Poišči po svojem srcu.« Jaz pa njej: »Resnično, ljubljena mati, v sebi ne morem najti večje želje kot je ta, da bi bil neprestano poleg vas.« Ona pa je nepričakovano odgovorila: »Tako tudi bo.« Sam nisem mogel razumeti, kako naj bi do tega lahko na primeren način prišlo, razlikovala sva se namreč po položaju in po stanu. On pa, ki mu ni nič nemogoče, je na čudovit način uredil, da se je odpravila v Avignon, namreč h gospodu Gregorju XI., in tako sem bil, dasi nevreden, sprejet za spremljevalca tako svete družčine; zanemaril in zapustil sem oba starša, brate, sestro in druge sorodnike ter se imel za srečnega zaradi devičine družbe in prijateljstva.

Kasneje je sam papež zares prišel v Rim, k čemur ga je spodbujala prav sama presveta devica, čeprav po božjem ukazu, kot se mi nadvse jasno kaže. Nato jo je omenjeni papež poslal k delu za sveto Cerkev v mesto Firence, ki se je takrat Cerkvi upiralo in kjer je Bog po njej storil mnogo čudežev, kot je v določeni meri razvidno iz njene legende; tudi tam mi je bilo dano biti z njo. Na koncu sem bil z njo tudi v Rimu, kjer je po mnogih naporih, ki jih je neutrudno opravljala v božjo čast, v moji navzočnosti srečno dočakala svoj zadnji dan. S svojimi rokami sem jo k Minervi, torej v dominikansko cerkev, odnesel pokopat, bolje rečeno shraniti, v krsti iz cedrovine in v plemeniti grobnici.

V svojih poslednjih trenutkih je nekaterim naročala, kaj je treba storiti po njenem odhodu. Nato se je obrnila k meni in z iztegnjenim prstom dejala: »Tebi pa v kreposti svete pokorščine po božjem sklepu zapovedujem, da greš v kartuzijanski red, saj te je Bog poklical in izbral za tjakaj.« In ko nas je videla objokane, je rekla: »Preljubi sinovi, nikakor ne smete jokati, rajši se veselite in praznujte v Gospodu, ker danes zapuščam to ječo ter odhajam k tako ljubemu zaročencu svoje duše. Vam pa brez vsakega dvoma obljubim, da vam bom potem pomagala še neprimerljivo bolj kot sem vam lahko kdajkoli prej, ko sem bila tako zaprta.« In kar je tako obljubila z usti in z besedo, je nato v celoti izpolnila z dejanjem, še več, tega dan za dnem ne neha izpolnjevati; in da to pojasnim s primerom, bom enega navedel na čast Bogu in sami devici, čeprav mi ni v čast. Ko mi je iz poslušnosti do Boga naročila, naj

vstopim v kartuzijanski red, si nisem želel ne tega ne kakega drugega reda; toda ko se je preselila v nebeška bivališča, mi je v srcu vzplamtela tolikšna želja po tem, da bi zapoved izpolnil, da bi mi lahko nasprotoval ves svet, pa ga ne bi poslušal, kot se je tudi pokazalo. Vendar zdaj ni čas, da bi pripovedoval o tem, koliko in kaj je v tem redu dosegla in še vedno dosega s svojim – dasi nekoristnim – sinom. Ne morem pa mimo tega, da sem za Bogom in preblazeno devico Marijo omenjeni sveti devici Katarini po lastni presoji dolžan več kot kateremukoli bitju na svetu, in če je v meni količkaj dobrega, to vse pripisujem njej, za Bogom itd.

Iz opisanega je moč razumeti, da sem nekaj let bolj kot kdo drug užival karseda prijateljsko znanstvo z njo, z njenimi pismi in zasebnostjo, poleg tega pa sem zapisal in iz njenih ust razbral del njene knjige; z materinsko ljubeznijo me je namreč več kot prisrčno ljubila bolj, kot bi zaslužil, tako da so mnogi od sinov to težko prenašali in so mi celo nekoliko zavidali. Sam pa sem pozorno in z veliko vnemo premišljeval njene besede, značaj in dejanja, v celoti in v posameznostih. In če naj vse to na kratko povzamem, lahko po svoji vesti vpičho Boga in vesoljne vojskujoče se Cerkve verodostojno izpričam naslednje. Čeprav vem, da sem grešnik, sem imel pri svojih več kot šestdesetih letih vendarle priložnost spoznati mnogo božjih služabnikov, tudi zelo slovitih, vendar nisem v vsem tem dolgem preteklem času nikoli videl ali vsaj slišal za kakšnega božjega služabnika, ki bi v vsaki kreposti dosegel do te najvišje mere popolno in visoko stopnjo; zato je zaslužen pri vseh veljala za podobo kreposti ter za najjasnejše ogledalo božjih služabnikov.

Ne pomnim, da bi v vsem tem času, kar sem jo poznal, iz njenih deviških ust kdaj slišal kako brezdelno besedo, nasprotno, naj so bile naše besede izrečene še tako po neumnem, jih je ona takoj speljala h kakemu duhovnemu cilju. Dostikrat je z neutrudnimi usti govorila o Bogu ali o stvareh, ki vodijo k njemu. Če je imela poslušalce, ni nikdar spala ali jedla; to smo gledali dan za dnem. Resnično, če je bila kdaj prisiljena poslušati o kakšnih svetnih dogodkih ali o čem za odrešenje nekoristnem, je nenadoma padla v zamaknjenje, telo pa je ostalo tam brez kakršnegakoli čuta; enako je bila vsak dan zamaknjena v svoji molitvi, kakor smo sami videli, ne bom rekel stokrat ali tisočkrat, temveč zelo velikokrat. Njeni togi udje so ostali negibni, tako da bi se prej polomile ali izpahnile kosti kot pa bi se udje dali upogniti. In da bo resničnost vsega tega dokazana kar najočitneje ter se ne bo nemara komu zdelo, kako je to počela s hlombo, želim opisati dogodek, do katerega je prišlo v naši prisotnosti.

Ko smo bili v Avignonu, je papež Gregor XI. poskrbel, da so nam dodelili neko lepo hišo s prekrasno kapelo. Sestra samega gospoda papeža, prav tako pobožna gospa, se je po nekaj pogovorih z omenjeno devico nanjo silno navezala in jo je spoštovala; med drugim je na samem rekla mojstru Rajmundu, njenemu spovedniku, da bi bila čez vse rada zraven, ko bo sveta devica obhajana. Ta ji je obljubil, da jo bo naslednjo nedeljo opozoril itd.; ko je ta dan prišel, je ob bogoslužju tretje ure sveta devica prišla v kapelo, brez čevljev, zgolj v copatih, in po svoji navadi padla v zamaknjenje, v želji in pričakovanju, da bo obhajana. Mojster Rajmund me je zato poklical in dejal: »Pojdi v tisto palačo, kjer stanuje spoštovana papeževa sestra, in ji povej, da bo Katarina to jutro obhajana.« Ona gospa je bila sicer pri maši, toda ko sem vstopil v neko silno veliko dvorano, me je sama zagledala, spoznala, da sem iz Katarinine družine, ter takoj osebno prišla k meni in mi rekla: »Sin, česa iščeš?« Povedal sem ji, kar mi je bilo naročeno. Ona pa je takoj pohitela in prišla v našo hišo s plemenito družbo obojega spola, v kateri je s seboj pripeljala tudi ženo papeževega nečaka po imenu gospod Rajmund iz Turene. Mladenka je bila vdana ničevosti in ji ni bilo mar za Boga. Papeževa sestra se je vedla zelo spoštljivo, ona nesrečnica pa je očitno mislila, da se devica prenareja; med mašo se je z obrazom kot iz spoštovanja približala devičinim nogam ter jo večkrat karseda silovito zbadla vanje. Ta pa je stala nepremično, kakor bi stala, tudi če bi ji noge do konca odsekala.

Toda ko so vsi odšli, se je devica ovedela in noga jo je začela silno boleti, tako da ni mogla dobro hoditi. Ko so njene tovarišice pogledale in videle kri, ki je pritekla iz zadanih zboldljajev, jim je postala jasna hudobija tiste nesrečne in ničvredne ženske. Takšnih primerov je mnogo, vendar mislim, da bo omenjeni poštenemu človeku zadostoval.

V zvezi s tem stanjem zamaknjenosti ne gre izpuščati neke posebej čudovite podrobnosti, nasprotno, omeniti jo je treba z dolžnim spoštovanjem. Kadar se je njena duša v molitvi še zlasti goreče vzpenjala v kakšne višave in jih s posebnim naporom skušala doseči, je od zemlje vzdignila vso pezo telesa. Tako so jo premnogi večkrat videli, kako v molitvi lebdi nad zemljo, in med njimi sem jo z nemajhnim občudovanjem nekajkrat videl tudi jaz. Kako se to lahko zgodi, je odkrito popisano v knjigi, ki jo je sveta devica sestavila sama, deloma pa sem jo zapisal jaz, ko jo je na čudovit način narekovala z deviškimi usti.

Glede teh reči je treba posebej omeniti, kako je božje veličastvo svoji prezvesti zaročenki izkazovalo tolikšno čast in prijateljstvo, da je ta v svojih molitvah pogosto s popolnim zupanjem govorila: »Tako hočem jaz.« In ko je na ta način govorila s svojim zaročencem, se je zdelo nujno, da svoje doseže takoj, kot bi lahko karseda verodostojno izpričali za vrsto primerov.

Toda o nečem, kar sem opazil pri sebi samem, ne morem molčati. Ko smo se vračali iz Avignona, smo več kot mesec dni ostali v Genovi, v hiši neke plemenite in dobre ženske po imenu gospa Orietta Scotta, in tam je skoraj vsa naša družba zbolela. Tista gospa pa je prizadevno skrbela za vse ter k nam vsak dan pripeljala dva zdravnika, veščaka, skupaj s katerima sem se močno trudil in skušal poskrbeti za posamezne bolnike, dokler mi ni končno cela hiša začela napovedovati, da bom zbolel tudi sam. Po nekaj dneh se je to res zgodilo. Padel sem torej v posteljo, silovito me je tresla najhujša mrzlica, skupaj z neizmernim glavobolom in mučnim bruhanjem. Ko je sveta devica za to zvedela, je k meni prišla osebno, skupaj s spovedniki in svojimi tovarišicami, ter me vprašala, kaj me je tako zadelo. Sam pa sem, vesel zaradi njene tako ljube navzočnosti, tolažilno odgovoril: »Nekateri mi govorijo, da trpim, vendar ne vem, za čim.« Tedaj mi je, prevzeta od materinske ljubezni, sama z deviško roko potipala čelo, nekoliko zmajala z glavo in rekla: »Poslušajte tega sina, ki pravi: Nekateri mi govorijo, da trpim, vendar ne vem, za čim. Trpi pa za najhujšo mrzlico.« In dodala je: »Jaz pa ti ne pustim, da bi ravnal kot ostali bolniki, temveč ti v kreposti svete pokorščine zapovedujem, da ne trpiš več za to boleznijo. Hočem namreč, da popolnoma ozdraviš; tako boš lahko pomagal drugim.« Po teh besedah je začela govoriti o Bogu, kot je imela navado. Stvar zveni kot čudež, vendar je bila v resnici še dosti bolj čudežna; ko je tako govorila, sem bil sam docela ozdravljen, skočil sem ji v besedo in vzkliknil, da sem zdrav, ter še mnoga leta zatem sem živel v popolnem zdravju.

Omenjena devica je na podoben način, namreč z odločno zapovedjo, ozdravila spoštovanega moža, gospoda Janeza, meniha, ki je prebival v celicah Vallombrose. Kot mi je zatrdil, je v tisti uri v opatiji Passignano pri Sieni trpel predsmrtne muke. Zapoved pa sem slišal iz devičinih ust, stvar se je namreč zgodila v odsotnosti gospoda Janeza, prisotna pa sta bila dva izmed njegovih učencev; po njiju dveh mu je naročila, naj nemudoma pride k njej – in to se je brez odlašanja tudi zgodilo. O tem dogodku, vrednem velikega občudovanja, je kasneje sama v spomin tolikšnega čudeža narekovala prelepo pismo v bleščečem slogu. To pismo sem zvesto shranil v naši celici.

In čeprav je bilo celotno življenje opisane device tako glede njene notranje kot zunanje osebe, da tako rečem, nezaslišano in silno čudežno, so vendar nekateri med imenitnejšimi božjimi služabniki pri njej še posebej cenili eno stvar, ki je pri človeku na poti še posebej presenetljiva in nenavadna. Karkoli je namreč počela, govorila ali poslušala, njena sveta misel je bila vedno zatopljena v Boga in dejansko združena z njim. In ker iz preobilja srca

govorijo usta, ni nikoli govorila o čem drugem kot o Bogu ali o rečeh, ki k Bogu vodijo; vedno in povsod je iskala Boga ter ga našla in dobila v dejavni ljubezni in povezanosti. Spominjam se, da nas je vedno, ko je na travniku zagledala rože, te je imela zelo rada, v svetem veselju povabila z besedami: »Kaj ne vidite, da vse časti Boga in mu vzdikla? Ti rdeči cvetovi nam jasno govorijo o krvavih ranah Jezusa Kristusa.« Kadar je videla množico mra-velj, je rekla: »Prav kakor jaz so tudi te prišle iz svete misli Boga, ki se je pri stvarjenju angelov potrudil prav toliko kot pri stvarjenju teh rožnih cvetov.« Zato smo bili v njeni navzočnosti vedno vsi in v vsem deležni tolažbe in tolikšne spodbude, da smo, da tako rečem, v kakršnihkoli drugih preizkušnjah ali bolezenskih težavah nenehno vstajali od telesne hrane in hodili poslušat njo. Celó pri tistih, ki jim je grozilo obešenje ali obglavljenje in jih je obiskovala v ječi, se je zdelo, da so za tisti čas pozabili svoje kazni in težave, naj so prihajale od koderkoli.

Videti je bilo, kot da peklenške skušnjave v njeni čudoviti navzočnosti takoj in scela prenehajo, prav kakor se takrat, ko sonce sije z vso svojo močjo, tema ne more pojaviti. Spomnim se, kako sem se dostikrat odpravil k njej z namenom, da bi ji nadrobneje govoril o svojem položaju, ter ji nato povedal, da sem na vse skupaj pozabil. Potem sem vprašal njo, kako je z mano; in brez vsake dvombe mi je to razložila in mi v stiskah pomagala bolje, kot pa bi znal razložiti ali vprašati sam. Da se ne bo takšnemu govorjenju kdo čudil, je treba povedati, da je ta presveta devica nekako prepoznavala razpoloženje duš, prav kot mi prepoznavamo razpoloženje obraza. To se je dostikrat jasno pokazalo iz izkušnje; pred njo se nismo mogli na noben način skriti, odkrito nam je govorila o naših skrivnostih. Zato sem ji nekoč rekel: »Resnično, preljuba mati, nevarneje je biti ob vas kot se sprehajati po morju, saj vidite vse, kar je v nas.« Ona pa mi je na samem zaupala: »Vedi, preljubi sin, da se zlasti v duhu tistih, nad katerimi skušam bdeti nekoliko bolj, noben madež ali oblak kakšne napake ne spusti tako hitro, da ga ne bi z božjo pomočjo takoj videla.« In da bo resničnost tega prišla bolj do izraza – dobro mi je znano, kako je s svojimi preučinkovitimi spodbudami sama povzročila, da se je tudi v moji prisotnosti spovedalo več tisoč ljudi obeh spolov, saj ga ni bilo, ki bi se ji lahko uprl. Zaradi tolikšnih sadov, za katere je poskrbela na ta način, ji je papež Gregor XI. blago naklonil, da je imela s seboj vedno po tri spovednike s silno veliko oblastjo, itd. Včasih pa je vendarle naletela na grešnike, ki jih je imel hudič tako trdno v vezeh, da so se ji scela uprli, rekoč: »Resnično, gospa, če bi mi rekli, naj grem v Rim ali k svetemu Jakobu, bi to v celoti izpolnil; prosim pa vas, da mi glede spovedi prizanesete, ker tega ne morem storiti.« Toda kadar ni mogla doseči svojega na drug način, je takšnemu na samem dejala: »Če ti povem za razlog, zaradi katerega se nočeš spovedati, se boš potem spovedal?« Oni, presenečen in osupel, ji je to obljubil. Ona pa je rekla: »Predragi brat, pred človeškimi očmi se včasih lahko skrijemo, pred božjimi pa nikoli. Ta in ta greh, ki si ga storil ob tem in tem času in na tem in tem kraju, je vzrok, s katerim ti je hudič do te mere zbegal pamet, da ti zdaj ne pusti k spovedi.« In ko je oni videl, da je razkrit, se ji je z vso ponižnostjo vrgel k nogam, jo z mnogimi solzami prosil odpuščanja in se nemudoma spovedal. Dobro vem, da se je to zgodilo velikokrat in z mnogimi, in eden od njih, znan po vsej Italiji, mi je dejal: »Samo Bog in jaz sva vedela, kar mi je povedala ta devica.« Na ta način je z vso modrostjo reševala duše grešnikov iz hudičevih rok. In to naj bo zaenkrat dovolj o njenem čudežnem življenju, kar se tiče notranje osebe.

Glede zunanje osebe je bilo njeno življenje tako čudežno, da je – kot je zapisano v njeni legendi – njeno deviško telesce dolgo časa vztrajalo brez kakršnekoli snovne hrane in se vzdržalo celo kapljice vode, kar bi imel sam za nemogoče, ko ne bi tega na lastne oči videl v Rimu; včasih je živela le ob presvetem zakramentu. Njen način življenja, ki se ga je držala dolgo časa in ki sem ga tudi sam več let opazoval, je bil v splošnem tak: meso in vino ter

slaščice ali jajca, vse to se ji scela upiralo. Njene tovarišice so ji običajno pripravljale surovo zelenjavo, ki ji pravimo solata, kadar se jo je dalo dobiti, včasih pa skledo zelja z oljem; od jegulje je jedla samo glavo in rep; sira se ni dotaknila, če ni bil že čisto plesniv, in podobno. Pa tudi tega ni pojedla, temveč je le žvečila z zobmi, včasih s kruhom, včasih brez; sok je pogoltnila, vse ostalo pa izpljunila kot gosto snov in pri tem ves čas pila čisto vodo. To je počela toliko časa, dokler so njene tovarišice ostale za mizo pri jedi. Potem je vstala, rekoč: »Pojdimo kaznovat to nesrečno grešnico,« in si želodec vzdražila s kako šibico, dokler tistega soka in izpite vode ni po isti poti na silo priklicala ven. In včasih je to počela s takšno silo, da ji je iz ust pritekla živa kri.

Zmotno je torej mnenje nekaterih nejevernežev, ki so jo lažnivo klevetali, češ: »Čeprav ni jedla javno, skupaj z ostalimi, je kasneje jedla na samem.« Čisto preprosta resnica je ta, ki smo jo mnogi povsem jasno videli – kadar je imela v želodcu kakršnokoli snov, bodisi sok, vodo ali kaj drugega, celo zgolj v velikosti enega samega lešnika, je njeno telo oslabilo in postalo povsem nemočno. Nekoč je k njej prišlo nekaj učenjakov v trenutku, ko bi morala k tistemu svojemu kaznovanju, da uporabim njeno besedo, in da bi jim lahko takoj ustregla, je morala to početje prestaviti; toda nenadoma se je sesedla in zdela se je kakor mrtva, dokler ni uspela doseči tiste izpraznitve. To smo videli, da tako rečem, nešteto krat. Ker sem to skrbno opazoval, sem ji nekoč prepričano rekel: »Predraga mati, zdi se mi, da ohranite okrepčilo, ki si ga privoščite, v želodcu tako malo časa, da ne more narava od tega dobiti nobene, razen najbolj borne pomoči, še zlasti, ker vse takoj prikličete nazaj, s tolikšno težavo, grenkobo in žrtvijo. Zato bi bilo bolje, če bi se takšne jedi v celoti vzdržali.« Ona pa mi je v svoji veliki modrosti odgovorila: »Predragi sin, to moje prehranjevanje ima več vidikov. Eden je v tem, da sem Boga prosila, naj me v tem življenju kaznuje za greh požrešnosti, zato to vajo sprejemam z veseljem, saj je od Boga. Poleg tega skušam ustreči mnogim, ki so se nad menoj očitno pohujševali, ko nisem jedla, in govorili, da me je zavedel hudič; zato zdaj jem, kolikor le morem. Obstaja pa še en tehten vidik, da se namreč po tej telesni žrtvi duh nekoliko obrne k telesnim silam; sicer bi zaradi njegove zatopljenosti telo ostalo brez vseh čutov.« Ko sem to slišal, sem obmolnil, saj sem ostal brez vsakega odgovora.

Poleg tega je imela ta presveta devica od Boga v duši tolikšno modrost, da so obmolnili vsi, ki so jo poslušali. Vsako svetopisemsko mesto je pojasnila in razložila s tolikšno jasnostjo, da so se vsi, naj so bili še tako učeni, silno čudili. In kar je bilo še posebej čudovito, človeška vednost je spričo nje presahnila, kakor se stalita sneg ali led vpricho najbolj žgočega sonca.

V prekrasnem slogu je imela vrsto silno učinkovitih pridig, najprej pred gospodom papežem Gregorjem XI., nato pred gospodom papežem Urbanom VI. in pred gospodi kardinali, ki so prevzeti od velikega občudovanja v en glas dejali: »Človek še ni tako govoril in brez dvoma tega ne govori ta ženska, temveč Sveti Duh, kot se je povsem očitno skazalo.«

Ker se snov za podkrepitev povedanega ponuja kar sama, se bom omejil na en dogodek, ki sem mu bil priča. Ko je papež Gregor XI. tej sveti devici v Avignonu izkazal veliko pozornost in spoštovanje, so se v zvezi z njo nanj obrnili trije pomembni prelati in mu rekli – sami naj presodijo, v kakšnem duhu: »Preblaženi oče, ali je ta Katarina Sienska res tako sveta, kakor govorijo?« Odgovoril jim je: »Prepričani smo, da gre res za sveto devico.« Oni so rekli: »Če se vaša svetost strinja, jo bomo obiskali.« In odgovoril je: »Prepričani smo, da vam bo to nadvse koristilo.« Takoj so torej prišli v našo hišo, bilo je poleti, po deveti uri. Ko so potrkali, sem jim prišel naproti in rekli so: »Povej Katarini, da bi radi govorili z njo.« Ko je sveta devica slišala za to, je skupaj s spovednikom mojstrom Janezom ter nekaterimi drugimi redovniki prišla dol k njim; zahtevali so, da se zunaj usede mednje, na sredo. Začeli so silno ošabno, dražili so jo z jedkimi besedami in govorili: »Prihajamo od našega gospoda papeža in bi radi slišali, če te res pošiljajo Firenčani, kot gre glas o tebi. In če to drži, ali nimajo kakega

vplivnega moža, ki bi ga lahko po tolikšnem oprasku poslali k tolikšnemu gospodu. Če pa te niso poslali, smo silno začudeni, kako si ti, ničvredna punca, drzneš o takšnih stvareh razpravljati z našim gospodom papežem,« itd. Ona pa je vztrajala kot nepremičen steber in jim vračala s kar najbolj pretehtanimi odgovori, dokler niso bili vsi začudeni. In ko jim je v zvezi s tem docela zadostila, so ji naprej zastavljali premnoga silno težka vprašanja, zlasti v zvezi z njenimi zamaknjenji in nadvse neobičajnim načinom življenja. Ker Apostol pravi, da se lahko satanov angel spremeni v angela luči, kako je njej jasno, ali je ne zavaja hudič? In izjavili ter predlagali so ji še vrsto drugih reči; razprava se je tako zavlekla v noč. Nekajkrat je hotel namesto nje odgovoriti mojster Janez in čeprav je bil mojster v sveti teologiji, so bili oni vendar toliko močnejši od njega, da so ga že s par besedami zmedli in mu rekli: »Moralo bi vas biti sram, da vpričo nas prihajate s takšnimi. Pustite, da odgovori ona, saj to počne veliko bolje od vas.« Med temi tremi je bil neki nadškof iz reda manjših bratov, ki se je farizejsko mrščil in zdelo se je, da besed svete device ne sprejema. Toda druga dva sta se dvignila zoper njega, rekoč: »Kaj še hočete od te device? Brez vsakega dvoma razlaga to snov jasneje kot kdorkoli od učenjakov, ki smo jih kdaj poslušali, in bleščeče je pokazala še celo vrsto drugih karseda resničnih znamenj.« In tako so se sprli. Kasneje so odšli, pokrepčani in hkrati pomirjeni, ter poročali gospodu papežu, da še nikoli niso naleteli na tako ponižno in tako razsvetljeno dušo, itd. Naslednjega dne pa mi je naš mojster Frančišek iz Siene, ki je bil takrat papežev zdravnik, rekel: »Ali poznaš te prelate, ki so včeraj prišli k vam domov?« Odgovoril sem mu, da jih ne. On pa je odvrnil: »Če bi na eno stran tehtnice položil učenost teh treh, na drugo stran pa učenost vseh, ki so v rimski kuriji, bi učenost teh treh daleč pretehtala. In povem ti, da bi bilo Katarini vse to trpljenje prihranjeno, ko bi ugotovili, da je brez trdnega temelja,« itd.

A končno, kdo bi sploh lahko popisal vse notranje kreposti te blage device ter njihovo resnično izkušnjo? Njeno najglobljo ponižnost in nezmagano potrpežljivost, zaradi katerih se ji ni izraz na obrazu nikdar spremenil in ni ene same besede spregovorila z nepotrpežljivostjo ali jezljivostjo? Kdo bi lahko izrazil njeno gorečo ljubezen? Ne le, da je v božjo čast in tolažbo bližnjih razdajala časne dobrine, ko je bila v očetovi hiši, neutrudno je razdajala tudi sebe samo. Bog ji je zato izkazal mnoge čudeže, enkrat s pomnožitvijo vina v mehu, drugič kruha v košari; nekoč je dala beraču svojo srajco, nakar ji jo je Odrašenik razkril na lastnem hrbtu, okrašeno z dragulji, kot je to dejanje upodobljeno v Rimu na njenem grobu. Spet drugič je šla s spovedniki in svojimi tovarišicami na nek kraj, ko ji je prišel naproti berač, silno pederzen, kot se je pokazalo, in jo prosil za miloščino. Odgovorila mu je: »Resnično, predragi brat, nobenega denarja nimam.« Odvrnil je: »Lahko pa mi daste plašč, ki ga imate.« Rekla je: »Res je.« In takoj mu ga je dala. Spovedniki, ki so šli za njo, so ga nato od berača komaj odkupili za velik denar. Ko so jo oštevali, ker je hotela nadaljevati pot brez svojega redovnega oblačila, je odgovorila: »Rajši bi, da me najdejo brez plašča kot pa brez ljubezni.« Na to ji niso znali odgovoriti in so se čudili njeni dovršenosti.

S svojim pripovedovanjem bi zdaj rad končal, saj to od mene poleg telesne iztrošenosti terjajo tudi tekoči opravki – in iz te preobilne snovi bi lahko napisal celo vrsto knjig. V Gospodu pa spodbujam predane ljudi, ki radi poslušajo o resničnih, posnemanja vrednih, odrešujočih in zglednih krepostih te blage device, in da tako rečem, o nezaslišani domačnosti, ki jo je še v svojem umrljivem telesu stalno uživala z našim gospodom Jezusom Kristusom ter preblašeno devico Marijo ter z drugimi svetniki, ne med spanjem ali dremanjem, temveč med telesnim bdenjem; ti naj berejo življenje in legendo te device, ki jo je izdal in uredil prevzvišeni oče mojster Rajmund iz Kapue, predavatelj Svetega pisma, ki je bil dolgo njen spovednik in je po njenem srečnem odhodu postal generalni prior svojega reda, namreč dominikancev; v tej knjigi je moč najti vrsto koristnih in hkrati prelepih reči.

In čeprav nekateri prezirljivi bralci, ki so daleč od vsakršnih sadov pobožnosti, trdijo, da je bil pri pisanju predolg, naj bo vsem jasno, da je pri popisovanju dogodkov v resnici zelo skrajšal njen življenjepis, kakor ga je zapisal, in prav nič ne dvomim, da je vse, kar je zapisal, napisal po nareku Svetega Duha. To pišem s trdnim prepričanjem, saj sem ga, dasi brez lastnih zaslug, dolgo časa poznal in mi ni neznano njegovo hvalevredno življenje ter njegovi vonljivi darovi, namreč čistost, plemenitost, tudi telesna, velika vednost ter druge kreposti, s katerimi je bil obdarjen po našem Gospodu Bogu. In na koncu ne morem zamolčati tega, kako je bil, kot zelo dobro vem, docela predan preblaženi devici Mariji; to je jasno vsem, ki pozorno berejo prekrasno in predano razpravo o Magnifikatu, ki jo je objavil. In ker je, kot sam pobožno verujem, že prešel v življenje, bom zdaj razkril nekaj, kar je bilo doslej skrivnost. Kot vem, se je mnogo let preden je spoznal opisano blago devico ali ona njega, presveti devici Katarini preblažena devica Marija prikazala v telesu ter ji obljubila, da ji bo za očeta in spovednika dala enega od svojih najzvestejših častilcev, ki ji bo v dosti večjo tolažbo, kot je je bila doslej deležna od svojih drugih spovednikov. To je kasneje potrdil tok dogodkov, itd.

Teh nekaj reči mi je torej prišlo na misel in vam jih zdaj vdano pošiljam v pričevanje glede življenja svete device Katarine Sienske, kot ste me vneto prosili; vse skupaj sem popisal v preprostem slogu in – dasiravno zaposlen z mnogimi obveznostmi – narekoval s še preprostejšim duhom. In ker sem si iz vašega pisma posebej zapomnil eno stvar, namreč da vam moram poslati verodostojno pričevanje, ne morem, ne da bi se tega posebej dotaknil. Naj nihče, še zlasti, če je razumen, ne misli – pa tudi z iskrenostjo, jasnostjo in čistostjo moje vesti naj bo skregano, – da bi vede in proti svoji vesti hotel primešati katerikoli svojim besedam kaj takega, kar bi bilo tuje preprosti resnici. Vem namreč, da lažniva usta ubijejo dušo, da Bog ne potrebuje naših laži in da ni mogoče, da bi iz zlega prišlo kaj dobrega. Bodite torej prepričani, da sem se pri pripovedovanju zapisanega držal čiste resnice ali bil prepričan, da govorim po resnici. V ta namen ne dodajam le svoje prisege, kot ste me prosili, temveč sem pripravljen kar najtrdneje priseči, v kakršnikoli obliki se bo zdelo potrebno. Še več; da tako rečem, sem za potrditev takšne resnice, Bogu v čast ter za utrjevanje, tolažbo in odrešenje bližnjih pripravljen dati roke v ogenj. To ve tisti, ki mu ni nič skrito; njemu hvala, čast in slava na veke vekov. Amen.

V dokaz in pričevanje vsemu temu sem naročil, naj bo to pismo odprto in overjeno, naj se mu v zaščito pripne pečat skupnosti omenjenega kartuzijanskega samostana ter naj ga podpišeta spodaj navedena notarja.

Pri vsem zgoraj navedenem in pri vsaki stvari posebej sva bila navzoča podpisana notarja, skupaj s spodaj navedenimi pričami, ko se je godilo, kot je popisano. Da bo povedano povsod deležno polnega zaupanja, se tu podpisujeva z znakom najine službe, kot je navedeno spodaj. Dano in storjeno v Paviji v letu Gospodovega rojstva 1411, v četrtem letu indikcije, 26. oktobra v hiši omenjenega samostana v Porti Marenchi, v župniji svetega Feliksa.

Prevod iz latinščine David Movrin